

•
Li ser sehêta çapamniyê

•
Abdusamet Yîgît

Weşanên soran

Li ser sehêta çapameniyê
Abdusamet yigit
@ Abdusamet yigit
Çap 2
Berlin/2015
Weşanên HAN

email: han-grafik@hotmail.de

Çap û Grêdan :
HAN-GRAFIK Verlag & Werbeagentur
Bûlowstr. 56-57 10783 Berlîn
.ISBN 978-3-98166-86-1

Li ser sehêt(´kontrol´)a çapameniyê

Dema ku em bahse çapameniyê bikin, divê ku em bi sedsale me re weke mijaraka sereka ku dayimî pêş dikeve jî werênina ser ziman. Her wusa, gotina ´çapameniyê´ û ankû ya ´medîya´yê, divê ku mirov bi teybetîyeka giring û mazin nêzîkî wê bibê. Ev gotin, her wusa, ji rengê jîyane mirov bigra û heta ku digihijê hemû qadên din ên jîyanî û ragihandinî û hwd, ku dike nava xwe de sehêt(**kontrol**)ê li ser wan dide çêkirin. Di aslê xwe de, em ku gotina ´çapameniyê´ werênina ser ziman, weke ku di roja me de ku bi têngîna ´ragihandin´ û ´ravakirinê´ dihê ser ziman, divê ku mirov li ser van herdû gotinan re bi têngîna ´sehêtê´ û ankû sehêtkirinê wê werênina ser ziman. Her wusa, çapameni, weke amûrekî giring ê sehêtkirina jîyanê di roja me de dihê bikarhanîn. Desthilatdarî û rêveberîyên sedsale me, xwe li ser çapameniyê re bi rêxistin dikin. Di vê çerçoveyê de divê ku mirov werêne ser ziman ku rengê xwe bi wê didina dîyarkirin. Ya li gorî xwe ´baş´ bi wê re bi başî derxina azmana û werênina ser ziman. Lê ya ku li gorî wan ´ne baş´ bê jî, wê bikina binê ardê de û werênina ser ziman. Di vê çerçoveyê dûalîteya di nava ´qancî´ û ´xirabiyê´ de di vê çerçoveyê de dihênina ser ziman. Ya ku bixwezin ku ji dîrokê bibin, pêşî xirab didina nîşandin û di wê çerçoveyê de êdî wê dihênina ser ziman. Yanî, pêşî, ´ne baş´ didina nîşandin û dikin û dixwezin ku pêşî wê ´di mejîyan de bidina xirab nîşandin´ û piştê li ser wê re êdî wê ji jî holê ra biikin û ankû ji dîrokê bibin. Her wusa, di vê çerçoveyê de têngîneka çapameniyê ya bi alîyê xwe li ser rengê têngîn desthilatdarîyan a bîrdozîkî û hwd re dide dîyarkirin.

Di nava rewşeka bi vî rengî de desthilatdar, çendî bi têngînî bîrdozîkî na, ewçendî jî ew desthilatdar hij gotina ´bîrdozîyê´ nakin ku bi wê werênina ser ziman. Sedema di temenê vê rastiyê de ew a ku wê rengê jîyane xwe ya herî rast û bidina nîşandin ku bi wê werênina ser ziman. Di vê çerçoveyê de êdî pêşî, wê weke ´rastiyeka rastteqîn´ dikin ku bidina ravakirin. Di vê çerçoveyê de gotina ´ji holê rabûna bîrdozîyan´ ya ku piştî xûrîxîna yekîtîya sovyet ku hat hanîn li ser ziman, divê ku mirov hinekî di vê çerçoveyê de weke gotinaka bîrdozîkî werêne ser ziman.

Têngîna bîrdozîkî, divê ku mirov di çerçoveya wê têngîna çapameniyê de ku bi wê dihê hanîn li ser ziman, bi wê re werêne ser ziman. Her wusa di vê çerçoveyê de divê ku mirov werêne ser ziman. Ya xwe baş dayîn nîşandin û ya hemberî xwe û ankû ne ji xwe ne baş dayîna nîşandin, di vê çerçoveyê de weke têngîneka bîrdozîkî ya çapameniyê ku li gorî wê dihê

ser ziman a. Her wusa dema ku mirov li vir, li vê rastiye bihizirê, divê ku mirov pêşî 'rastîya hanîna ser ziman', baş fahm bike. Her wusa, di vê çerçoveyê de divê ku mirov werêne ser ziman ku têngîna 'çapemeniyê' pîr zêde kûr a. Divê ku mirov di vê çerçoveya wê ya ku bi wê dihê ser ziman û hwd de, bi 'zimanê wê re' werêne ser ziman. Her wusa têngîna çapameniyê divê ku mirov baş werêne ser ziman. Bi çapameniyê re, her zêde desthilat dikin ku xwe bikin desthilatdar. Ne vala ya, ku nazîyan, pîr zêde giringî dabûbû 'propanganda' û 'wezereta propaganda' ku "gebels" wê pêşavanê wê re ava dike û li ser wê re xwe dihêne ser ziman. Her wusa, desthilatdarîyên roja me, her yekê ji wan, xwediyê têngîneka xwe ya 'gebelsî' ya. Divê ku mirov di vê çerçoveyê de werêne ser ziman. Ev têngîna ku girseyê weke "kerî" ji xwe re dibîne û tafkîr dike ku wê li gorî xwe bi wê re bi rê ve bibe, divê çerçoveyê de divê ku mirov li rastiya wê bihizirê. Di şerê rejima tirk ê li dijî kurdan de, divê çerçoveyê de divê ku mirov gotinekê li ser wê bibêje. Her wusa divê ku mirov werêne ser ziman ku pergale hanîna li ser ziman, wê çawa werênina ser ziman, hertimî li wê dihizirê. Ji vê ya, û ne vala ya ku bo wê tê gotin ku 'rejima şerê teybet'.

Li vir, bi vir ve girêdayî divê ku mirov gotinekê di dewama vê rastiye de bibêje û werêne ser ziman, ku li ser çapameniyê re wê çawa di mejîyan de bicih bikin û her wusa wê, çawa deronîya mirov biikina bin sehêt(kontrol)ê de, divê çerçoveyê de divê ku mirov hinekî li wê bihizirê. Her wusa, zantkirina mirov ji lingê wî ve weke 'koleyekî', li ser çapameniyê re bi têngînîna bîrdozîkî bi deroniyê re dihê kirin. Her wusa, têngîna 'pupûlerîteyê', ku di roja me de, pîr zêde dihê bikarhanîn, divê ku mirov werêne ser ziman, weke têngîneka deronî jî di vê çerçoveyê de divê ku mirov li wê binerê. Her wusa, dema ku mirov ji rastiya xwe dûr dikeve û ankû naxwezê bibîne û hwd, divê çerçoveyê de divê ku mirov werêne ser ziman. Têngîna 'pupûlerîteyê', di vê çerçoveyê de divê ku mirov werêne ser ziman ku weke têngîneka giring ya vê rengê çapameniyê ku li ser wê re mirov bi deronîya wî dihê zantkirin ku nayê hiştin ku gavekê jî bê wê bi pêş de herê, bi wê re divê ku mirov werêne ser ziman. **Têngîna pupûlerîteyê**, li vir, divê ku mirov di çerçoveya têngînek deronî de li ser çapameniyê re werêne ser ziman. Her wusa, di sedsala me de, bûya weke mode ku her rejimên faşîzan ên weke rejima tirk û her wusa rejimên 'paşvarû' ên weke rejima îranê û hwd, di serî de li ser çapameniyê re dikin ku xwe bi renekî bidina nîşandin. Her wusa, di

nava çapameniyê û ragihandiina wan de, renekî wan heya. Lê di rastiya jîyanê de renek û awayekî wan ê cûda heya.

Em dema ku bahse çapameniyê bikin, divê çerçoveyê de divê ku mirov werêne ser ziman ku çapameni, her wusa, weke aliyekî desthilatdarî hê dîtin. Desthilatdar, xwe bi wê pêşî di mejîyan de dikin ku bicih bikin. Her wusa, bi wê re dikin ku pêşî xwe werênina ser ziman. Li ser wê re di vê çerçoveyê de divê ku mirov werêne ser ziman ku têngîna çapameniyê, divê ku mirov, ji gelek alîyan ve lê bikolê û wê hilde li dest.

Têngîna çapameniyê di roja me de, weke têngîneka ku mirov divê ku di çerçoveya serdestîya desthilatdarî de ku wê werêne ser ziman a. Ya ku desthilatdarên roja me jî, di vê çerçoveyê de lê dinerin, di vê çerçoveyê de ya. Nazîyan jî, bi Gebels' û hwd re di vê çerçoveyê de li wê nerî bû. Hertîştî di wergehên nazîyan dikin, her cûre komkuji dikirin. Lê di nava çapameniyê de bi renekî din dihatina hanîn ser ziman. Di vê çerçoveyê de weke dû rengên ku hebûn bûn. Di roja me de, ev rengê li ser çapameniyê re ku mirov li wê dinerê, her wusa di vê çerçoveyê de divê ku mirov werêne ser ziman, ku gelek tiştan bi têngîni bi me dide fahm kirin. Di serî de dema ku mirov li rejimên ku 'nîjadperestî', bi olê re kirina nava hevdû de û bi wê re ji xwe re bîrdoziyek 'netewî' û hwd çêkirina, di vê çerçoveyê de çapameniyê pirr zêde bikardihênin. Ti rejim, biqasî, rejimên ku komkujiyan dikin, çapameniyê zêde bikarnayêne. Her wusa di vê çerçoveyê de bi çapameniyê re li ser mejiyê mirov re dileyizin. Pîsporîya van rejimên roja me ên kujar, ew a ku li ser çapameniyê re li ser mejiyê mirov re dileyizin in a. Divê çerçoveyê de divê ku mirov rastîya wan werêne ser ziman. Komkujiyeka weke komkujiya roboskî, ku li berçavê cihanê bi belafirên rejimê hatîya kirin, dikarin bi raporên ku 'nivîsandina' û li ser çapameniyê re wê 'gûmana' kê ew komkuji kir di serê mirovan de bidina çêkirin. Ji xwe çapamenî jî, bo vê çerçoveyê û di vê çerçoveyê de dihê bikarhanîn. Di vê çerçoveyê de rastîya çapameniyê, divê ku mirov li wê bihizirê. Di nava zanîne de çapamenî, li ser nezanîyê dileyizê.

Ku em bahse rastîya çapameniyê bikin, divê ku em di serî de divê çerçoveyê de rastîya wê baş werênina ser ziman ku wê 'çawa rastiyê' li gorî xwe bidina domandin, di vê çerçoveyê de li wê dihizirin. Her wusa, çapameniyê, weke gotinaka bi 'pergal' divê ku mirov li wê bihizirê û werêne ser ziman. Di ti demê de zanîne weke ku di roja me de bi gotina 'çapameniyê' re bi aqilê mirov leyistîya, hanakê xwe bi mirov kirîya û her wusa mirov kirîya cihê 'ahmaqan de ne kirîya. Her wusa, di vê

çerçoveyê de divê ku mirov gotina çapameniyê, çerçoveya wê, weke çerçoveya têgîna şerê desthilatdarî ê li ser mejiyê mirov re ku bi mirov re werêne ser ziman. Her wusa, di vê çerçoveyê de, divê ku mirov çapameniyê weke aliyekî giring ê ku biazilê mirov werêne ser ziman. Vê yekê jî, di bin navê gotinên weke 'zanînê', 'pêşketinê', 'ragihandinê' û hwd de dike. Ev gotinên ku em nikarin, tenê bi van têgînên ku bi wan re dihê ser ziman re ku werênina ser ziman, divê ku mirov ji bilî wê rastîya ku bi wan bi wateyî dihê ser ziman, bi têgîna din ê demî û desthilatdarî re wê werênina ser ziman. Divê çerçoveyê de divê ku mirov bi rastîya wê re werêne ser ziman.

Çapamenî, di vê çerçoveyê de divê ku mirov rastîya wê pêşî baş fahm bike. Her wusa, ji aliyekî ve weke ancama pêşketî ya aqilê mirov, ku di xizmeta desthilatdarîyên demî de ku di çerçoveya sehêt(kontrol)kirina mirov û jîyane mirov de xwediyê weyn û rolekê ya. Di vê çerçoveyê de divê ku mirov gotina çapameniyê, bi têgînên 'sehêt(kontrol) kirinê' û hwe wusa yên bindestkirinê re werêne ser ziman. Di vê çerçoveyê de weke çerçoveyek, bîrdozîkî, divê ku mirov werêne ser ziman.

Têgîna çapameniyê, heta roja me, di vê çerçoveyê de bûya xwediyê weyneke. Di serdema me de, hemû cûreyên zanîn û zanistê ku pêşketina jî kirîya xizmeta pêşketina xwe de û li ser wê re pêş dikeve û sehêtek desthilatdarî li mejiyê mirov çê dike. Pêşîya hizirkirina mirov û rehet pêşketina mirov ya bixweyî digirê.

Di roja me de, çapamenî, di vê çerçoveyê de weke aliyekî ku divê ku mirov ji gelek aliyan ve ku li wê bihzirê ya. Her wusa, weke 'beşek ji jîyane mirov' bûya xwediyê weyneka bi rol. Di vê çerçoveyê de mirov wê çawa bijî, ew dide kifşkirin. Her wusa, rengê xwe baş hîskiirn û ankû baş hîs nekiirn jî, wê li ser çapameniyê re xwe bide çêkirin û dîyarkirin. Di vê çerçoveyê de dema ku em dibêjin ku em divê ku bi 'deroniyê' re jî divê ku wê hildina li dest û werênina ser ziman, em vê rastiyê jî bi gelek rastiyên din ên deronî û keseyeteyî re qast dikin. Her wusa di vê çerçoveyê de divê ku mirov werêne ser ziman ku çapamenî, di vê çerçoveyê de weke mijaraka ku serdestiyê û xwe ji rastiyên xwe cûda nîşandinê, weke amûrê wê ya. Her wusa, di roja me de, di vê çerçoveyê de mijaraka çapameniyê, weke mijaraka ku em divê ku ji gelek aliyan ve ku divê ku wê werênina ser ziman a. Ji aliyê deroniyê ve, ji aliyê ragihandinê ve, ji aliyê desthilatdarîyê û hewldana kirinên 'baş' û 'ne baş' ên rêveberîyan ku 'baş' bidina nîşandin û hwd, di vê çerçoveyê de

xwediyê weyneke ya. Di roja me de, desthilatdarî, çapameniyê bo vê armancê bikardihênin. Bo vê yekê, di nava sînorê xwe de çapameniya xwe ya dethilatdarî ku xwe bi wê dihêne ser ziman û hertimî ku ew çapamenî wê li gorî wan werêne ser ziman û wê hertimî wan ' bi kirinên wan ên xirab re jî ku hertimî "baş" bide nîşandin, di wê çerçoveyê de xwediyê wê na. Dema ku em bahse çapameniya desthilatdarîyê bikin, di vê çerçoveyê de bi rengê wê û ramyarîya wê re divê ku mirov wê fahm bike û werêne ser ziman.

Li vir, di aslê xwe de gotina çapameniya welat' divê ku mirov hûr û kûr divê çerçoveyê de werêne ser ziman. Gelek wateyên di vê çerçoveyê de ku mirov dikarê ji vê gotin çapameniya welat' derxe hena. Ew wate jî, bi têngîna wan re wê çerçoveya desthilatdarîyê wê ya li ser serê mirov de xwediyê wateyê bê. Wê çawa, rêveberî bi hemû kiryarên xwe yên ku kirina ên baş û ne baş re hertimî 'rast' û 'meşrû' bide nîşandin, di vê çerçoveyê de çapamenî, xwediyê karekî giring a bo wan. Dema ku minaq, desthilatdar, weke rêveberîya tirk ku komkujiyek weke komkujiya roboskî kir, wê çawa, weke ku wê 'ne kirî' wê întîbayê di mejiyê mirovan de bide çê kirin û ku kiribê jî, wê bi mirovan bide gotin ku "ku rêveberîyê kiribê jî rast kirîya" û hwd ku bi wê bi mirovan di mejiyê wan de bide gotin û hwd, di vê çerçoveyê de pîrr zêde çapameniyê bikardihêne. Di bin desthilatdarîyek 'otorîter' de mejiyê mirov, weke ne mejiyê mirov a. Her wusa di vê çerçoveyê de mirovê di bin desthilatdarîya 'otorîter' ku weke bi rejîma tirk û hwd re dihê dîtin, mirov weke "mirîyê bêjîn ku li ser lingan dimeşê" ya. Di vê çerçoveyê de li rojava gotina "zombî" dihê bikarhanîn. Di aslê xwe de, li rewşa rejîmên otorîter ên bi vî rengî û kirina li rewşa xirab a ji aliyê wan ve, mirov dikarê bi vê gotinê werêne ser ziman. Çapamenî, bo wan, di vê çerçoveyê de bo wan weke tiştêkî bikêrhêner a. Wusa çapameniyê bikardihênin ku mirov bi ya ku di mejiyê xwe de dizanê ku bi wê re jî bikina şikê de û her wusa bi ya ku dizanê ku bike vajî wê û hwd de, xwediyê hêzekê ya. Hêza çapameniyê di vê çerçoveyê de, çendî ku mirov li ser wê bisekinê, wê cihê bê. Ji ber ku çapamenî, têngîneka ku zanîna mirov a ku mejiyê mirov afirandîya bi wê afirîya û pêşketîya û bûya xwediyê 'hebûn'. Di vê çerçoveyê de ew aqil û ankû zanîna mejiyê mirov, weke têngîneka li nava wê çapameniyê xwe dihêne ser ziman. Di wê çerçoveyê de çapamenî, wê bi wê zanîne re xwe bide dîyarkirin. Ji aliyekî ve, weke ku me hinekî li jor jî hanî ser ziman ku hemû zanîna ku mejî me bi aqilî diafirêne di xizmeta pêşketina wê çapameniyê de ya. Di

serê de divê ku mirov vê rastîyê baş fahm bike û werêne ser ziman. Têgîna çapameniyê, di vê çerçoveyê de weke têgîneka ku mirov divê ku wê pîrr zêde baş hilde li dest û werêne ser ziman. Di roja me de, di çerçoveya têgîna 'ragihandinê' de hem perwerdekirina çapameniyê û hem jî hanîna ser ziman a çapameniyê û hwd, dibe. Lê ev herdû alî jî, ne têr in ku mirov karibê bi wan rastîya têgîna çapameniyê fahm bike û werêne ser ziman. Bo fahmkirina rastîya têgîna çapameniyê, ji wê zêdetirî jî, zanîn ji mirov divê ku mirov wê werêne ser ziman.

Çapamenî, di nava rastîya civatekî de weke 'rengê xwe hanîna wê ya li ser ziman' jî ku mirov li wê dihizirê, her wusa, di vê çerçoveyê de mirov bi têgîna çapameniyê re rastî rewşek pîrr tevlihev û dinava hevdû de 'bigiloj' tên. Ev "rewşa bigiloj", divê ku mirov li wê bihizirê. Ev rewşa bigiloj, hinekî jî, ji rastîya çapameniyê û erkên ku desthilatdarî bi çapameniyê re bo xwe dikin ku werênina li cih, bi wê re diafirê. Dema ku çapamenî, dikeve destê desthilatdariyê de hingî bi awayekî dikeve rewşeka ku ew desthilatdarî bi tememî di nava jîyane civate de ku were serdest kirin, bi wê re xwe dihêne ser ziman. Li vir, divê ku mirov di serî de vê rastîyê baş fahm bike û werêne ser ziman ku çapamenî, di vê çerçoveyê de rêya xwe bi hemû kirinên xwe re hewldana xwe 'meşrû' dayîn nîşandinê jî ya. Di vê çerçoveyê de, herî zêde desthilatdarîyên sedsal me çapameniyê zêde pêş dixin û bi wê re dikin ku xwe serdest bikin. Di nava desthilatdarîyek 'otorîter' de herî zêde mirov rastî zêdebûna çapameniyê û hwd tê. Di vê çerçoveyê de wê pîrr zêde bikardihêne. Her wusa rejimek weke rejima tirk, ku komkujiyên weke komkujiya roboskî bike û piştî weke ku ji xwe ew 'ne berpîrsîyar a' ku bixwezê wê întîbayê di mejiyan de ku bi 'hênceta' hilbijartinan bê û ankû çî bê bila bê, ku biafirêne, hingî mirov dikarê bi hêza çapameniyê re ku çawa mirov dihê xistin cihê 'kerî' de mirov wê baş bibîne û fahm bike.

Li ser çapameniyê re 'mehkûm' kirina mirovan û her wusa 'herêkirina mirovan', weke aliyekî din ê pîrr zêde ku ev rengên desthilatdar ên otorîter ku bikardihênin a. Li vir, ez divê ku vê yekê werênina ser ziman ku em î ro di sale 2015'an dijîn û pîrranîya nivîskarên xwe weke 'nivîskarên kurd' ku zimanê civate xwe weke 'zimanê zanistî' nabîninên û xwe bi hanîna ser ziman a zimanê serdest xwe re bi deronî pîrr rehet hîs dikin, divê ku mirov di vê çerçoveyê de bi aliyekî wê re jî werêne ser ziman. Di vê çerçoveyê de divê ku mirov vê rastîyê bi hêza çapameniyê re werêne ser ziman.

Hêza çapameniyê divê ku mirov baş rastîya wê fahm bike û werêne ser ziman ku bi mejiyê mirov re weke aliyekî bindest kirinê jî ya. Bo desthilatdarîyek otorîter û tîran ku li gorî roja me xwe xwe nûkirî û kirî desthilatdar, çapameni bo wê dibe rêyek metingerkirinê jî. Her wusa di vê çerçoveyê de dema ku em bahse 'metingerîya zêhnî' bikin, di vê çerçoveyê de bi çapameniyê re divê ku mirov li ser wê bisekinê. Çapamenî, ne hêzek civatî sêyemîn û ankû çaremin a. Ji wê zêdetir, weke hêzek pêşek ya serdest a. Divê ku mirov di vê çerçoveyê de weke hêza pêşî ya serdestiyê di vê çerçoveyê de werêne ser ziman. Têgîna 'propaganda', wê di vê çerçoveyê de weke aliyekî gotina çapameniyê bê. Her wusa, wê çawa xwe werênina ser ziman, bi mirovan bidina herêkirin û her wusa bidina meşrûkirin û hwd, di vê çerçoveyê de dihê kirin. Bi çapameniyê re, weke ku rejima tirk dike, ser kirina komkuji û oparasyonên jenosîdê ên li ser serê civate kurd û hwd, bi wê re mirov dikarê werêne ser ziman. Di vê çerçoveyê de bi pergale 'perwerde' re ev rejim, herî zêde dike ku bişavtinê pêş bixe ya. Kirinên ku kirin jî, wê çawa nehêle ku di dadgehan de 'biryarên mahkûm kirinê ên di derbarê komkujiyên wê ên ku kirina' ' hwd de ku derkevin, li ser wê re wê rewşa çapameniyê û rewşa propaganda li ser çapameniyê re dide domandin. Her wusa, pergal, di vê çerçoveyê de dema ku em bi gotina çapameniyê re li wê bihizirin, divê ku em weke sê-lingî li wê bihizirin. Her wusa, bo dayîna herêkirin, rêbaza ku weke 'zanînek zanist' pirr zêde li ser zaningehan re dihê bikarhanîn. Her wusa, di vê çerçoveyê de weke ku rejima tirk dike, herî zêde gotina zanîngeh û ya dadgehê û hwd, dihê îstîsmar kirin. Li ser van herdû gotinan re, rewşa xwe domandina li ser çapameniyê re dike ku bike. Dema ku komkujiyek weke ya roboskî kir û ankû destavêtinek weke ya li keçên kurd li Dersimê û hwd kir, wê gotina rayadarên rejimê ew bê ku "doz çûya dadgehê, li bendê biryara wê bin, wê li wir dad were li cih." Di vê çerçoveyê de gotina, "... wê dad were li cih" ku temenê wê li ser vê rewşa dadgehê hatiya avakirin, di çerçoveya sernûxûmandinekê û xwe 'paqij derxistinê' û hwd de dihê kirin. Yanî, di vê çerçoveyê de, biqasî, biryaraka xwe xwe 'paqij' û 'bi maf derxistinê' a ji dadgehê, wilqasî û bi heman rengî çapamenî dihê bikarhanîn. Temenê daraza mirov a li rejim û rayadarên wê, li ser çapameniyê re di vê çerçoveyê de dihê afirandin. Ev jî, çerçoveya têgîn, weke "meşrûtiya rejimê" ku li ser gotina "destûra bingihîn dihê avakirin, "ya rayadaran ku li ser temenê dadgeh û hebûn û ankû nebûna biryarên wê û hwd dihê avakirin. Minaq, dema ku "dadgeha tirk" biryarekê di derbarê komujîya

roboskî û belafirên rejima tirk ew kirina ku dernexe, wê hingê, weke ku ew rejima 'paqij' û ankû bi wê întîbaya ku wê ew nekirî û hwd re wê hewl bê dayîn ku ew were ser ziman. Yanî, di vê çerçoveyê de çapamenî, weke ali û rêyekî xwe 'paqij derxistinê', 'meşrû dayîn nişandinê' û hwd, a.

Çapamenî û desthilatdarî.

Li kurdistanê, ev demaka ku desthilatdarîya tirk, oparasyonên ku li çapamaniya kurd kirina tîna axiftin. Bi teybetî, di vê çerçovê de divêt ku mirov hinekî li ser Medîya û desthilatdarîyê bi hev re bisekinê. Medîya kurdan, piştî salên 1990 û piştîre bi dest pêşketina xwe kir. Lê hê jî, ku çend ku ew bi dehan salin ku bi ser çûna jî, hê jî, sazîmanaka wê ya baş ya ku mirov bibêje ku bi bandûra nîn a. Bi teybetî, medîya, **hê ne xwedîyê konseyeka xwe ya giştî ku hemû sazîyên çapamanî û rojnemavan di bin wê de lev bicivin nîn a.** Pirsgirêk tenê ne ev a. Yekbûnek, di nava wê de nîn a. Zimanê wê, hê bi tememî ne bûya kurdî. Hê nêvî bi nêvî zimanê kurdî bi kar dihêne. Di çerçova alfefetê de jî, hê yekbûnek ne hatîya afirandin. Ku sazûmanaka wê ya weke yên bi konseyî û hwd ku ne bin, wê nikaribê, êdî ne li ser li ser van pirsgirêkên xwe yên bi vî rengî jî bisekinê û ne jî wê karibê li ber hêrîşên ku lê bibin, bi bandûr bibe. Ji ber vê yekê, divêt ku mirov, weke pirsgirêka pêşî ya çapamaniya kurd ji vî aliyî ve bêne ser ziman.

Çapamani, divêt ku nirxên gel yên ku ew pê dijî esas bigirê. Car bi car, ku desthilatdarî ji bikeve ber wê de û ku herê bi ser wan nirxan de karê wê jî, rexne bike. Ev çapamenîtîya gelî ya gelîrî ya. Bi teybetî, başûrê Kurdîstanê, nêvî bi nêvî ku bi desthilatdarîya jî ya, ew desthilatdarîtîya wê bi awayekî baş ji ber pêşketina kurdan û çareserkirina pirsgirêkên wê yên li qatên din yên li kurdistanê nayê bi kar hanîn. Di viir de, divêt ku mirov bibêje ku çapamanî û rêveberî, bi hev re di levkirinekê de karîn wê bi kar bînin. Lê di serî de, divêt ku sazîyeka giştî ya çapamaniya kurd ya cidî were ava kirin û di qada navnetewî de jî, ew bibe xwedî sazî û bandûr û têkilî. Gelek karên netewî yên ku tenê divêt ku li ser van sazîyan re werina kirin hene ên weke têkildanîyê û parvekiirna zanînan û hwd.

Di sadsale me de çapamenî, temenekî pêşveçûnê yê civakê ya. divêt ku mirov vê yekê di serî de bi teybetî kifş bike. Hem pêşveçûnên ku di qada navnetewî di bin û hem jî yên ku di qada netewî de dibin, ku wan bi awayekî baş ya bi sazûman ku wan di nav gelê de bêne ser ziman. Bi vê

yekê re, mirov karê bibêje ku çapamenî temenê fahmkinê di roja me de diafirêne. Weke sazîyeka civakî ya perwerdehîyê ya. Ji vî aliyî ve ku mirov lê dinerê, mirov dibîne û fahm bike ku çapamenî, xwediyê giringîyeka mazin ya dîrokî ya di pêşketin û pêşveçûnê de.

Di çapameniyê de xat û prensîbên wê çi na? Divêt ku mirov vê yekê di serî de li ser bisekinê. Xat, xate pêşketin û pêşveçûnê ya civakî ya. Prensîb jî, prensîbên ku li gor wê pêşketin û pêşveçûna wê rêyê awa û şêkil distênin in. Çand û dîroka civakê ya bi civatî çî ya, wê esas digirê û li gor wê di rê de bi rê ve dimeşê. Di vir de, em di serî de bibêjin ku çendî ku çapameniya kurd, mazin jî bibê û xwediyê sazîyan jî bê, ku ne xwediyê konseyeka hevbeş ku karibê wan sazîyan hemûyan di riyeka civakî de bi rê ve bibe bê, wê di pêşketina civake kurd, wilo zêde ne xwediyê pêşketina mazin ya dîrokî bê. Bi teybetî, civakeka weke ya kurdan ku pirr rengîya wê heya û pirsgirêkên wê azadiyê hê hena, ji herkesekê zêdetir pêdivî û pêwîstîya wê bi pê heya.

Di roja me de, ji desthilatdariyan zêdetir, car bi car çapamanî karê desthildariyê di hilde ser milê û mudahelaya pirsgirêkên ku di hilde pêşîya xwe dike. Rêveberî û an an jî desthildarî, tenê di wê mudahelayê de karekî rastkirin û rêveberinê li gor wê mudahelayê dike. Lê hê ji van aliyan ve çapamenî, baş û qanc ne hatiya fahm kirin. Di serî de, divêt ku mirov vê yekê di serî de li ser bisekinê û wê fahm bike. Ji ber çî, ew oparasyon li hin saziyên çapameniyê yên kurd bûn? Ji ber çî doza girtinê li televîsyona kurd roj tv hatiya vekirin? Ev herdû pirs tenê biserê xwe jî, têgihîştinê di serê mirov de didin çêkiirn di vê xalê de. Pirsgirêkên ziman û çandî, li ser çapameniyê re bi awayekî ku pêş dixin bi rê ve diçin. di hanîna li ser ziman û malkirina li mirovên ku di civakê de dijîn, bi çapameniyê re dibin. Ji ber vê yekê, ziman û awayê ziman jî, giringiyeka wê ya dîrokî heya. Pirsgirêkên kurdî, mirov nikarê tenê bi hin rexneyan wan çareser bike. Ji wê zêdetir, pêdiviyên ku bi çapameniyê û sazûmana perwerdehê ya dibistanê re ku werina kifşkirin hene. Di serî de, divêt ku ew were kifşkirin.

Çapamanîya kurd, di derbarê wê de pirsêkê bi zimên re lê bike, mirov wê rastî bersiveka baş û qanc newê. Çapamenîya kurd, zimanê xwe yê kurdî ku divêt ku weke xaleka giring ya sereka li ser ser hemû tiştî re bigirê, kirîya xaleka ji rêzê û ya binî ya bêqiyemet. Çend, rojnemayên kurdî, zimanê kurdî bi kar tênin? An jî, mirov karê ji wan bibêje rojnemeyên kurd? Ev jî, pirsêka din ya ku mirov wê bibpîrsê. Rojenemê ku tên gotin ku yên kurdî na û zimanê kurdî bikar nayênin, ji yên ku bi

zimanê kurdî derdikevin, qat bi qat zêdetir in. Bi vê yekê re, **sazîyên kurd yên kurd yên ku wê bişavtina li ser serê xwe rexne dikin, ew jî gelo ji aliyê xwe nabina lingekê wê bişavtinê yê din?** Ku mirov bixwe, ji aliyekî ve bibe lingekê ku wê bişavtinê li ser lingan digirê, gelo, ma mirov çawa karê wê rexne bike?

Di roja me de, civak, hebûna xwe hinekî jî, bi çand û zimanê xwe re li ser lingan digirin. Ku civakek zimanê wê qadaxa bê, bila haskî deh rêveberî û desthilatdariyên wê hebin, wê nikaribê hebûna xwe bide berdewam kirin. Wê ew civak, ji dîrokê herê. Wê navê wê jî li dîrokê nemêne. Divêt ku di serî de, em vê yekê weke xelaka giring bibîr bixin. Kurd, zimanê wan qadaxa ya. Sazîyên wan yên çapameniyê jî, her yekê dengê jê derdikeve û yek li ya din na hisêne.

Ku mirov di vir de bibêje ku bigiştî î ro, hema bêja hemû lingên pêşketin û pêşveçûnê yên civakê li ser çapameniyê dimeşîn, ma wê xelat bê? Na li gor min wê xelat nabê. Di vir de, divêt êdî sazîya kurd, sazûmanaka xwe ya giştî biafirîne û li ser wê re, di pêşveçûna kurdan de bibe xwedî weyn. Bi vê yekê re, wê êdî ew cudatî ya ku başûr, bakûr, rojhilat û başûrojawa re ku li ser çapameniyên re diafirn wê ji holê rabê. Wê nirxên civatî wê hevbeş bikin. Ew hevbeşbûn, temenê wê pêşketina civakî ya. Di aslê xwe de, ew hevbeşbûn, ew pêşketin û pêşveçûna bicivatî bixwe jî ya.

Çapameniya kurd, di çerçova pêşketina civatî û civakî ya kurd de, êdî divêt ku xwe bigihêne hin xalna sereka ku êdî her dayimî li wan binerê û li gor wan gave xwe biavêjê û bêne ser ziman. Giringî dana pêşxistina alfebetekê ku li hemû beşên kurdistanê êdî derdikeve li pêş, divêt ku were kirin. Ew qatbûna bi elfebetê divêt ku êdî hin bi hin çapamenî wê ji holê rakê. Ji ber wê rakiirne jî, pêdivî û pêwîstî bi sazûmanaka mazin ya giştî ya civatî ya çapameniyê heya, ku pirtûk, rojnema, kovar, û hwd ku çî were weşandin, êdî bi wê bê. Başûrê kurdistanê, temenê sazûmanaka bi vî rengî ya giştî heya. divêt ku ew temen were bikar hanîn. divêt ku desthilatdariya başûrê kurdistanê jî, êdî bi teybetî giringiyekê bide çapameniyê û li ser bisekinê. Di roja me de, gelek mudahileyên ku li civakan dibin ji bo pêşketina wan, hemû li ser çapameniyê re dibin. Her weha, êdî hêzeka weke amerika ku weke ku bikeve Îraqê û an jî Libya'yê de jî, pêşî ew çapameniya wê dikevîyê de û êdî piştî ew bi hêze xwe re dikevîyê de. Çapamenî weke hê pêşî ya bi we êdî pêşxistin û bi wê ya dest avêtinê ya.

Lê çapamenî, bê ku xwediyê sazûmanaka bi bingeş û temen bê, wê

nikaribê, bi wê karînê jî bikeve nava tevgerekê de û karekî bike. Bê sazîbûn û sazûman, tenê, weke hin sazîyna ku ku dûv hin sazîyna bi sazûman di rê de diçê ya. Tenê wê bê dûvik. Wê ti carî ne pêşeng.

Ku ez di vir de bi bêjim çapamenî desthilatdariya çandî û zimanî ya, wê ne xelat bê. Ziman, li ser wê re ji demê di buhurê li demê. Çand li ser wê re ji demê di buhurê li demê û pêş dikeve û pêşveçûnan di xwe de çê dike. Çand û ziman bi hev re, temenê wê pêşketina çapameniyê ku afirand, hingî, wê ji civakê re di pêşveçûna wê re rol û weyn bileyizê û li ser pêşaroja wê bibe xwedî gotin. Hevbeşkirina rastiye civatî yên bi çapameniyê re, wê temenê wê ye pêşarojê bide afirandin. Wê êdî wê jî, bi pêşveçûnên wê re mayinda bike.

Divêt ku mirov bibîr bixe, ku sazûmana ku di çapameniyê re were kirin, wê sazûmanaka civakî ya giştî bê. Ku mirov ji vî aliyê ve lê binerê, mirov wê hingî, giringîya wê pîrr baş û qanc biafirêne. Temenê levcivînaka giştî ya netewî jî, wê bi wê re were afirandin. Li ser nîrxên hevbeş re, netewî diafirê. Pêşketin dibe. Civak, bawerîya xwe bixwe dihêne. Ku civakê, bawerîya xwe bixwe hanî, êdî wê ti tiştek, pêşîya wê pêşketina wê ya mazin ya dîrokî ya di dîrokê de negirê. Lê ji bo vê jî, divêt ku pêşî ziman bibe yek. Ew yekbûna bi zimên re, wê temenê pêşketina civakê biafirêne.

Di serî de, sazîyaka çapameniyê ku karibê li her çar qatên kurdistanê ji temen xwe xwe bi rêxistin bike û dengê wê yek bê, divêt ku biafirê. Hemû sazîyên civatî yên çapameniyê divêt ku di bin wê de lev bigiriha hevdû û **prensîbên xwe yên civakî** ku timûdayîmî li gor wê tev bigirihê, divêt ku kifş bike. Kengî ku çapameniya kurd, ev kir, wê hingî karibê, mafê kurdan jî, bi awayekî xort bi parezê û pêşîyê li hemû hêrîşên ku hem li wê dibin û hem jî li civakê di bin wê bigirê. Wê li pêşîya wan bibe, astang.

Duyemîn paxta sadabadê biserneket, nûha jî 'seneryo'ya duyemin a şer a bi artişa îran û tirkîya re li hemberê kurdan tê pêşxistin.

Duyemîn paxta sadabadê ku bi hêrîşên DAÎŞ'ê re pêşxistibûn li dijî civate kurd biserneket, nûha jî 'seneryo'ya duyemin a şer a bi artişa îran û tirkîya re li hemberê kurdan tê pêşxistin. Hêrîşên di heman demê de ku artişa tirk û ya îranê, piştî newroza 2015'an û pê de li kurdan hin bi hin dikin, di vê çerçoveyê de divê ku mirov werêne ser ziman. Wusa xûya dike ku weke pêvajoya pêşî ya dayîna hêrîşêkirin a DAÎŞ'ê li ser kurdan, wê ev hêrîşên artişa îran û tirkîya gav bi gav werina pêşxistin û zêde

kirin. Di vê çerçoveyê de, mantiqê di temenê van hêrîşan de, divê ku mirov hinekî li ser wê bisekinê û wê fahm bike. Mirov, nikarê van hêrîşan, tenê weke bertekna piçûk ên demkî şîrove bike. Weke nîşanaka konseptek şer a giştî ya ku li giştîya kurdistanê hêrîşê dike ya. Her wusa, weke ku konseptek şer, ku artişa îran û artişa tirk bi hevdû re di çerçoveya wê de diçina bi ser kurdan û civate kurd de xwe dide dîyarkirin. Di vê çerçoveyê de, weke ku pêvajoyek şer ya nû, rejima îranê û rejima tirk bi artişa îranê û artişa tirk re bi hevdû re li hemberê kurdan û civate kurd bi vê têgîna konseptî re pêş dixin. Ya ku bi hêrîşên artişa îran û artişa tirk a piştî zayîfketina DAÎŞ'ê re ku dihê dîtî ev a. Di vê çerçoveyê de, ku bi hevdû re nehêlin ku bi tememî DAÎŞ ji hevdû rabibê û bi wê re jî DAÎŞ hêrîşên xwe li kurdan bidomêne û ew jî, ji aliyê ve du anîyên din(yek ji aliyê rojhilatê kurdistanê ve bi artişa îranê û ya din jî bi artişa tirk ve ji bakûrê kurdistanê ve) ên şer bi kurdan re vekin, di wê çerçoveyê de weke ku dihizirin. Di vê çerçoveyê de, bi hêrîşên DAÎŞ'ê re di ahengekê de artişa îranê jî û artişa tirk jî ku hêrîşên xwe li civate kurd zêdetir bikin. Di vê çerçoveyê de rengê konseptê şer a bi civate kurd re ya dema nû ya rejima îranê û rejima tirk dihê dîtî.

Di wan rojên ku di wan de bahse li darxistina 'konfaranse duyem a Cenev'ê' dihatkirin de T. Erdogan pêşî tê Brukselê û piştê jî gera xwe ya duyemin ne zêde bi demek dirêj re li îranê dike. Di çerçoveya hem gera wî ya li Brukselê de jî û hem gera wî ya li Îranê de nîqaşên dihat kirin de dihat gotin ku "ger, armanca wê ew a ku têkilîyên aborî pêş bixe û peymanên nû ên aborî çê bike". Lê piştê derket li holê, ku ev ne rast bû. Herdû ger jî, mijara wan ya sereka 'mijara kurd' bû. Wê çawa, kurdan bişênin, mijara sereka bû. Piştî gera T. Erdogan a li Îranê û pê de, roj bi roj nîşanakên vê derketina li holê. Roj bi roj, hêrîş li rojavayê kurdistanê hatina zêdekirin. Di gera T. Erdogan a li Îranê, piştî 77 salan ew care pêşî bû ku rayadarên Îranî û rayadarên tirk li 'qasra sadabadê' tînen cem hevdû û bi hevdû re derdikevina berçapameniyê û paymanan mohr dikin. Care pêşî ya bi vî rengî di hevdîtina rayadarên tirk û îranî, dema ku li qasra sadabadê bûbû bû, hingî 'payman'a bi navê 'paxta sadabadê' hatibû mohrkirin û ev payman, di çerçoveya qatkirina kurdistanê û civate kurd de weke peymanaka dîrokî bû. Li gorî vê peymanê, wê têkiliya her çar beşên kurdistanê ên weke rojhilat, başûr, bakûr û rojava ku di nav sînorê Îran, îraq, tirkîya û Sûrî de hatina hiştin, wê ji hevdû hatiba birrîn. Wê "sînor, bihatan jidandin ku têkiliyên civatî ên kurdan bi hevdû re hatiban birrîn."

Piştî vê li darxistina paxta sadabadê(sala 1937'an), wê piştîre di sale 2014'an de heman dûmen, were çêkirin. Vêcarê, li ser pêşxistina DAÎŞ'ê û hwd ku kurdistanê, ji nû ve parve bikin û bi ji holê rakirina pêşketina civate kurd a ku bûya re derbeyekê li civate kurd bixin. DAÎŞ, çerçoveya rejima tirk û ya îranê, ya bicihhanîna 'düyemin paxta sadabadê' bû. Lê bi serneket. Nûha jî, ya ku DAÎŞ'ê bo wan nekarî bike û biserneexist, ew dixwezî ku bi hêrîşên hevbeş ên bi hevdû re ku artişa îranê ji rojavayê kurdistanê ve û artişa tirk ji bakûrê kurdistanê li civate kurd bikin re bînina li cih û biserbixin. ..

Yanî, hê jî, hêvîya li civate kurd ya rayadarên îranî û rayadarên tirk, heya. Di vê çerçoveyê de hêrîşên nû û temenê wan birêxistin dikin li civate kurd. Em nikarin, van hêrîş û şerên bi civate kurd re ji wê qadaxaya ku van rejiman danîya ser zimanê kurdî cûda şîrove bikin û werênina ser ziman. Bi hevdû re di çerçoveya armanca wan ya şer de girêdayî ya. Pêşî ziman qadaxa dikin bo ku civat nikaribê xwe biafirîne û pêş bixe, piştîre jî li ser wê re li civate hêrîşên ji hevdû felîşendîne dikin. Di vê çerçoveyê de hemû hêrîşên li civate kurd, divê ku bi qadaxaya li ser zimanê kurdî re bi hevdû re werîna hanîna li ser ziman. Di vê çerçoveyê de civîna duyemin a li sadabadê û ankû em ku weke 'paxte duyemin a sadabadê' bi nav bikin, bi wê re ev hatibû armanc kirin. Piştî wê re li rojavayê kurdistanê û kobanê hêrîş li civate kurd zêde bûn. Her wusa li başûrê kurdistanê û şengalê jî, bi heman rengî hêrîş hatina zêde kirin. Armanc, bi van hêrîşan re ew bû ku bigiştî derbeyek li civate kurd were xistin û bi derbeyek mazin re kurd bi vîna wan re werîna şikandî û êdî ew jî weke ku heta roja me, li ser temenê 'bêstatû'îya civate kurd û kurdistanê ku rewş hanîna, ji vê rojê û pê de jî, bi heman rengî bi pêşaroyê de bibin. Armanc ev bû. Lê plana wan ya bi şer û hêrîşan şikandîna civate kurd, çend zirer û zîyanên mazin dana kurdan jî lê bi serneket. Piştî ku bi serneket û pê de, êdî îranê ji aliyê rojhilatê kurdistanê ve hêrîşên xwe yê li kurdistanê zêdekirin. Heta ku, bidest 'bomba barandîna li qandîlê' jî kir. Tirkiya jî, ji aliyê bakûrê kurdistanê ve rejima tirk jî bi amedekariyên şer re bidest li darxistina operasyonên leşkerî kir. ..

Wusa tê ditin û xûyakirin, ew ancama ku bi DAÎŞ'ê dixwestin ku bidest bixin, Îran û tirkiya dixwezî ku bi bi hevdû re şerekî li dijî kurdan bidîna destpêkirin û ancama bi wê bidest bixin. Bo vê yekê, piştî pêla hêrîşên DAÎŞ'ê ku bi alîkarîya Îran û tirkiya ku li civate kurd bû, wusa xuya dike ku divê ku mirov nûha jî li bendê pêla duyemin a bi îran û

tirkiya ya bi hevdû re ku bê nina ser civate kurd bê. Rewş û pêşveçûn, vê yekê didina diyarkirin. Şert û mercên herêmê û navnetewî, wê çendî ji şerekî bi vî rengî ku îran û tirkiya bi hevdû re li hemberî kurdan bi hevdû re bidina destpêkirin re wê musaît bê, ew mijaraka din a. Lê li vir, rewş, ber bi rewşeka bi vî rengî ve diçê.

Li vir, divê ku mirov vê yekê bi teybetî binxat bike û werêne ser ziman ku di vê çerçoveyê de amedekerîyek şer ku em diikarin li vir, weke 'pêla dûyemin a hêrîşên li civate kurd' werênina ser ziman, temenê wê dihê afirandin. Pêla pêşî, bi DAÎŞ'ê li kurdistanê û civate kurd hat kirin. Pêla duyemin jî, weke ku îran û tirkiya bixwe û bi hevdû re û her wusa bi hêrîşên xwe yên li kurdan re dixwezînin ku pêş bixin û ancemê bi wê bidest bixin. Di vê çerçoveyê de, weke ku temenê pêvajoyek şer dihê pêşxistin û bi rêxistin kirin. Hin rewş û nûçeyên ku ji herêmên kurdistanê ên bakûrê kurdistanê bi kiryarên rejim û artişa tirk û ji rojhilatê kurdistanê bi kiryarên rejim û artişa Îranê re ku dihê rojevê û ser ziman, mirov dikarê weke nişanaka amedekarîyek bi vî rengî şîrove bike. Her wusa, bi teybetî, piştî newroza 2015'an û pê de, artişa îranê ji aliyê rojhilatê kurdistanê ve artişa xwe kirîya dewrê de û dide hêrîşkirin bi ser rojhilatê kurdistanê ve. Bi wê re jî, herêmên qandilê bi bombayên 'mîsket'ê û hwd bombabaran dike. Ji aliyê bakûrê kurdistanê jî, bi bombabarana artişa tirk li 'herêmên parastina gel' re oparasyonên artişa tirk, weke nişanaka û amedekarîya vê rewşê na. Her wusa, di vê pêvajoya ku bi ber hîlbijartinan ve diçê, ku çend ku ev oparasyon û bombabarana artişa tirk "bi armanca gûharandina ancemên hîlbijartinê ên li gorî xwestekên xwe" ku dihê hanîn li ser ziman jî, lê dema ku em di çerçoveya giştîya kurdistanê de li mijarê dinerin, em dibînin ku rewş ji wê zêdetir û wîrdetir a. ..

Di vê çerçoveyê de hin şîroveyên ku rayadarên îranî dikin, di wê çerçoveyê de na ku "bi hêrîşên DAÎŞ'ê re kurd û hêza wan zayîf bûya, em hêrîşeka bi hevdû re li wan bikin, emê ancemê bidest bixin" jî, di vê çerçoveyê de mirov dikarê weke gotinên amedekarîyaka bi vî rengî ku dihêne ser ziman şîrove bike. Di vê çerçoveyê de ji van gotinan dihê ditin û fahmkirin ku hêrîşên DAÎŞ'ê ên li hêzên kurdistanî li başûr û rojavayê kurdistanê, weke "hêrîşên zayîfkirinê û ji hêz xistinê" şîrove dikin û li ser wê re hiizir dikin ku hêrîş bikin û li gorî xwe ancemê bidest bixin. Piştî zayîfkirina DAÎŞ û hêrîşên wê, bidest pê kirina hêrîşên artişa tirk ji bakûrê kurdistanê ve û hêrîşên artişa îranê ji rojhilatê kurdistanê ve, divê ku mirov hinekî weke nişanaka vê jî werêne ser ziman. Her wusa, di vê

çerçoveyê de divê ku mirov rewşa sîyesî li vir, baş bixwêne. Li herêmê, di çerçoveya têkiliyên desthilatdarî, dîplomatî û sîyesî de bi kûve tê çûyîn, divê ku mirov fahm bike. Her wusa di vê çerçoveyê de divê ku mirov werêne ser ziman ku weke ku rejima tirk û rejima îranê, têkiliyên wan di vê demê de bi hevdû re zêdebûna û di çerçoveya hêrîşek mihtemel ya bi hevdû re ku li giştîya kurdistanê û civate kurd bikin de weke ku hevdîtinan dikin. Hin gotinên weke ku nakokî di nava wan de hena û li ser çapameniyê re dihênina ser ziman jî, divê ku mirov tenê weke gotinna ku bi wan dixwezin ku "heya mirov ji deverekê bidina devereka din" şîrove bike.

Li vir, di serî de wusa dihê ditin ku nûha ew ancama ku rejima tirk û rejima îranê hizir dikirin ku bi hevdû re bi DAÎŞ'ê bidest bixin, dixwezin ku bi hevdû re bi oparasyon û hêrîşên li civate kurd re bidest bixin. Her wusa, piştî hêrîşên li rojavayê kurdistanê û KObanê ku gelê kurd li bakûrê kurdistanê rabû serpiyan û pê de, piştî derxistina "destûra ewlakariyê a hûndûrîn" ku bi zîhniyeta 'zagona şarq û îslahatê' û di dewama wê de ku hatîya bi wê jî weke ku dixwezin ku dema ku hêrîşek bi vî rengî ya mihtemel ya îran û tirkiya bi hevdû re ku li kurdistanîya destpêkir, pêşîya wê bi wê bigrin. Her wusa, divê ku mirov vê 'destûra ewlakariyê a hûndûrîn' di çerçoveya amedekarîyek bi vî rengî de jî şîrove bike û werêne ser ziman. Divê ku em ji bîr nekin ku "zagona şarq û îslahatê", piştî şikandina serhildana şêx Seîd û kirina komkujiyên ku li Zilanê ku ji aliyê rejima tirk ve ku hatî kirin û weke 'komkujiya zilanê' dihê bi navkirin û pê de ku hatina derxistin. Piştî van komkujiyan re bi 'zagona şarq û îslahatê', xwestibûn ku dîzaynkirin û rastkirinekê li herêmên kurdan di nava civate kurd de bikin û bi wê re hem ku karibin bi demê re civate kurd ji hevdû bifelişênin û belav bikin û her wusa bi bişavtinê re ancama ku dixwestin li ser wê re bidest bixin. Di vê çerçoveyê de divê ku mirov werêne ser ziman ku di roja me de jî, ew politikayên ku bi 'zagona şarq û îslahatê' re ku li ser serê civate kurd hatibûbûna pêşxistin, di dewama wan de 'destûra ewlakariyê a hûndûrîn' dihê pêşxistin û derxistin.

Di roja me de, di vê çerçoveyê de temenê şerê di pêvajoyên pêş de ku bi civate kurd re bikin, weke ku dikin ku ji aliyê xwe ve biafirênin. Her wusa, ya ku em dibînin jî ev a. Di vê çerçoveyê de, nexwezin ku pîrsgirêka kurd were çareserkirin, şer bi civate kurd re bi armanca jenosîdkirina wê bi wê re didomênin û her wusa bi qadaxaya ku danîna ser zimanê kurdî û nahêlin ku kurd bi zimanê xwe yê civatî û zikmakî

perwerdeya xwe bibînin bêstatûtiyê li ser wê ferz dikin û bi wê re dixwezin ku di dewama wê de ji dîrokê bibin. Nûha jî, di vê çerçoveyê de plan û stretejîya vê bi çêkirina temenê şerên bi civate kurd re di vê çerçoveyê de diafirênin. Hêrîşên DAÎŞ'ê ên li civate kurd, divê ku weke pêlek hêrîşî ya di vê çerçoveyê de jî werêne ser ziman. Her wusa di vê çerçoveyê de diçina bi ser civate kurd de. Ku em bahse şerê jenosîdê bikin bi têngîna desthilatdarîyê ên herêmê re ku bi kurdan re dihê kirin, divê ku mirov di vê çerçoveyê de bahsê bike. Rejima rejima tirk û ya rejima îranê ku nêzîkî çareserkirina pîrsgirêka kurd di çerçoveya radestkirina maf û azadîya wê de nabê, di vê çerçoveyê de di rêyekê de temenê şer û hêrîşên nû ên ku wê di rojên pêş de li civate kurd bikin jî bi rêxistin dikin.

Di vê şerê rejimê de, hertimî li ser çapameniyê de temenê wê hatîya pêşxistin. Çapameni, rojnema û nivîskarên tirk, temenê wê şerê û domandina wê, ji rejimê re bi awayên cûr bi cûr afirandina û rejimê jî li ser wê re şerê xwe yê bi civate kurd û hwd re daye domandin. Di vê çerçoveyê de, di aslê xwe de em divê ku em çavekî li vê mijarê jî bixin. Bi teybetî, di dema hêrîşên DAÎŞ'ê ên li ser kurdan de, çapameniya tirk, di vê çerçoveyê de karekî mazin kir. Ji ber ku DAÎŞ, li ser "olê" re hatibû biserxistin weke rêxistina çete û qatil, êdî di vê çerçoveyê de girani hatibû dayîn li ser çapameniya "camaatê" û ankû ku weke "oldar" bi nav dike û hwd. Yanî, li gorî rengê şer, dîzaynkirina çapameniyê jî, di vê çerçoveyê de bûya. Nûha jî, di afirandina temenê şerên nû ên piştî hêrîşên DAÎŞ'ê di pêşarojê de dîsa di vê çerçoveyê de çapameni, rojnema û nivîskarên tirk wê temenê diafirênin. Ji bilî, çend mirovên êdî wijdanê wan ranakê ku wê rewşê herê bikin, pîrranîya çapameniyê di vê çerçoveyê de di nava afirandina temenê şer de ya. Li ser wê re jî, rejim şerê xwe dide domandin bo kirina jenosîdê û ji dîrokê birinê û hwd. Di vê çerçoveyê de, em dûbare divê ku werênina ser ziman, ku ew şerê ku rejim bi civate kurd re didê kirin û li ser serê wê dihê meşandin, em nikarin ji wê qadaxaya ku wê rejimê temenê wê bi destûrî û hwd afirandîya û danîya ser zimanê kurdî cûda werênina ser ziman.

Di şerê jenosîdê ê rejima tirk ê bi kurdan re de weyna çapameni û nivîskarên tirk di wê de

Rejimê û rayadarên wê, hertimî 'şideta' bi temenê wê re pêş xistina û nivîskarên tirk ku hewl dane ku dervî dewletê bi hin 'hêncetên din ên derve' re werênina ser ziman. Rejima tirk, bi sazî, destûr, zagon û kirinên

rayadarê wê û gotinên wan re hertimî temenê pêvajoyên şidetê pêşxistina û meşandina. Mînaq û nîşanaka vê jî, şerê ku rejimê li kurdistanê li ser serê civate kurd meşandîya û nivîskarên kurd bi 'yekdengî' bi rayadarên dewletê re ku bi gotina 'terorê' re hertimî dihênina ser ziman a. Di aslê xwe de, di vê çerçoveyê de hemû nivîskarên tirk û bi tirkî dinivîsênin di wê çerçoveyê de hevkarên her kuştin, qatilkirin û jenosîda ku hatî kirin a. Her wusa, di vê çerçoveyê de divê ku mirov wan jî, di vê çerçoveyê de werênina ser ziman. Mînaq, civate kurd, zimanê wê qadaxa ya, dema ku civate kurd li dijî wê berteka xwe didina nîşandin, li şûna ku wê wê 'qadaxaya ku rejimê danîya ser zimanê wê ciatê bibînin, wê berteka civate kurd bi gotina 'şidetê' re werênina ser ziman. Her wusa, li ser wê re jî, li ser navê kurd re wê teorîyeka 'terorê' jî li gorî xwe pêş bixin. Di vê çerçoveyê de nivîskarên tirk jî, bûna aliyek ku hertimî bi polîs, leşker, dozgerên dewletê û hwd re ku hertimî bi awayekî servekirî û ankû bi awayekî sergirtî ku çûna bi ser civate kurd û tekoşîna wê ya maf û azadîyê de. Di vê çerçoveyê de ew jî di vê çerçoveyê de hevkarên sûcên li dijî civate kurd hatina kirin in. Wan jî, bi pênuşa xwe ew şer yan sernûxûmandina û yan jî hewldana ku "rast" bidina nîşandin, bi gotinên weke "li hemberê dewletê rabûya" û ankû "bêtaatî" kirîya û hwd.

Di vê çerçoveyê de divê ku mirov werêne ser ziman, rejimê û rayadarên wê sûc kirin, şidet li ser serê civata kurd meşandina, nivîskarên tirk jî, sedema wê li derve hewldana ku bidina nîşandin û ankû ew mirovên ku li ber zilm û şideta dewletê ku serî ne danîna, weke sûc dana nîşandin û li ser wê re rejim û rayadarên "paqij" derxistina û ankû 'dana nîşandin.' Di vê çerçoveyê de weyneka mazin ya wan di wî şerê rejimê ê jenosîda civate kurd ê ku rejimê bi kurdan re û bi civate kurd re daye bi armanca ji dîrokê birina wê de heya. Em di vê çerçoveyê de divê ku rastîya wan bi awayekî vekirî werênina ser ziman. Di aslê xwe de hertimî di vê çerçoveyê de van dordorên ku xwe weke 'nivîskar' bi navkirina, ew 'şideta rejimê a li ser serê civate kurd' bi 'qadaxaya li ser zimanê wê' re, bi awayên weke 'ji nedîtî ve hatinê û hwd re hewldana ku 'meşrû' jî bidina nîşandin. Di vê çerçoveyê de divê ku mirov rastîya nivîskarên tirk, werêne ser ziman. Heta roja me, carna, rewşenbîrî jî û demokratikî jî û heta carna mirovatî jî heta sînorê kurdan bûya.

Em di vê çerçoveyê de divê ku werênina ser ziman ku rejimê ku heta roja me, ev şerê bi civate kurd re ku ev 40 salin meşandibê, divê ku mirov bi van aliyên wê re werêne ser ziman. Ku ev dordor neban, wê ew şer heta roja me, di vê çerçoveyê de wê ne hatiba. Her wusa, paya wan jî,

di domandina wê şerê de heta roja me heya. Her wusa, ev 40 salîya şer, tenê di çerçoveya demên nû de bahsê dikin. Demên buhurî ên weke destpêka komarê û berî wê ji xwe em bahse wê nakin. Her wusa, ew demên berê jî, bi awayekî ku bi wê dixwezînin ku ser wê binûxûmênin û yan jî dewlet û rejimê ji wê "bi maf" derxin, di wê çerçoveyê de şîroveyan pêş dixin. Di vê çerçoveyê de şîroveyên wan ên li ser komkujiya zilanê, ên li ser komkujiya dersimê û her wusa li ser komkujiya ermenîyan û hwd, di vê çerçoveyê de na. Bi awayekî, wê çawa rejimê û şideta wê û wan kirinên "meşrû" bidina nîşandin, li rê û rêbazên wê gerîya na. Di vê çerçoveyê de, di nava helwest û kirinê de bûna. Di vê çerçoveyê de nivîskarîya tirk, bi bûn hevkarê kiryarên rejimê ên li hemberê gelên weke gelê kurd û hwd re, bûya hevkarê sûcên rejimê jî.

Tenê ku mirov ji salên 1990'î û pê de jî li li nava rûpelên rojnemayên tirk bînerê jî, mirov wê vê rastiyê bi awayekî vekirî bibînê. Rojnemayên tirk, wê çawa weke lingekî domandina wî şerê bi kurdan re bin, di wê çerçoveyê de kar dikirin. Di demên buhurî de, minaq, di demên weke 'komkujiya zilanê' û hwd de, rojnemayên weke ên bi navê "cumhuriyet"ê hebûn. Di wê demê de bo kirina komkujiya zilanê dinivîsand, "paqijkirinê destpêkir, ên di nawala zilanê de hemû hatina tûnakirin(rojnema 'cumhuriyet'ê, 13'ê tirmeha 1930'î)." Di vê çerçoveyê de gotinên weke "aşkîya" di wê demê de bikardihanî. Di vê demê de jî, di çerçoveya şerê rejimê de kurdan weke "terorîst" didina nîşandin û oparasyonên weke "oparasyonên li dijî terorê" dihênin ser ziman. Ev a, zimanê nivîskar û rojnemayên tirk. Her wusa, di komkujiyên ku rejimê hanîna serê civate kurd de, weke aliyekî kirina wê komkuji, weyn leyistina. rejimê, bi vê rengî hertimî 'şideta' bi temenê wê re dewlet pêş dixê û nivîskarên tirk ku hewl dane ku dervî dewletê bi hin 'hêncetna' wê werênina ser ziman. Ev, bûya weke rêbazekê ku ji aliyê wan ve ser komkujiyan binûxûmênin û dewletê û rayadarên 'paqij' derxin bû. Di vê dema ku di wê de bahse pêvajoya çareserîyê dihê kirin de jî, dîsa ya ku dikin ji vê ne cûdatira. Dîsa, ew a. ..

..Nûha ji herêmên bakûrê kurdistanê, nûçeyên ku tên ew in ku rejima tirk, şerekî ku ne denezendî bi kurdan re daya destpêkirin. Di vê pêvajoyê de piştî Newrozê û pê de, ku herkesek li bendê bû ku divîyabû ku rejim û hikîmet gavê biavêje, bo ku wan hêvîyên gavavêtinê ji aliyê xwe ve bişikênin û pêvajoyê, di vê temenê ku karibin bi rengê 'mijulkirin û xapandinê bi rê ve bibin, şer dana destpêkirin. Her wusa, bêgûman

aliyekî vê şerê rejimê ê piştî newroza 2015'an ku bi kurdan re da destpêkirin, bi hilibijartina ve girêdayî ya. Lê mirov nikarê bi tememî bi wê re werêne ser ziman. Ji wê zêdetirî jî, bi wê ve girêdayî ya ku rejima tirk, naxwezê ku pirsgirêka kurd çareser bike û her wusa dixwezê ku wê 'şerê jenosîdê' ku li ser serê civate kurd dimeşêne bide domandin. Ev şerê jenosîdê ku rejima tirk bi kurdan re dimeşêne, ev bi salana ku bi kurdan re dihê dayîn.

Li vir, di vê pêvajoya piştî newrozê de destpêkirina şerê rejima tirk ê bi kurdan re, mirov nikarê tenê bi pêvajoya hilibijartinan re werêne ser ziman. Bêgûman, di wê çerçoveyê de bi pêvajoyê re hin aliyna wê hena ku mirov divê ku werêne ser ziman. Lê ji wê zêdetirî, bi zihniyeta wê ya dijberî kurd û civate kurd re ku bi wê dixwezê ku civate kurd ji dîrokê bibê re divê ku mirov werêne ser ziman. Em nikarin vî şerî ji qadaxaya ku danîya ser zimanê kurdî cûda werênina ser ziman. Her wusa, em nikarin vî şerî ji armanca rejimê a ji hevdû felîşendina civate kurd û ji dîrokê birina wê cûda werênina ser ziman. ..

Divê ku mirov di serî de divê çerçoveyê de wê şerê dewletê werêne ser ziman. Ji xwe, heta roja me, di qada navnetewî de jî, çi derfet bidest xistîya, li hemberî kurdan xwestîya bi karbêne. Yanî, di vê çerçoveyê de divê ku mirov di vê çerçoveyê de werêne ser ziman. Her wusa, piştî mudahaleyê Sîûdî ya li Yemenê', rejima tirk, weke ji aliyê Sîûdî ve nîşandana helweste jî, divê ku mirov di vê çerçoveyê de bixwêne. Dixwezê ku di vê çerçoveyê de ku karibê, pêşîya pêşketina kurdan û nasîna wan û statûya wan bigrê. Çend ku weke derketina ser rû ya nakokîyên rejima tirk û rayadarîn îranî di vê çerçoveyê de bi vî şerî ve girêdayî jî di çerçoveya li hemberî hevdû bi hin rexneya hat rojevê jî, mirov nikarê tenê bi wê werêne ser ziman. Ji wê zêdetirî, divê ku mirov bi hevkarîya wan ya bi hevdû re ku bi DAÎŞ'ê re pêşxistibûn û bi serneketina wê re werênina ser ziman. Ev aliyê wê nîqaşa wan jî heya.

Li vir, divê ku mirov vê yekê jî, werêne ser ziman ku rejima tirk, bi awayekî vekirî êdî rastîya wê derketa li holê. Heta roja me, digot ku "ji ber ku şer heya em nikarin gavan biavêjin û pirsgirêkê çareser bikin." Ji rayadarên Ewropî re jî, ev dihanîn ser ziman. Di vê demê de ev jî derket li holê ku derew a. Her wusa, vê pêvajoya çareserîyê ku çend ku weke ev rastîya wan jî raxist li berçav. Di vê çerçoveyê de divê ku mirov werêne ser ziman ku pêvajoya çareserîyê, rastîya wan raxist li berçav. Her wusa, Vê pêvajoyê, rûyê wan ê qirêj bi nîyetên wan ên pîs û dijmirî re raxist li berçav. Pêvajoya çareserîyê, tişteke bi awayekî vekirî raxist li berçav. Ew

jî, ew a ku bi gotinekê em binxat bikin û bibêjin ku şerê jenosîdê bi kurdan re didin û bi wê re dixwezin ku civate kurd ji dîrokê bibin. Weke rastîyeka dîrokî ya ku vê pêvajoya çareserîyê derxist li holê û raxist li berçav jî ev bû. Di vê çerçoveyê de, rastîya wan bi awayekî vekirî hat ditin.

Li vir, divê ku mirov vê yekê bi awayekî vekirî bibêje ku çend ku di vê demê de dihê gotin ku ' bihasabên rejimê ên bi hilbijartinan re ev pêvajoya şer a piştî hilbijartinan dana destpêkirin û çend ku ev gotin ne xelal û ne şaş jî bê, bi heman rengî divê ku mirov werêne ser ziman ku di bin vê pêvajoya şer ya rejima tirk de gelek armancên wê yên din ên qirêj hena. Di serî de divê ku mirov bi wan re werêne ser ziman. Her wusa, pêvajoyê da nîşandin ku li ser temenê xapandinê bi rê ve dibin û ti plan û çareserîyên wan ên bo çareseriyê tûna na. Çend ku car bi car, ew bixwe jî gotina 'pêvajoyê' bi lêv dikin û weke ku "lê xwedî derkevin" gotinê dibêjin jî, lê di aslê xwe de di bin vê gotinê de rastîya ku bi nîyeta wan re heya vajî ya ku bi gotinên wan re tê ser ziman. Dixwezin ku pêvajoyê dirêj bikin û bi wê re jî, 'dejenerê' bikin û piştî jî, vala derxin. Ya ku nûha dikin jî, ev a. Di vê çerçoveyê de nêzîkatîyê li pêvajoyê dikin. Dixwezin ku pêvajoyê ku karibin bikin xizmeta şerê xwe yê jenosîdê ku li ser serê civate kurd dimeşênin de. Di vê çerçoveyê de divê ku mirov bi helwest û nêzîkatîya wan re werêne ser ziman. Rejimeka ku armanca wê ya jenosîdkirinê hebe, wê pîrsgirêkê herê neke û wê di çerçoveya wê de gavên cidî neavêje. Ya ku em di vê pêvajoyê de dibînin jî ev a. Ji ber vê yekê ya, ku pêvajoyê bi gotinan li ser 'demogjî' û 'propaganda' re dikin ku bi rê ve bibin. Di vê çerçoveyê de divê ku mirov li şerê ku hikimeta AKP'ê piştî newroza 2015'an bi sê-rojan re bikurdan re da destpêkirin binerê û fahm bike. ...

Li vir, divê ku mirov di vê çerçoveyê de domandina çêkirina qarakol û bendavên bi armanca leşkerî ên ku li kurdistanê tên çêkirin hilde li dest û fahm bike. Li herêmên Dersimê, Herêmên Serhadê, li herêmên botanê û hwd, hemû herêmên dîrokî dihên bijartin û bi wan bendavan di bin avê de dihêlin, weke ku bi 'zeogma' re kirin. Herêmên ku di nava dîroka xalkên herêmê de ku wateya wan ya çandî, dîrokî û şariştanî û hwd hena, wan di bijêrên û dibin avê de dihêlin. Di vê çerçoveyê de, di çerçoveya vê şerê jenosîdê ê rejima tirk ku bi kurdan re dide de divê ku mirov li wan bendavan jî binerê. Divê ku wê şerê jenosîdê û wê çêkirina bendavan bi hevdu re di çerçoveyekê de hilde li dest û werêne ser ziman.

Ev hevdû temem dikin.

Mijara çapamenîyê, divê ku mirov werêne ser ziman ku weke mijaraka sereka ya serdema me ya î ro ya.. Bo vê yekê ya, hertimî li gorî demê û bi pêşketinê demê re pêwîstî bi wê dibe ku mirov li wê bihizirê ku wê fahm bike û werêne ser ziman. Her wusa, li vir, divê ku mirov vê yekê werêne ser ziman ku rengê hanîna li ser ziman, wê rengê têngîna mirov bi pêşketina mirov re bide dîyarkirin. Mirov çawa dihizirê, her wusa wê bi wê rengê, rengê pêşketina mirov jî xwe bide dîyarkirin. Bi dîrokê re li ser hizirkirinê, pîrr hizirkirin bûya. Mirov, dema ku bidest hizirkirinê kir û pê de, êdî bidest fahmkirina hewildora xwe kir. Bidest nasîna hwirdora xwe kir. Nasîna hwirdorê, wê çalakîya mirov ya pêşîn ya ku mirov divê ku bi pêşketina wî re werêne ser ziman a. Her wusa, li vir, em divê ku vê yekê jî, werêne ser ziman ku di hundurê têngîna nasînê re têngihîştina fahmkirinê heya. Li vir, divê ku mirov li ser vê têngihîştina fahmkirinê baş rawastihê. Her wusa, ev weke aliyekî giring ê ku mirov divê ku bi teybetî li ser bisekinê ya.

Hertimî, mirov vê dihêne ser ziman û dibêje ku 'dema ku mirov nas kir' mirov wê li wê serdest bibe. Di dewama wê de mirov dihêne ser ziman ku 'mirov, bi naskirinê re fahmkirinê bidest dixê'. Ev jî rast a. Di dewama wê de jî, mirov dibêje ku 'mirov, çendî ku nas û fahm kir, mirov wê êdî jîyane xwe jî bi wê re biadilêne.'. Ev jî, rast a. Di dewama wê de dîsa bahse têngîna 'hevdû fahmkirina mirov' jî dihê kirin. Li vir, divê ku mirov vê yekê werêne ser ziman ku dîrokê ev bi me re daya nîşandin ku hertiştî ku me fahm kir, dikarê weke tiştêkî ku mirov dikarê wê biadilêne jî, pêş bixe. Li vir, têngîna adilandinê, her wusa, weke têngîneka ku mirov wê bi aqil, fahmkirin û her wusa naskirinê re ku bidest dixê ya. Lê li vir, divê ku mirov vê yekê werêne ser ziman ku di serdemeka weke serdema sedsale 21'ê de ku em bahse wilqsî pêşketina zanînê dikin de ku evqas şer û pevçûn di nava jîyane mirovan de hê hebin, li vir, divê ku mirov wê bi wê têngîna hovîtîya ku di serdemên berê ên destpêkê de ku bi 'nezanîya mirov' re ku dihat ser ziman re mirov werêne ser ziman. Lê li vir, divê ku mirov vê yekê werêne ser ziman ku di roja me de, hebûna vê rewşê, her wusa, dide nîşandin ku çendî ku aqilê mirov di mejiyê wî de pêşketî jî bê, ew aqil, di navaroka xwe ya bi mirov re de, ne xwediyê nasînaka ku bi fahmkirinê re ku mirov wê werêne ser ziman a. Ev jî, weke aliyekî ku mirov divê ku bi teybetî li ser bi wê bisekinê ya.

Têngîna naskirinê, her wusa em di roja me de bi zanîna xwe re temenê wê li ser 'fahmkirinê' bicih dikin û dihênina ser ziman. Lê li vir, divê ku mirov vê yekê werêne ser ziman ku wusa dihê ditin ku fahmkirin, bo ku

bi rast weke fahmkirinê ku mirov karibê wê bi nav bike û werêne ser ziman, divê ku herî hindik ducaran were bifahmkirin. Di care pêşî de bi ditin û têngîna wê ya bi mejî re ya. Ya duyemin jî, bi aqil, di çerçoveya hişmendîya mirov de ya ku mirov bi wê re di çerçoveya hişmendiyeka bi nêzîkatîyê re ku divê ku werêne ser ziman a. Di vê serdema ku tê gotin ku evqas aqil pêşketîya, hebûna vanqas şer û pevçûnan, em nikarin tenê bi çend têngînên bîrdozîkî û ankû hebûna çend têngînên desthilatdarî tenê re werênina ser ziman. Bi wan re divê ku mirov hinek sedemên din jî, di temenê wê de werêne ser ziman. Hevdû ne fahmkirina mirov, bi hişmendî jî di temenê wê de heya. Di vê çerçoveyê de divê ku mirov werêne ser ziman ku têngîna mirov a bi hişmendî, ji mirov dixwezê ku mirov bi nasî fahm bike. Di vê çerçoveyê de êdî nêzîkatîyê li hevdû bike.

Çend ku bahse pêşketina aqil dihê kirin jî, ew aqil, çend ku dihê hanîn ser ziman jî, lê bi hişmendî, hebûna wê ya bi mirov re ku di çerçoveya bûyîna malê keseyetîyê û hwd, bi wê re ew aqil nebûy xwediyê pêşketinekê. Ev jî, dide nîşandin ku tenê hanîna ser ziman êdî ne bes a. Ji wê zêdetirî, her wusa bi hişmendî fahmkirina wê, weke pêwîstînyeka zarorî xwe dide dîyarkirin bo ku bibe temenê nêzîkatîyeka bi aqilane a mirov ya li mirov û li hevdû.

Li vir, di sed sala me de, dema ku bahse têngîn, zanîn û hwd, dihê kirin, weke wan zanistên ku pêşketina, her wusa bahse çapameniyê û hwd dihê kirin. Çapamenî, li vir, divê ku mirov werêne ser ziman ku ji aliyekî ve weke ancama giring û dîrokî ya zanîna mirov a. Her wusa di vê çerçoveyê de, divê ku mirov dîsa werêne ser ziman ku çapamenî, di nava xwe de dayîmî bi wê zanîn û aqilê mirov re hebûna xwe pêş dixê. Di vê çerçoveyê de jîyane civatê, bi xwe re di çerçoveyekê de diadilêne. Têngînên weke 'pupûlerîsmê' û hwd, em nikarin ji wê rengê pêşketina çapameniyê û ew nerîna ku bi wê mirov li mirov afirandîya, ji wê dûr werênina ser ziman. Divê ku mirov di vê çerçoveyekê de bi gelek aliyên din re wê werênina ser ziman. Her wusa têngîna çapameniyê, di roja me de, weke têngîneka bi 'ragihandîna' ku dihêne ser ziman û bi wê re mirov xwe dihêne ser ziman a. Di wê çerçoveyê de çapamenî, weke aliyekî hanîna ser ziman a zanîna mirov jî xwe dide dîyarkirin.. Li vir, ya ku li vir, em bi têngîna çapameniyê re ku bikina berlêpîrsînê de ji vê zêdetirî, ew armanca ku bi wê têngîna çapameniyê re bi têngîna desthilatdarîyê re ku li gorî wê hizra wê ya di serê wê de ku civatê bide bi rengkirin û jîyankirin û hwd, ya ku were xistin berlêpîrsînê de divê ku ev bê. Ev rengê bi pêşketina çapameniyê re hertimî bûya temenê jenosîdên têngînî,

çandî û hwd, di çerçoveya dîrok û jîyane civatîyê de.

Li vir, dema ku mirov ji vê aliyê ve lê dihizirê, mirov dibînê ku di sedsale me de, çapamenî, bi aliyên têgînên weke zêhnî ên deronî, civaknasî û hwd re ku bi di temenê wê de dihên bikarhanîn, wê xwe bide dîyarkirin. Çapamenî, di vê çerçoveyê de weke aliyekî ku mirov divê ku wê bi teybetî bi aqilê civatê re ku werêne ser ziman a. Dema ku mirov wê bi aqilê civatê re werêne ser ziman, wê çaxê, ev têgîna bi aqilê civatê re ku mirov wê werêne ser ziman, wê weke aliyekî ragihandinî ê civatî xwe bide dîyarkirin. Her wusa, civatek, xwe bi hanîn û ragihandina xwe ya bi zanînî ya di çerçoveya dîroka xwe de ku dike re xwe diafirêne û barî pêşarojê jî dike. Her wusa, di serdemên şariştanî de, di vê çerçoveyê de têgîna çapameniyî, di çerçoveya têgînên weke ragihandin û hanîna li ser ziman û hwd de xwediyê awayekî giring ê ku divê ku mirov li vir li ser wê bisekinê ya. Hizirkirina mirov, her wusa, wê dema ku ew hat ser ziman, wê bê malê civatê. Hingî, weke têgîneka hevbeş ya civatî xwe dide dîyarkirin. Her hizra ku hat ser ziman, ew hizreka hevbeş ya civatî jî ya. Di vê çerçoveyê de divê ku mirov werêne ser ziman ku hizrên hevbeş, di vê çerçoveyê de xwe bi gotina çapameniyê re dihênina ser ziman. Ev ji aliyê civatî ve wusa ya. Lê dema ku em ji aliyê rêzanî û desthilatdarî û hwd ve li mijarê binerê, hingî, ew weke têgînekê di çerçoveya têgînek bîrdozîkî û hwd de xwe dide dîyarkirin. Ev jî, wê êdî di çerçoveyeka din de were hanîn li ser ziman. Ji aliyê desthilatdarî û rêveberîya wê ve ku mirov bi çapameniyê binerê, ya ku dihê berçavê mirov ew a ku girseya civatî, weke "kerîyekê" dihê ditin. Di vê çerçoveyê de êdî ji wê 'kerîyê' re jî 'şivanek' pêwîsta. Rêveber jî, bi wê têgîna xwe ya desthilatdarî a serdest, êdî xwe di wê rewşê de dibînê û bi wê çerçoveyê êdî nêzîkî mijarê dibê. Ya ku gotina 'çapameniyê' bixwe jî, di çerçoveya pêşketina civatî û hwd de bi gelek rengên wê yên hizrî û hwd, ên regihandinî re ku dike weke 'pirsgirêkekê' û dihêne û dêne li ber me jî, wê ev bê.

Di vê çerçoveyê de divê ku mirov werêne ser ziman ku têgîna desthilatdarîyê, ji vê aliyê ve weke aliyekî giring ê ku divê ku mirov wê werêne ser ziman ku bi nerîna xwe re rewşê dike weke têgîneka bîrdozîkî. Ya ku her wusa, têgîna çapameniyê bi rengê pêşketina wê re ji wê re dike weke 'amûrekê' hwd jî, wê ev rewş bê. Di vê çerçoveyê de hewldana 'sehêt kirina' civatê, di wê çerçoveyê de bi desthilatdarîyê çê dibe. Di vê çerçoveyê de ew jî bi hizir û têgîn û her wusa rewşên hizrî ên weke taktîkî û hwd re li ser ragihandinê re dike ku pêş bixe û bi wan re civatê bike bin sehêta xwe de. Li vir, mijara kirina bin sehêta xwe ya de

ya mejiyê mirov ê ku dihizirê, di vê çerçoveyê de giring dibê ku mirov wê fahm bike. Mejiyê ku dihizirê, her wusa, di çerçoveya hizirkirina xwe de xwediyê bêsinorîyekê ya. Ya ku mirov derdixe dervî wê sînorê ku wê desthilatdarîyê xêz kirîya jî ev a. Ya ku ew desthilatdarî ji wê nexweş a jî ev a. Bo vê yekê, bo ku ew derketina dervî sînorê wê nebê, her wusa hewldana sehêtkirina mejî û hizirkirina wê, di vê çerçoveyê de di çerçoveyê de li ser çapameniyê re hewl dihê dayîn ku were pêşxistin. Di aslê xwe de ev mijara kifşkirina sînoran di mejiyan de a hizirkirinê, wê weke mijaraka ku mirov hertimî divê ku li ser wê bihizirê bê. Hertimî, ew sînorê ku rêveber û ankû desthilatdar li wê hizirê ku xîzkirîya û bi sînor kirîya de, wê ji wê buhurîn bi hizirkirinê wê bibe. Ya ku wê hertimî bi rêveberî û desthilatdarîya wê re di nava tekoşînê de bê wê ev bê. Ya bi bi dîrokê re bûya temenê pêşketin û xwenûkirinên bi rêveberî û hwd jî, ev bûya. Rewşa b pêşketina aqil ku bûya, piştî rêveber kifşkiriya ku ew derketîna dervî sînorê wê bûya. Piştî, kirîya xwe ku ji nû ve sînorê xwe kifş bike û li gorî wê xwe kifş bike. Di vê çerçoveyê de dem bi dem pêşketin û pêşveçûn, li ser aqil re bûya. Bo vê yekê, tekoşîn jî, di vê çerçoveyê di mejî de bûya. Bi aqilê ku pêşketinê û zanîna ku diafirê re bûya. Aqil, pêş dikeve. Zanîn jî diafirê. Di serî de ya ku di vê çerçoveyê de

mejî wê dike ev a.

Li vir, divê ku mirov vê yekê werêne ser ziman ku têngîna aqilî, di vê çerçoveyê de xwediyê rengê pêşketinê ê bêsinor a. Li vir, sînorên têngîna rêveberîyê ku li pêşîya wê bûna asteng jî, bûna sedemên şer û pevçûnên ku bi dîrokê re bûna. Di roja me de, li rojhilat û herêmên din ên cihanê jî, dema ku mirov li şer û pevçûnên ku dibin ku li wan dinerê, mirov dibînê ku di temenê wê de ev rastî hena. Em li vir, divê ku vê yekê bi teybetî werênina ser ziman ku têngîna aqilî, li vir, divê ku mirov li wê bihizirê. Rengê hizirkirina rêveberîyê yê bîrdozîkî, hertimî, weke qalikeka ku xwe daya nişandin a. Di vê çerçoveyê de, divê ku mirov werêne ser ziman ku hertimî û demî rêveber jî bo wê bûya di nava şer de, ya bi civate ku di bin desthilatdarîya wê ya û yan jî bi civatên ên li tihêla wê

li kêleka wê disekin. ..

Di vê çerçoveyê de divê ku mirov werêne ser ziman ku têngîna desthilatdarîyê, di vê çerçoveyê de weke têngîneka ku divê ku mirov wê hertimî bike berlêpîrsînê de ya. Divê ku mirov li wê bihizirê. Lê her ku mirov li wê hizirî jî, di çerçoveya têngînek ku wê dike berlêpîrsînê de divê ku mirov li wê bihizirê. Têngîna desthilatdarîyê, di serdeme me de, xwe li ser gotina çapameniyê re bi zanîna dike ku bide dîyarkirin û weke

rêveberî bide domandin. Her wusa, têngîna bi gotina 'çapameniya desthilatdarîyê' a roja me ku heya re, di vê çerçoveyê de divê ku mirov wê werêne ser ziman. Her wusa, rêveberîyên roja me, di çerçoveya 'xwe kirina weke rêveberîyna desthilatdarî ên bi aqil ku bi rêve dibin, di vê çerçoveyê de li ser çapameni û ragihandina wê re xwe bi rêxistin dikin. Ji ber vê yekê ya ku çendî ku zanîn me di roja me de pêşketîya, gotina ragihandinê, giringîya wê zêdetir daya li der û pêwîstî bi wê daya ditin ku baştirîn were fahmkirin. Ya ku di vê çerçoveyê de di roja me de, bi teybetî xwe weke aliyekî têngînî ê li ser ragihandinê re bi gotina çapameniyê re ku daya li der jî ev a. Em dema ku van aliyan, fahm nekin, emê nikarin bi başîn hebûna têngîna çapameniyê jî bi başî fahm bikin.

Têngîna çapameniyê, di vê çerçoveyê de divê ku mirov bibêje ku pirranîya zanîna me ya bi dîroka civatî û hwd re ku pêşketîya dike temenê xwe de û li ser wê re xwe pêş dixê. Her wusa di vê çerçoveyê de weke aliyekî ragihandinî, hertimî, ya ku wê pîrr zêde bandûra xwe li mejîyê mirov bide dîyarkirin jî, rengê hanîna li ser ziman a. Her wusa mirov, dema ku bahse tiştêkî, rewşekê û ankû pêşketinê kir, bi çî rengê û awayê bahse wê dike? Ev, wê weke mijaraka ku em divê ku bi teybetî ji gelek aliyan ve li wê bihizirin a. Her wusa, bi qasî aliyê wê yê bi rêveber û desthilatdarîya wî re ku di çerçoveya îstîsmarkirina wê de ku dihê ser ziman û hwd, bi wê re aliyên wê yên xwe pêşxistin û bi demê re hanîna ser ziman jî, wê werina ser ziman. Li vir, ev alî hemû, di nava hevdû de, bi awayekî pîrr-dîmenî, divê ku mirov li wan bihizirê. Weke gotina, ku bi pîrr-kirdeyî û ankû gotina bi pîrr-wateyî û hwd, di vê çerçoveyê de ev rewş xwe bi wê re dide dîyarkirin. Em dema ku di vê çerçoveyê de bahse wê dikin, em di vê çerçoveyê de bi gelek aliyên wê re bahse wê dikin. Li vir, divê ku mirov vê yekê jî, werêne ser ziman, dema ku em hewl didin ku tenê bi aliyê rêveberî û hwd re li wê bihizirin, her wusa, tenê dîmenekî ku mirov divê ku lêbipirsê û bike berlêpîrsînê û hwd de derdikeve li ber me. Her wusa, bi wê îstîsmarkirina bi rengê pêşketina rêveberîyê û aqilê wê re ku dibê, xwe biawayekî dide li berçav. Ya ku li vir ji vê aliyê ve ku mirov dibînin, dîmenekî ku were rexne kirin a. Dema ku 'rêveber, di çerçoveya xwe kirina desthilatdar de' û her wusa 'kirina mejiyê mirov bin sehêta xwe de' û her wusa ku 'dihizirê, ku bike ku mejiyê mirovê di bin desthilatdarîya wî de ya ku weke yê wî ku divê ku bihizirê', ku di wê çerçoveyê de mirov li mijarê dinerê, hingî rewşa ku derdikeve li ber me, ev rewşa a ku mirov bi rexneyî werênina ser ziman a bi têngîna çapameniyê re. Ev rengê fahmkirina çapameniyê, weke rengê ku xwe bi

têgîna desthilatdarîyê re dihêne ser ziman, di temenê hemû şer û pevçûnên ku di dîrokê de di nava jîyane mirov de ku bûna na.

Li vir, hinekî jî, di vê çerçoveyê de divê ku mirov bihizirê. Ji vê aliyê ve, dema ku mirov dihizirê, her wusa mirov vê rastiye kifş dike ku weke aliyekî ku mirov divê ku fahm bike ya. Têgîna desthilatdarîyê, dema ku mirov ji vê aliyê ve li ser têgîna çapameniyê re li wê dihizirê, ya ku mirov dibînê, bi gotina çapameniyê re ku tenê îstîsmarkirina. Ev jî, her wusa, di çerçoveya xwe serdestkirina li mejî û jîyane wê civatî ya. Hewldana kirina bin sehêta xwe ya. Ev hewldan, di serdemên buhurî de, her wusa li ser ol û bawerîyê re di meşîn. Bi bawerî, dema ku mirov bawer dikir, tenê li gorî wê bawerîya xwe dijî. Di vê çerçoveyê de bi rengêkî din, çapameniya desthilatdarîyê, erkeka di vê çerçoveyê de di çerçoveya têgîna ragihandinê û hwd de, bo desthilatdarîyê danîna ser milê xwe. Erka li gotina 'çapameniya desthilatdarîyê' ku hatîya kirin jî ev a. Ev jî, di çerçoveya pêşketina desthilatdarîyê li ser jîyane civatî û ankû ya mirov a. Her wusa, jîyane mirov, ku derket dervî wî sînore wê yê desthilatdarî, ew mudahale ya rêveberî ya desthilatdarîyê li wê dihê kirin. Yanî, rêveber, tefkîr nakê û nexwezê ku herê bike ku mejî bi hizirkiirna xwe ji sînore ku wê danîya pêşîya mirov û hizirkirina mirov ku derbas bike. Kengî ku derbas kir, hingî, sedema miirina mirov jî, di çerçoveya wê têgîna desthilatdarîyê de dihê ditin. Di vê çerçoveyê de rêveber jî, bi wê desthilatdarîya xwe, wê "meşrûtîyê" di xwe de û ji xwe re dibînê ku ji ber ku ew mirov bi hizirkirin û pêşketina xwe derketîya dervî wê ku were kuştin. Di çerçoveya pêşketina mirov a bi aqil de di serdeme me de, pirsgirêka rêveberîyan ya bi aqilê mirov re di vê çerçoveyê de xwe dide dîyarkirin. Mejiyê mirov zindîya û dayimî dihizirê. Lê têgîna desthilatdarîyê bi bîrdozîkî ya û weke qalikekê ya. Em dikarin, weke qalika portakalekê wê werênina ser ziman. Portakala di hundurê qalikekê de, ya ku di dema xwe de ne hat derxistin û xwarin wê xira bibe û biharişê û xira bibe. Yan jî, divê ku di dema wê de, divê ku ew qalika wê were vekirin û ew navika wê were derxistin. Ew navik, bi sîsika xwe ya ku dikeve nava ardê nava axê de, wê karibê, bi qalikên wê re portakalên din bi darê ve pêş bixin. Ya ku têgîna desthilatdarîyê jî, naxwezê ku bibînê û ankû nabînê jî ev a.

”

Bi ragihandinê pêşketin, têgîna desthilatdaran ku civate weke 'kerî' û xwe weke 'şivan' dibînin

Dema ku mirov bahse ragihandinê bike, divê ku mirov ji gelek aliyên

ve bahse wê bike. Di serdemeka ku aqil û zanîna wê pêşketîya ragihandin, weke aliyekî xwe hanîna ser ziman, ragihandin û pêşxistinê ya. Her wusa, di vê çerçoveyê de divê ku mirov gotinekê jî bi ziman re werêne ser ziman. Ji aliyê pêşî ê ziman ve ku mirov lê binerê, mirov wê ziman, weke çerçoveyeka civatî ya xwe hanîna ser ziman ku bi wê xwe pêş dixê dibînê. Di vê çerçoveyê de hevbeşîya civatî ya bi wê re ku dibê, di vê çerçoveyê de li ser çapameniyê re bi ragihandinê re dibê. Yanî li vir, ziman, weke aliyekî giring ê ku divê ku mirov li ser wê bisekinê ya. Ziman, çerçoveya civatî a têgînî û pergalî ya. Her wusa di vê çerçoveyê de ew hevbeşîya bi ziman ku dibê di temenê pêşketina civatî û têgîna civatî de ya. Her wusa, hizrên ku dihên ser ziman, wê pirranîya mirovên andamên civatê wê ji wê agahdar bin. Bi wê re, li gorî rengê pêşketina mejiyê mirovan û pêvajoyên pêşketinê a wan, wê ancamen nû bi têgînî, hizrî û fahmî wê ji wan hizrên hevbeş ên ku bûna malê civatê bidest bixê.

Di vê çerçoveyê de di aslê xwe de ku mirov bibêje ragihandina di nava civatê de weke temenê xwe pêşxistina wê û her wusa hevbeşîya wê ya ku wê pêş dixê ya, wê rast bê. Li vir, di vê çerçoveyê de di aslê xwe de têgîna çapameniyê heta vir, weke têgîneka baş ku xwediyê weyneka pêşketina civatî ya mirov wê dibînê. Ya ku wê hertimî jî bi jîyane civatî re wê hebe jî wê ev bê. Ev alî, di çerçoveya hevbeşî, ragihandin û xwe hanîna ser ziman de, wê hertimî wê hebe. Xwe hanîna ser ziman, weke teybetîyeka mirov a sereka ya. Xwe hanîna ser ziman, ji aliyê deronî ve jî weke 'tarapîyekê' ya bo mirov bixwe jî. Mirov, xwe bi wê rehet hîs dike.. Ji van aliyan ve, gelek aliyên deronî hena ku mirov divê ku bi teybetî wan kifş bike û werêne ser ziman in. Di vê çerçoveyê de divê ku mirov werêne ser ziman ku her hanîna li ser ziman, çendî di mejiyê mirov de mirov bi fahmkirinê re wê di xwe de bicih dike û ji wê digrê, her wusa aliyê wê yê deronî jî heya ku divê ku mirov bi teybetî li ser wê bisekinê ya. Em dikarin vê deroniyê, weke deronîya girtinê binav bikin û ankû bi hîsa fahmkirinê re û hişmendîya wê re werênina ser ziman. Ragihandin, di vê çerçoveyê de divê ku mirov werêne ser ziman ku aliyekî mirov ê giring bi têgînî xwe di wê de dihêne ser ziman. Ew jî, ew aliyê mirov wê bi pêwîstî bi wê dibînê ku xwe werêne ser ziman. Xwe hanîna li ser ziman, mirov rehet dike. Her wusa, di mejiyê mirov de aliyekî dewrûdayimî ê afirandinê jî bi wê ragihandina ji mejî xwe dide dîyarkirin.

Di vê çerçoveyê de divê ku mirov werêne ser ziman ku ragihandin, di vê çerçoveyê de ji aliyên weke deronî û hwd ve, weke li ser temenekî

ku em dikarin bi deronîya mirov û her wusa pêwîstîya mirov ya xwe hanîna ser ziman re ku werênina ser ziman a. Di vê çerçoveyê de di aslê xwe de çendî ku hanîna ser ziman re mirov xwe baş hîs dike, bi heman rengî ew hanîna ser ziman, wê hem di temenê pêşketina wî de bê û hem jî wê weke piştî ku hat ser ziman ku wê bê hizreka hevbeş ya civatî jî ku wê bikeve temenê pêşketina civatî de jî. Tehera pêşketinê ya civatî ku jî mirov û keseyetîya mirov ber bi civatîtîyê ve diçe, di vê çerçoveyê de mirov dikarê wê fahm bike û werêne ser ziman. Her wusa, di vê çerçoveyê de em dikarin ji aliyê civatîtî ve jî gotinekê bibêjin. Ew deronîya girseyî ya civatî ku heya, wê di çerçoveya keseyetîya mirov de xwediyê bandûrekê bê. Deronîya girseyî, mirov bi bandûr dike. Mirov bi wê re xwe bi 'tenê' hîs nakê. Her wusa, bi wê re bi wê xwe bi tenê hîsnekirinê re têngîna civatî di rengî vînîya mirov de wê xwe bide dîyarkirin. Her wusa, mirov wê xwe weke beşek ji wê civatê bibînê bi wê deroniyê. Li ser wê re jî, wê êdî xwe bi keseyet bibînê. Ew keseyet, keseyetek ku aliyekî wê civatî û bi deronî aliyê wê yê bi mirov bi xwe re bi tenê re jî ku heya, mirov dikarê werêne ser zimman.

Di vê çerçoveyê de divê ku mirov werêne ser ziman ku keseyet li vir, bi civatîtîyê re hoyandina wê ya ku bi deronî diafirê, her wusa, wê di nava jîyane civatî de wê di temenê têkiliyên civaknasî û hwd de jî bê. Li ser wan re tevgerîn û hwd, wê bi mirov re bibe. Ev, weke aliyekî giring ê ku divê ku mirov werêne ser ziman. Dema ku em ragihandinê û ankû agahdarkirinê ji aliyê civatîtîyê ve werênina ser ziman, di vê çerçoveyê de bi gelek têngî, ancama û heyîna wê ya hebûnê re wê kifş dike. Têngîna ragihandinê, di vê çerçoveyê de weke aliyekî ku wê pêşketina jîyanî ya civatî, di çerçoveyekê de dayimî diafirêne û lê zêde dike ya. Her wusa di vê çerçoveyê de ragihandin, wê çerçoveyeka civatî li ser zimanê civatê re jî bi xwe re biafirêne. Di serdemeka aqil û zanîne de ku ragihandin û agahdarkirin, di vê çerçoveyê de li ser çapameniyê û hwd re bi giringî dihê ditin de ziman, weke heyîneka jîyanî û pîrr giring xwe dide dîyarkirin. Yanî, bi gotinaka din, ziman weke heyîneka nebê nabê mirov dikarê wê werêne ser ziman. Ziman, ji aliyê hebûna wê ve ev giringîya wê di çerçoveya hebûna civatî de, em nikarin li ser wê nîqaşê jî bikin. Lê aliyê din ê ziman, her wusa ku weke bi çapameniyê re xwe pîrr zêde dide dîyarkirin jî, 'şêwaya' ragihandinê û rengê wê yê ku bi wê dihê hanîn ser ziman a. Ev jî, weke aliyekî giring ê ku divê ku mirov pîrr zêde li ser wê bisekinê ya. Ev herdû aliyên bi ziman re, weke du aliyên ku desthilatdar li ser wan re dileyizin û xwe didina jîyankirin a. Her wusa,

bo ku desthilatdarîya xwe bidina domandin, weke ku çawa li kurdistanê rejima tirk zimanê kurdî qadaxa kirîya û nahêle ku bi wê re ragihandin û agahdarkirin û hwd bibe û bi wê çapameniya civate kurd hebe, di vê çerçoveyê de ji aliyê hebûna civatî ya civate kurd ve mirov dikarê werêne ser ziman.

Di aslê xwe de dema ku em ji vê aliyê ve lê binerin, di vê serdema me ya ku di wê de çapamenîti pêşketîya û dem bi dem pêşve diçe jî ya, li ser vê reng û awayê ragihandinê re di roja me de ji dîrokê çûyîna çand û zimanan, divê ku mirov baş fahm bike. Ev ji dîrokê birina çand û zimanan û hebûna civatan, di çerçoveya çapameniya rejimê û ankû çapameniya welat û hwd de dibê.. Di çerçoveyekê de bahse çapameniyeka tenê li gorî têgîn, bîrdozî û xwestekên desthilatdarîyê, dijî, dihêne ser ziman û radigihêne dihê kirin. Dervî wê, hemû ragihandin, û çapameniyên ku hena, weke ku tûnayî û ankû weke rengna ragihandinê ên ku werina tûnakirin dihên ditin. Di vê çerçoveyê de, êdî ew zimanên din ên civatî, dema ku di wan de ji civatên wan re ragihandin û agahdar kirin çênebê, wê her wusa êdî ew ziman, bi demê re pêşî ji demê bikeve û piştî jî, wê bi rêbazên bişavtinê ku di nava wê zimanê serdest ku dihê bikarhanîn de wê were halandin û bişavtin. Di vê çerçoveyê de êdî ew civate ku ew ziman yê wê ya, wê bi wê hebûn û çerçoveya wê zimanê re wê ji dîrokê herê. Çanda wê, bêî ku xwe pêş bixe wê ji dîrokê herê. Rengê wê yê civatî û hwd, bêî ku xwe dîyar bike, wê hin bi hin wê ji dîrokê herê. Ev renekî ji dîrokê birinê ê li ser çapameniyê re ya. Çapamenî, weke rêbazaka ji dîrokê birinê di destê desthilatdarîyan de di vê çerçoveyê de di sedsala me de pîr zêde hatîya bikarhanîn. Tenê, di van dusad salên dawî de bahse bi hezaran zimanên ku ji dîrokê çûna û nayêna bikarhanîn dihê kirin. Ev hemû, di ancama vê rengê pêşketinê de bûya. Di vê çerçoveyê de ew pergale desthilatdarîyan ku çerçoveya wê xizkîrin, di wê çerçoveyê de ev dibê. Her wusa, di vê çerçoveyê de di çerçoveya têgînek lêpîrsînar de divê ku mirov hinekî li ser gotina çapameniyê jî û ya perwerde'yê jî bihizirê û wê fahm bike. Ev herdû, gotin, di çerçoveya pergale desthilatdarîyê de, wê di vê çerçoveyê de bina temenê ji dîrokê birina rengên cuda ên civatî jî.

Em divê ku vê aliyê baş fahm bikin û werênina ser ziman. Ev aliyên civatî, ku heta roja me, baş li ser wan ti lêkolîn kûr ne hatina kirin, divê ku mirov bi kirina berlêpîrsînekê de li ser wan bihizirê û wan lêbikolê. Her wusa divê ku mirov di çerçoveya têgînek jenosîdî de di vê çerçoveyê de van aliyên çapameniyê û pergale perwerdeyê bi hebûn û têgîna

desthilatdarîyê re hilde li dest û werêne ser ziman. Çapamenî(medîya), bûya rengê û rêbazek hemdem a jenosîdê di vê çerçoveyê de. Di serdemên buhurî de bi artîş û şer û pevçûnan, ji dîrokê birin dihatkirin.. Di roja me de, şer jî, çend ku weke ku li kurdistanê li bi komkujiyên weke komkujîya helebçê, komkujîya şengalê, komkujîya kobanê û hwd re dibê, lê di rex wê de her wusa li ser çapameniyê re jî, biqasî wê wan şer û pevçûnan civat hatina ji dîrokê birin. Di ancama ji dîrokê birinê a çapameniyê de bi sadan ziman bi civatîfî, dîrok û çandîya wan re hatina ji dîrokê birin. Di vê çerçoveyê de, em nikarin têngîna 'çapameniya' roja me, pîr masûmana bibînîna û werênîna ser ziman.

Her wusa li vir divê ku mirov werêne ser ziman ku çapamenî, weke aliyekî giring ê ku wê di vê çerçoveyê de xwe bide dîyarkirin bê. Di vê çerçoveyê de weke wê têngîna dualîtêya zerdeşt, em divê ku bi aliyê civatî û ragihandinê ve çapamenniyê bi aliyna wê yên baş re werênîna ser ziman. Lê her wusa di vê çerçoveya desthilatdrîyî û hwd jî, bi aliyê wê yê xirab û jenosîdî ve werênîna ser ziman. Ev herdû alî jî, di nava hevdû de bi awayekî buhurînar dihên ditin. Di vê çerçoveyê de dema ku em dahûrîyekê li ser çapameniyê bikin, divê ku em van aliyan pêşî cûda bi cûda ji hevdû fahm bikin. Piştê bi aliyên wê ên baş û ne baş re fahm bikin û werênîna ser ziman. Her wusa, bi wê re êdî mirov fahm bike.

Têngîna çapameniyê, di destê desthilatdarîyan bi rengê ku civatê ji xwe re weke 'kerîyeka' ku bi rê ve bibin dibînîna. Xwe jî, weke 'ê bi aqil' ku divê ku bi rê ve bibe, li şûna wê bihizirê û her wusa ya rast çîya ku tenê ew dizanê ku werêne ser ziman, dibînê. Di vê çerçoveyê de bêahlaqîya desthilatdarî, bi rengê ji dîrokê birinê re xwe dide dîyar kirin. Her wusa, dema ku em van aliyên desthilatdarîyê, werênîna ser ziman, gotinên weke 'ragihandin', 'agahdarkirin' û 'ravakirinê' û hwd, weke gotinna ji vê rengê pêşketinê ê desthilatdarîyê re ku dibina weke sernûxûmandinekê jî mirov dibînê. Ya ku di serî de bi desthilatdarîyê û hebûna wê re dihê ditin ev a. Têngînen weke agahdarkirin, ragihandin û ravakirinê û hwd, weke têngîna ku ji vê rewşa desthilatdarîyê re dibina weke têngîna sernûxûmandinê jî. Di aslê xwe de, ev aliyê ku ev gotinên weke 'ragihandinê', 'agahdarkirinê' û 'ravakirinê' ku weke sernûxûmandinê dihên bikarhanîn, mirov divê ku hinekî bi dirêjahî li ser wan bisekinê. Her wusa, rengêkî awayê ku bi têngîna û gotina "fermîyetê" re dihê hanîn ser ziman, ew a ku weke 'rastîyek teqez' dihê ditin û weke 'ya herî rast' dihê ditin û hanîn ser ziman jî, di vê çerçoveyê de li ser

çapameniyê û ragihandin û agahdarkirinê re dihê kirin. Ev jî, weke aliyekî ku divê ku mirov bi teybetî li ser wê bisekinê û werêne ser ziman.

Filan desthilatdarîyê û ankû rêveberîyê ev tişt hanîya ser ziman, wê çaxê ya rast a. `Ku rêveberîyê hanîbê ser ziman ew rast a´, weke têtîneka ku li ser çapameniyê re hertimî bi întîbayî ku hatîya afirandin a. Di bin vê têtîna û întîbayê de jî, gelek rastiyên ku dihên berevajîkirin û sernûxûmandin jî dibin.. Her wusa di vê çerçoveyê de jî, çapamenî, weke aliyekî ku `têgihan çê dîke´ û li ser wê re dixwezê ku ew weke `rastî´ werina ditin û esas girtin. Her wusa, di vê çerçoveyê de dervî wê ditin û ne rast ditin, ew desthilatdarî, dikarê bike sedema hêrîşkê jî i jîyane mirov bixwe jî. Di vê çerçoveyê de divê ku mirov werêne ser ziman.

Li vir, ev alî, weke aliyna ku divê ku mirov bi teybetî li ser wan bisekinê na. Bi teybetî, ev alî, weke aliyna ku divê ku mirov li ser wan re rastî û ankû ne rastiyên agahî û zanînen di wê çerçoveyê de di çapameniyê de dihên ser ziman ku mirov wan bike berlêpirsînê de na. Her wusa, di vê çerçoveyê de çapamenî, rêveber, bo ku dîrokeke xwe li ser serê civatê bi wê binivîsênin û bi wê re xwe bigihênina kevneşopîyekê bikardihênin. Yanî, çapamenî, ji rêyeka agahdarkirin û ragihandinê zêdetir û wîrdetir, di çerçoveya têtîneka serdestîyî ya desthilatdarîyî de di vê çerçoveyê de weke rêyeka `birêvebirinê´ û hwd jî dihê bikarhanîn. Di roja me de, dema ku em bahse çapameniyê bikin, ev têtîna li ser çapameniyê re hewldana rêveberîyan ya bi têtîhkirin û birêvebirina civatê, divê ku mirov fahm bike. Çapamenî, di vê çerçoveyê de divê ku mirov hinekî jî, li ser wê bisekinê. Her wusa, çapamenî, weke aliyekî ku heta roja me, pîr zêde pêşketîya ya. Di roja me de, bi teybetî, di serdema me de, pîr zêde weke `hêzek civatî´, pîr zêde pêşketîya. Serdestîya desthilatdarî, di vê çerçoveyê de bi çapameniyê dihê pêşxistin û li ser çapameniyê re dihê kirin û pêşxistin. Heta roja me, weke têtînna biancamî ya ku em fahm bikin ev a.

Her rêveberên ku xwestina ku xwe bikina desthilatdar li ser serê civatê, weke karê wan yê pêşî ew bûya ku ji xwe re çapameniyekê pêşî bi rêxistin bikin û pêş bixin. Ev çapamenî jî, wê hertimî li gorî wan bihizirê. Wê weke wan bihizirê. Wê hizrên wan weke `rastiyên teqez´ herê bike û bide herê kirin. Wê bi `şaşbûna´, sekinê li hemberê desthilatdarîyê wê werênina ser ziman. Wê wê hizrê werênina ser ziman û bi wê re bibêjin "ku rêveberîyê ev hanîbê ser ziman, wê çaxê ev ya rast a û divê ku ji wê ti şik û gûman newê kirin´ û hwd. Di vê çerçoveyê de wê oparasyonên têtîhê li mejiyê mirovan bikin. Di aslê xwe de, ya dixwezîna ev a. Li ser

vê re jî, ya ku dixwezin ku bikin, ew a ku girseyên civatî bikina weke 'kerî' û ku li hemberê wan dernekevin û ew çî bibêjin ku weke wan bikin. Her wusa, ku ew çî bikin û ew girse bibêje 'ev ya rast a'. Di vê çerçoveyê de çapamenî, weke rêyeka metingeriyê ya li ser serê civatê bixwe jî dihê bikarhanîn. Pergale desthilatdarîyê, di vê çerçoveyê de bi çapameniyê re çerçoveya xwe diafirêne. Navaroka wê pergale bi hizir û rengê jîyanê ku ew didina kifşkirin diafirênin.. Ji mirov jî dixwezin ku li hemberê wê nerabin û bê şert û merc wê herê bikiin û li gorî wê bijîn. Her wusa, rêbaz û bergirên ku di wê çerçoveyê de bo desthilatdarîyê dihên girtin, bi çapameniyê na.

Li vir, çapamenî, divê ku mirov wê baş fahm bike ku di roja me de gelek amûrên ku di wê çerçoveyê de dihên pêşxistin, ku li ser rengê nivîsandinê, ragihandin û agahdarkirin û 'înternetê', 'telefonên biaqil' û hwd in. Li van, gelek tişt, bernemeyên elektronîkî û hwd, hatina zêdekirin. Her wusa, di vê çerçoveyê de ku di roja me de dihê gotin ku "ewlakarî li ser zanînê re were kirin", hinekî divê ku mirov di vê çerçoveyê de wê hilde li dest û bidest fahmkirin û hanîna wê ya li ser ziman bike. Ev amûr û pêşxistin, ên 'ewlariyê' û 'sehêt kirinê' ên di nava civatê de na. Bi têngînên desthilatdarîyê û hwd re, zanîn, dervî armancên wê yên ku bi mirov û jîyane mirov re na, dihê bikarhanîn. Zanîn, li ser çapameniyê re çawa dihê bi armanckirin di çerçoveya bindestkirina civatê û her wusa serdestkirina desthilatdarîyê û hwd, di wê çerçoveyê de divê ku mirov wê hilde li dest. Têgîna desthilatdarîyê, di vê çerçoveyê de ji vê aliyê ve jî, divê ku mirov li ser têngîna çapameniyê re bike berlêpîrsînê de. Her wusa di vê çerçoveyê de divê ku mirov hewl bide ku wê armanc û karîgerîya wê fahm bike.

Di roja me de, çapamenî, weke aliyekî ku bi 'pêşketinê' re dihê ser ziman, ku mirov wê dihêne ser ziman, mirov bi wê re rastî rewşek teybet dihê. Her wusa, di roja me de, çapamenî, weke aliyekî 'afirandina civatan' hatîya bikarhanîn. Lê her wusa, weke aliyekî tûmnakirina civatan jî bi wê re hatîya bikarhanîn. Têgîna çapameniyê, çendî ku ew desthilatdarîya ku ew ya wê ya ku xwediyê têngîneka çawa ya ew jî wusa ya. Yanî, sînorê 'azadiya wê çapameniyê' jî mirov dikarê bi wê re bipîvê û werêne ser ziman. Her wusa, li vir, şîrovekirina têngîna azadiyê, divê ku mirov wê hilde li dest. Ji ber ku ev gotin 'azadiyê' bi qasî gotinên weke 'ragihandinê', 'agahdarkirinê' û 'ravakirinê' û hwd, hatîya bikarhanîn û îstîsmarkirin. Her wusa, kirinên bi çapameniyê ên di çerçoveya sînorê desthilatdarîyê de bi çerçoveya 'azadiyê' re hatina ser ziman. Di vê

çerçoveyê de di aslê xwe de, gotina 'azadiyê' bûya weke gotinaka îstîsmarkirinê ya vê serdeme me. Çend ku bahse 'azadiyê' hatîyakirin û gotina 'azadiyê hatîya hanîin li ser ziman, di bin wê de jî ew çendî, ne azadîbûn û bindestî hebûya û hatîya jîyandin. Li vir, ew têtîliya di nava ragihandina di nava sînorê desthilatdarîyê de, çerçoveya wê bi gotina olê ya 'bawerîyê' weke ku hatibê xîzkirin. Her wusa di vê çerçoveyê de divê ku mirov werêne ser ziman. Li ser wê têtîna bawerîyê ku dem bi dem bi gotinên cûda ên weke 'girêdana bi wê ve' û hwd re ku hatîya ser ziman, di wê çerçoveyê de hatîya şîrovekirin û ser ziman. Çapamenî, di vê çerçoveyê de, 'çerçoveyeka fermî ya desthilatdarîyê' bi xwe re hanîna ser ziman. Her wusa, sînorê azadîya çapameniyê jî, ew çerçoveya fermî ya desthilatdarîyê bûya.

Li vir, dema ku em di çerçoveya wê çerçoveya fermî a desthilatdarîyê de li têtîna çapameniyê diihizirin, hingî, em nikarin bahse azadîyekê bikin. Tenê, em dikarin bahse hin rewşên ku di bin nav û rengê azadiyê de ku hatina hanîin ser ziman bikin. Ew jî, divê ku werina lêpîrsîn ku ka çendî mirov dikarê wan bi azadî û têtîna azadiyê ku fahm bike na. Her wusa di vê çerçoveyê de divê ku mirov werêne ser ziman ku têtîna çapameniyê, di vê çerçoveyê de weke têtînek giring a ku mirov di vê çerçoveyê de wê hilde li dest a.

Di çerçoveya têtîna fermî a çapameniyê ya desthilatdarîyê de divê ku mirov werêne ser ziman ku çerçoveyek metingerî weke ku hatîya pêşxistin. Ya ku mirov wê dibîne ev a. Her wusa, ev ji zimanê wê, ji rengê bikarhanîna zimanê û hwd bigra û heta digihijê ragihandin, agahdarkirin û ravakirinê û hwd, mirov dikarê werêne ser ziman. Di vê çerçoveyê de têtîna çapameniyê weke têtîneka ku mirov divê ku wê bi teybetî werêne ser ziman a. Her wusa têtîna çapameniyê, di vê çerçoveyê de divê ku mirov ji gelek aliyan ve wê werêne ser ziman. Ji wê aliyê wê yê ku li ser rojnemegerîyê û hwd bigra û heta ku digihê beşên wê yên perwerdekirinê û hwd ên di zanîngehan û hwd de, mirov dikarê werêne ser ziman. **Rojnemagerî, weşangerîya zîndî** weke tv'yan, rengên pêşketinê ên weke 'înternetê', 'film û hwd, mirov dikarê di vê çerçoveyê de werêne ser ziman. Her wusa, em dikarin li ser têtîna ragihandin û rengê ragihandinê re dîrokekê wê ya bi destpêka pêşketina şariştaniyê û hwd re werênina ser ziman. Her wusa, li ser van rengên pêşketinê ên bi aqil û zanîne û hwd re jî, mirov dikarê bi teybetî bi gotina çapameniyê û hwd re sedsala me, bi teybetî weke destpêkeka wê ya teybetî û pêvajoyaka wê ya giring ya bi pîrr-alî ku pêş dikeve werêne ser ziman.

Çapamenî, di vê çerçoveyê de, divê ku mirov werêne ser ziman ku weke aliyekî ragihandinê ya. Lê di kirin û pîretîka xwe de ti carî weke rewşeka ragihandin û agahdarkirinê ne maya. Her timî ji wê zêdetirî, bi gotina çapameniyê re di çerçoveya têngîn û hebûna desthilatdarîyê de bi wê re bûya. Li vir, li ser wê ya zêetirîn ku bûya re bi têngîna desthilatdarîyê ew rastîyên weke 'kerî' dîtina girseyên civatê ku werina bi rêve birin û her wusa weke 'şivan' dîtina desthilatdar dihê pêşxistin. Di vê çerçoveyê de desthilatdar, dikeve wê şaş fahmkirinê de ku bi wê ji xwe bibawerî bawer dike ku 'ya rast çiya ew tenê bo civatê li wê dihizirê û wê dibînê û dihêne ser ziman. Vê weke 'rastîyekê' bi xwe re û bi navê xwe re weke 'kirdeyeka vêşarî' hertimî dike ku zindî bihêle û di mejiyan de zindî bigrê. Ya ku weke têngînekê dike temenê domandina desthilatdarîya xwe de û li ser wê re hertimî dike ku xwe 'meşrû' û 'teqez' bide nîşandin jî ev a. Her wusa di vê çerçoveyê de divê ku mirov werêne ser ziman ku desthilatdar, di vê çerçoveyê de têngîna çapameniyê ji xwe re weke rêyeka xwe serdestkirin û kirina desthilatdar dibînê. Di vê çerçoveyê de têngîna çapameniyê bi ragihandin, agahdarkirin û pêşxistina wê ya di nava civate de re çê dike. Li vir, dema ku em li çapameniyê dihizirin, em dibînin ku mirovekî ji rêzê ê ji nava civatê, dibînê ku 'çapamenî, bo wî tenê rêya ragihandin, agahdar kirin û bûn, û hwd a. Lê ji aliyê desthilatdarîyekê ve jî, çapamenî, weke rêya xwe kirina desthilatdar, xwe serdest kirin, xwe dane herêkirin û hwd dibînê. Di vê çerçoveyê de li ser çapameniyê re bi aqil re li ser mejiyê mirov re wê leyistika xwe dileyizê. Çapamenî, di vê çerçoveyê de, dema ku mirov ji aliyê civatê ve lê binerê mirov wê tiştekî têbigihê. Lê ji aliyê desthilatdarîyê ve tiştekî din mirov wê tê bigihê. Lê desthilatdar, dixwezê ku van herdû têngihan jî di çerçoveya fahmkirina xwe de bi rêxistin û reng bike. Di vê çerçoveyê de bi rengkirinê re di aslê xwe de bi têngîna mirovê civatê dileyizê.

Çapamenî bi aliyên wê yên baş û ne baş re. ..

Çapamenî, ji gelek aliyên ve mirov dikarê wê werêne ser ziman. Lê bi serekeyî, em dikarin van hemû aliyên wê yên baş û ne baş, di bin sereka 'Çapamenî bi aliyên wê yên baş û ne baş re' de werênina ser ziman. Ev, wê di vê çerçoveyê de bi serê xwe şiroveyeka giştî hem ji aliyê baş ve û hem jî ji aliyê ne baş ve bi gotina çapameniyê re ji me bixwezê. Gotina, çapameniyê di vê çerçoveyê de divê ku mirov werêne ser ziman ku weke gotinaka ku divê ku mirov bi teybetî li ser wê bisekinê ya. Her wusa,

gotina çapameniyê, temenê wê, weke ku me hinekî li jor jî hanî ser ziman, hemû zanîn û pêşketina bi aqilê me bi pêşketina mirov a keseyetî û civatî re dike nava xwe de. Di vê çerçoveyê de dema ku rewş ev bê, wê çaxê li ser têgîna ragihandinê re pêşî em bi aliyê wê yê pêş re hinekî bihizirin. Têgîna ragihandinê, her wusa, ji aliyê pêşketina civatî ve, li ser pêşketina zimanê mirov re wê temenekî civatî ku em dikarin bi gotina 'hevbeşiyê' re werênina ser ziman wê biafirêne. Her wusa di vê çerçoveyê de asoyek bi ditin û fahmkirinê re wê xwe li ser aqil û zanîna wê re bi çapameniyê re bide dîyarkirin. Dema ku em bahse ragihandinê dikin, her hanîna li ser ziman, di vê çerçoveyê de mirov dikarê bahse wê bike û werêne ser ziman. Ev bi pirtûk bê, bi weşangerîya zindî weke tv'yan û ya nivîskî weke rojnemayan û hwd bê, bi gelek aliyên din re dike nava xwe de. ..

Di vê çerçoveyê de weşangerî, her wusa, wê çawa were kirin. Bi nerîneka masûmana, dema ku mirov li wê binerê, mirov wê bibêje ku divê ku bi awayekî bêalî, divê ku tişta ku bi pêşketinî di nava jîyane mirov de ku hat û bû, ku were ser ziman a. Di vê çerçoveyê de wê xwe werêne ser ziman. Hanîna li ser ziman, di vê çerçoveyê de bi nerînê re bi hiş dîtîne û karîna rijandina wênerînê li ser rûpel bi nivîskî û hwd jî, dike nava xwe de. Di vê çerçoveyê de nerîna çapameniyê, dihê pêşxistin. Di roja me de, weke gotinaka pîrr zêde ku êdî li ser çapameniyê re pêş dikeve, gotina "nerîna çapameniyê" ya. Ev gotin, bi serê xwe dikarê pirtûkan bi me bi de nivîsandin. Her wusa gotinaka ku ji pîrr aliyan ve mirov dikarê li wê bihizirê. Di nerîna pêşîya li vê gotinê de dîmenekî masûmana bi çerçoveya têgîna 'bêalîtiyê' de xwe dide dîyarkirin bi wê re. Ev jî, nerîneka ku divê ku were lêpîrsîn a.

Li vir, divê ku mirov vê yekê bi teybetî werêne ser ziman ku çapamenî di vê çerçoveyê de dema ku bahse 'nerîya wê' dihê kirin, bahse hanîna li ser ziman a di nava wê de dihê kirin. Bi gotinaka din, întîbayak li ser vê gotinê re bi têgîna 'bêalî' re dihê afirandin. Her wusa di vê çerçoveyê de divê ku mirov werêne ser ziman ku têgîna çapameniyê bi nerîna wê re dihê hanîn ser ziman. Gotinên weke 'çapamenî çawa dibîne', 'çapameniyê hanîya ser ziman', 'çapamenî wusa dibîne' û hwd, bi gelek gotinên din re dihên ser ziman. Ev gotin, weke gotinna ku di çerçoveya daraza bi nerînê re de ku mirov hilde li dest û werêne ser ziman in. Her wusa di vê çerçoveyê de divê ku mirov li ser van gotinan bi teybetî bisekinê. Têgîna çapameniyê, di vê çerçoveyê de bi întîbaya 'teqez' re xwe dihêne ser ziman. Dema ku gotinên weke 'çapamenî çawa

dibînê´, ´çapameniyê hanîya ser ziman´, ´çapamenî wusa dibînê´ û hwd ku hatina ser ziman, hingî ev întîbaya teqeziyê xwe dide dîyarkirin. Her wusa, ankû xwe bi me re dide hîskirin Ev întîba, weke hêstekê ya ku mirov dikarê bi nerîn û darazîya xwe re jî ku werêne ser ziman a. Di temenê wê de ku werêne ser ziman a.

Li ser vê têngîna teqez re, wê têngîneka ´bêalî´ bi gotina çapameniyê re werê ser ziman. Li vir, çapamenî, di vê çerçoveyê de divê ku mirov werêne ser ziman ku weke aliyekî têngînê ê ku divê ku mirov wê werêne ser ziman. Her wusa, têngîna mirov a zanînî, di nava wê çapameniyê de bi wê re xwe dihêne ser ziman. Lê li vir, dema ku bi wê re hat hanîn ser ziman, wê ew têngîn û ankû zanîn, rengê ku bêalî û ankû ne bêalî wê bistêne û bi wê re werê ser ziman. Li vir, çapamenî, rengê wê yê hanîna li ser ziman, di vê çerçoveyê de divê ku mirov bi zimanê re wê re bike berlêpîrsînê de.

Zimanê çapameniyê giringa ku mirov wê fahm bike. Her wusa, li vir, zimanê çapameniyê wê ji aliyê rengê xwe ve têngîna desthilatdarîyê bi xwe re bide dîyarkirin. Ji aliyê xwe yê hebûnî ve jî aliyekî civatî wê bi xwe re bide dîyarkirin. Di vê çerçoveyê de divê ku mirov ziman bi çapameniyê re ji du aliyan ve werêne ser ziman. Her wusa, dema ku mirov li vir, li hebûna zimanê çapameniyê dihizirê, her wusa, divê ku mirov fahm bike ku ew ziman, çi dike nava xwe de divê ku mirov li wê bihizirê û wê werêne ser ziman. Têngîna çapameniyê li ser ziman re di vê çerçoveyê de di çerçoveyek civatî û şariştanîya wê de xwe dide dîyarkirin. Lê li vir, divê ku mirov vê yekê bi gotina çapameniyê re werêne ser ziman ku gotina ´çapameniyê, ne gotinaka herîkbar a. Bo vê yekê, tenê bi zimanê ku bi wê hat hanîn ser ziman re wê herikbariyê distêne. Di vê çerçoveyê de di wê çerçoveyê de reng distêne. Dema ku li vir, mirov ziman, bi gotina ´çapameniyê´ re dihilde li dest, mirov wê rastiye dibînê ku desthilatdar, wê çerçoveya zimanî, weke çerçoveyek civatîtîya xwe ya desthilatdarî ku dikina temenê xwe de bikardihênin, bi wê diafirênin. Di vê çerçoveyê de, tenê ya ji wan re pêwîsta bi wê dihênina ser ziman û tenê wê dihênina ser ziman. Ji wê û pê de, tiştên din ên jîyanî û civatî ku bi dîrokê re pêşketina, weke reng û tiştina ku divê ku werina bişavtin di nava wê ziman û rengê pêşketina wan de. Di vê çerçoveyê de gotina ´netew´ ya ku temenê wê li ser vê rengê pêşxistina ziman a, di çerçoveya çêkerîyekê de xwe dide dîyarkirin. Yanî, ne ku xwe li gorî rastiya civatê bi rêxistin dike û dihêne ser ziman. Rastîya civatê li gorî xwe bi rêxistin dike û dihêne ser ziman. Li ser vê re jî, êdî

pêşîya pêşketinên civatî ên xwezayî di nava jîyane civate ku dibin digirê.

Li vir, pîrsgirêka civatê ya herî mazin ew a ku civatên dîrokî ên xwezayî bi çapameniyê re ne xwediyê pêşketinê na. Tenê, civatîtîyên çeker ku weke ku ancama wê pêşketina aqilê mirov in, dihên pêş dikevin bi pêşxistinê re. Ev jî, awayê pêşketinê ê xwezayî ê jîyanî dikujê. Yan jî, ji holê ra dike. Ya ku di roja me de, di temenê hemû pîrsgirêkên desthilatdarîyên ku hena de jî ev rastî ya. Ji ber ku desthilatdar, bi rejim û rêveberîyên xwe re, rastîya civatî ya xwezayî esas negirin. Her wusa, hebûna wan yan herê nakin û yan jî nas nakin. Li ser wê rastiyê re çerçoveyeka xwe ya desthilatdarî bi têngînî û hwd diafirênin, weke bi bîrdozîkî û hwd, li ser wê re dikin ku êdî navaroka wî bi tişkirinê re 'civatîtîya xwe' çê bikin û weke civate xweza werênina ser ziman. Ev civate xweza, ne civate xwezayî ya. Civatek çêkerî ya. Di vê çerçoveyê de divê ku mirov bahse wê bike. Li vir, di vê çerçoveyê de divê ku mirov rastîya desthilatdarîyan, ne li ser rastîya civatan re lê li ser gotina çapameniyê û hwd re werênina ser ziman. Bo vê yekê ya, ku di roja me de, desthilatdarîyên otorîter û hwd, herî zêde xwediyê artişekê bi çapammeniyê re na. Bo vê yekê ya ku gotina 'artişa çapameniyê', '**anîya çapameniyê**' û hwd, wek gotinên ku hinek rastîyna di vê çerçoveyê de dihênina ser ziman in.

Li vir, divê ku em vê yekê jî bi teybetî werênina ser ziman ku çapamenî, li vir, bo desthilatdarîyên roja me, li şûna hebûna civatîtîyê xwediyê wateyekê jî ya. Di vê çerçoveyê de valahiya ku desthilatdar bi xwe re bi kêmbûna civate re hîs dike, bi çapameniyê re dike ku dagirê. Di vê çerçoveyê de diçê bi ser çapameniyê de. Wê civatîtîya ku wê desthilatdarîyê li ser 'zimanê xwe yê fermî' ku adilandî, afirandî û çêkirî, wê êdî piştê wê civatîtîyê li şûna civatîtîya xweza bicih bike û weke ku bi civate xweza re heyî wê dîsa bike ku li ser çapameniyê re dîrokeka wê ya bi 'hezarê salan' binivîsîne. Di vê çerçoveyê de li şûna xwezayê û jîyanê, çapamenî bo desthilatdarîya afirandina civatê di vê çerçoveyê de li gorî wê dike. Ji bo çî, di vê çerçoveyê de çapamenî bo desthilatdarîyê pîr giring a? Bo ku xwe bide domandin, civatîtîya xwe bi çêkerî çê bike û her wusa têgihên xwe yên di nava wê civatê de biafirêne û bike hevbeş. Di vê çerçoveyê de xwe dide dîyarkirin. Her wusa, dîrokeka ku di vê çerçoveyê de li ser çapameniyê re hatî nivîsandin, bi çêkerîyeka afirandinî û hwd, mirov bi desthilatdarîyê û pêşxistina wê ya civatîtî re dibîne. Ev aliyên desthilatdarî, weke aliyna ku divê ku mirov bi teybetî li ser wan bisekinê na.

Di roja me de, minaqe vê rastiyê ya herî zêde li berçav, ku li rojhilat rejimên weke rejima tirk û rejima îranê û hwd, ku dikin bi çêkerî civatîtîyekê ji xwe re biafirênin û li ser wê re li herêmê xwe bikina hêz û desthilatdar. Bo vê yekê ya, pêşî zimanekî xwe yê fermî dibijêrên. Dervî wî zimanî, wê destûrê nedin ku di ti zimanên din de pêşketin bibe û hanîna li ser ziman bibe. Di nava ti saziyî de wê destûrê nedin ku dervvî wî zimanê wan ê fermî ti zimanê din were bikarhanîn. Her wusa, hemû çapamenî, ragihandin û agahdarkirin jî, wê bi wê zimanê wan yê fermî bibe. Di vê çerçoveyê de wê hewl bidin ku civatîtîyekê bi zimanê wê re li ser çapameniyê re biafirênin. Hin bi hin jî, li zanîngehan û hwd, wê dîroka wê civatê û perwerdeya wê bikin bo ku pêşketina wê zûtir bibe. Di hemû dibistanan de ji dibistana bingihîn heta ya seretayî ya zanîgehê û hwd, wê di vê çerçoveyê de bi wê zimanê fermî perwerde, agahdarkirin û ragihandin bibe. Di vê çerçoveyê de çerçoveyên destûrî, zagonî û hwd, wê di wê çerçoveyê de werina afirandin û pêşxistin û nivîsandin. Ev jî, wê bi demê re êdî li ser çapameniyê re were pêşxistin. Her wusa, bi demê re jî, hemû ziman û çandên din ku hena jî, wê werina halandin di nava wê de. Yan jî, wê werina ji dîrokê birin. Hemû devikên din, bi rengên wan ên dîrokî, çandî û hizrî û hwd re, wê bikin ku di nava wê zimanê fermî de were hanîn ser ziman. Di vê çerçoveyê de di çerçoveya hebûna vê desthildatdarîyê de têgîna 'zimanê fermî' û ya 'çapameniyê' ji navikê ve bi hevdû ve girêdayî na. Desthildatdarî, çapameniyê tenê bi mecbûrî dike ku bi zimanê fermî bê. Her wusa, wê tenê zimanê fermî jî weke zimanê çapameniyê bê. Hemû ragihandin, agahdarkirin, perwerde û hwd, wê bi zimanê fermî bibe. Di vê çerçoveyê de di pêvajoyekê de li ser rengê bi rêxistin kirina zanîn û aqil re wê çawa aqil û zanînekî bikina xizmeta jenosîdeka civatî ya li ser ziman, çand û aqilê re de, di vê çerçoveyê de li wê hatîya hizirîn. Her wusa di vê çerçoveyê de êdî hizirkirin

dihê

pêşxistin.

Li ser vê çerçoveya ku çêkerî a civatî re, wê pêşî ew modela civatî ya civatên xwezayî jî dibêt ku were esas girtin. Lê wê navarok, reng û awayê pêşketina wê bi desthildatdarîyê û li gorî desthildatdarîyê li ser ragihandin agahdarkirin, perwerde û hwd re wê were kirin. Di vê çerçoveyê de divê ku mirov werêne ser ziman ku çapamenî, di vê çerçoveyê de bo desthildatdarîyên roja me û pêşketina wan û xwe domandîna wan jîyanî û pîr zêde giring a. Xwe li ser wê re di vê çerçoveyê de pêş dixin û didina domandin. Yanî çapamenî weke lûleya wan ya bêhnê ya. Çapamenî bo wan, weke rayê wan ê ku di wê re xwûn

dihirikê li laşê mirov a. Ew ra û lûle, bo desthilatdarîyan çapamenî ya. Di vê çerçoveyê de hertimî jî, wê bikin ku her rêyên pêşketî kifş bikin ku di çapameniyê de û di temen û nava wê de bikarbênin. **Li ser** vê re divê ku mirov hinekî din bi têngînên bi rengê başî û ne başiyê re li gotina çapameniyê bihizirê.

Aliyê baş ê gotina çapameniyê

Ku mirov bahse aliyê baş ê ragihandinê bike, di serî de di çerçoveya ragihandina li gorî rastîya civatê ku dihê ser ziman bike. Her wusa, ev aliyê ragihandinê, teybetîya wê ya sereka, ew a ku ne bi aqilê çapameniyê nekê ku civatê bi çerçoveya bike. Nakê ku civatê li gorî xwe bi çerçove bike. Xwe û rengê pêşketina xwe li gorî civatê, rastîya pêşketina civatê bi reng û Awa û rêxistin dike. Di vê çerçoveyê de hingî, wê hewldanaka çêkerî nede nîşandin. Wê rêz û hûrmetê li rastiyên civatî ên dîrokî, hizrî û çandî û hwd bide nîşandin bi zimanê wê re. Her wusa rengên zimanî ên ku pêşketina û hena, wê wan esas bigrê. Yekê li ser ya din re nabîne û nadê nîşandin. Ji xwe ku da nîşandin, hingî ew dibe rengekî têngînê ê bi metingerî.

Her wusa, di vê çerçoveyê de bi aliyê wê yê baş re, pêşî, wê civate bi perwerdeyê û hwd bi dîrok û pêşketina wê ya demên buhurî re were fahm kirin. Di wê çerçoveyê de wê piştî hanîna li ser ziman bibe. Di vê çerçoveyê de çendî hanîna li ser ziman bû jî, wê civat bi wê hanîna li ser ziman, rastiyên xwe yên civatî kifş bike û pêşketina xwe bide çêkirin. Her wusa, zimanê çapameniyê, civatê di vê çerçoveyê de nakê nava xwe de. Çapamenî, zimanê xwe ji civatê digirê û ji rengê pêşketina wê digirê. Xwe li gorî wê hertimî diadilêne û diafirêne. Di vê çerçoveyê de ew nakê ku bi bernema û têngînên zêhnî ên çerçoveyê ku afirandina, rêya çûyina civatê bide dîyarkirin. Vajî wê, ew çûyina xwe bi ber pêş de li gorî wê çûyina civatê diafirêne. Di vir de xwezayîti dihê esas girtin. Di wê çerçoveyê de bi wê re xwe dihêne ser ziman. Her wusa di vê çerçoveyê de wê civat, bi rastiyên wê ên dîrokî re were esas girtin. Her wusa di vê çerçoveyê de divê ku mirov werêne ser ziman ku çerçoveya civatî ya ku heya dihê esas girtin.

Di vê çerçoveyê de ne ku civat, xwe bi çapameniyê re diafirêne, wê çapamenî xwe bi civatê û pêşketina wê re biafirêne. Li vir, wê di nava zanîna çapameniyê û pêşketina civatî de wê ahangêk têngînî ya bi hevdû re bi wê re bimeşîn, wê biafirênin. Li ser wê re jî, wê bikin ku xwe bidina afirandin bi hevdû re. Her wusa wê di vê çerçoveyê de çerçoveya civatî

ya bi dîrok û kevnêşopî û çanda wê re heya, wê were esas girtin. Çapamenî, wê bê çapameniya hanîna ser ziman ya vê û ragigihandin û agahdarkirina wê. Her wusa di vê çerçoveyê de dema ku çapamenî, xwe li gorî rastîya civatê bi vê rengê bi rêxistin bike, hingî, wê nekeve xizmeta desthilatdarîyekê de ku bi wê re hewl bide ku civatê bike bin sehêta xwe de. Ankû xwe hê zêdetirî li ser serê civatê bi sehêta bike. Ji ber çî, ev giring a? Ji ber ku ya mayinda civate û jîyane wê ya. Ya buhurîner û demkî jî rêveber û desthilatdarîyên wê na. Di vê çerçoveyê de êdî wê bi vê rengê pêşketinê wê ew rêveber û desthilatdar bikevina xizmeta wê civatê û jîyane wê de. Lê dema ku çapamenî ket bin kontrola wê desthilatdarîyê û bi wê re xwest ku bike bin desthilatdarîya xwe de û serwerîya xwe bixwezê ku bi çapameniyê çê bike, ew hewldana desthilatdarîyê, wê civatê ji rêya wê ya afrîner ya xwezayî derxê û bike rêyek çêker ya bi dest desthilatdarîyê de. Her wusa, ev jî, renekî mirinê ya bo her civatê.

Di vê çerçoveyê de divê ku mirov werêne ser ziman ku her civat xwediyê rengê pêşketina xwe ya jîyanî ya ku bi wê dijî ya. Di vê çerçoveyê de divê ku mirov werêne ser ziman ku civat, li vir, dema ku hat xistin xizmeta desthilatdarîyê de, hingî wê ew civat, ji rastîya wê ya xwezayî û jîyanî were dûrkerin. Hingî, wê civat, li gorî plan, bernema û gotinên ramiyarî û hwd ên ku desthilatdar wê diafirêne wê bijî. Di vê çerçoveyê de wê êdî civat, ji wê karîgerîya xwe afrîner dûrkeve. Wê di nava xwe de hêza xwe ya afirandinê ji temen ve nedê nîşandin. Wê bi wê rengê pêşketinê ê civatê ê bi desthilatdarîyê re wê pêşketinên cûda ên civatî ku dem bi dem li ser ziman, aqil û felsefe û hwd re ku rû didin jî, wê pêşîya wan were girtin. Ya ku li vir, di serî de ku were ditin, di serî de ev a. Civatek, di vê çerçoveyê de bi xwezayîya xwe re dikarê xwe biafirêne. Lê dema ku bi kîjan sedemê bê ku ew ji destê wê çû, wê êdî wê winda bike. Her wusa, di vê çerçoveyê de bi çapameniyê, desthilatdarî û civatîyê re ahangê xweza hat çêkirin, wê hingî pêşketinên nava civatê jî wê bîndan li misogeriyê. Di vê çerçoveyê de ev weke şertekî giring ê pêşketin û pêşxistina pêşketina civatê ya bi demê re jî ya.

Her wusa di vê çerçoveyê de divê ku mirov werêne ser ziman ku civatî, di vê çerçoveyê de çî ya û ne çî ya, divê ku mirov wê fahm bike. Çapamenî, bi rengên xwe yên pêşketinê û amûrên xwe yên pêşketinê ku di nava jîyaneê bû weke hêzek sereka ya kifşkar, hingî, mirov dikarê vê yekê di vê çerçoveyê de weke tûnabûnaka civatî jî şîrove bike û werêne ser ziman. Di vê çerçoveyê de divê ku mirov werêne ser ziman ku civat,

xwe bi rengên xwe yên pêşketinê re dide dîyarkirin. Ku mirov civate û pêşketina wê bişibêne darekê ku hertimî bi pelên xwe yên şîn de nû û nû şîn dibê û her wusa çiqilên nû bi wê ve şîn dibin û hwd, hingî, divê ku mirov bibêje ku ew dar, xwediyê gelek pel û çiqilên ku dem bi dem li wê zêde dibin a. Her wusa,, serdestîya çapameniyê di nava civatê de pêşîya vê rastîya pêşketina civatê ya bi demê û dîrokê re digirê.

Di vê çerçoveyê de divê ku mirov werêne ser ziman, di nava civateka xweza de pergale perwerde jî di nav de hemû rêyên pêşketinê û ên ragihandinê ên weke yên çapameniyê û hwd, xwe timî li gorî pêşketina civatê nû dikin. Ne civatê li gorî xwe nû dikin. Ew xwe li gorî civatê nû dikin. Di vê çerçoveyê de wê rêya pêşketinê ya civatê ji xwe re weke rê hilbijêrên. Wê asta civatî ya ku heya, wê ji xwe re weke ast hildin û bi wê re êdî werênina ser ziman. Di vê çerçoveyê de dema ku em bahse çapameniyê û civatê, bi têkiliya wan ya bi hevdû re bikin, ji aliyê civatê re ev weke aliyekî giring ku nebê nabê ya. Lê dibê ku pirsêka bi vî rengî jî were pirsîn ku "ma ew zanîna çapameniyê wê ti weyn û rola wê di pêşketina civatê neleyizê?" Bêgûman, wê ew jî bileyizê. Di çerçoveya fahmkirin, zanebûn, dîrok, çand, hûner û hwd de wê bileyizê. Wê ew jî, di çerçoveyekê û ahangekê de xwediyê weyn û roleka xwe ya di jîyane civatê de bê. Lê ev rewş, hemû wê bi xate pêşketina civatê ya dîrokî, rengê pêşketina wê re di nava ahangekê de bin. Ev, wê weke aliyekî ku nebê nabê bê.

”

Aliyê ne baş ê gotina çapameniyê

Her wusa di dewama aliyê baş ê gotina çapameniyê de fahmkirina aliyê wê yê ne baş wê giring bê. Li vir, dema ku em li ser aliyê wê yê ne baş dihizirin, di cih de kirinên desthilatdarîyê bi hebûna wê re dihê li berbîra me. Li vir, Di serî de, divê ku mirov em aliyê ne baş, hinekî jî, weke aliyekî vajî aliyê baş jî werênina ser ziman. Vajî aliyê baş ê çapameniyê, aliyê ne baş ê çapameniyê, wê bi çêkerîya civatîyê ya li ser çapameniyê re di çerçoveya serwerî û serdestîyaya desthilatdarîyê de xwe bide dîyarkirin. Di vê çerçoveyê de wê aliyê herî ne baş ew a ku bi sehêt kirina civatê ji aliyê desthilatdarîyê ve ku civat bêvîn hatiya hiştin a. Civat ku nikaribê bi xwe bi awayekî xweza ku pêşketina xwe bide jîyandin a. Di vê çerçoveyê de di serî de divê ku mirov bahse wê bike û wê werêne ser ziman a. Her wusa weke aliyê ne baş ê çapameniyê ew a ku hemû hêz didestê desthilatdarîyê de na û ew bi wê hêzê li ser çapameniyê re dike ku hertiştî bi zihniyetî ku bide kifşkirin a. Ya ku wê

weke aliyê ne baş ku mirov di serî de werêne ser ziman jî ev a.

Her wusa di vê çerçoveyê de divê ku mirov li ser wê bisekinê û wê werêne ser ziman ku çapamenî, di vê rewşê de ne çapameniyeka ku bi pêşketina civatê re di nava ahengekê de ya. Pêşketina civatê ya dîrokî esas negirê û nabînê û ankû nexwezê ku bibînê weke rastiyek kifşkar. Her wusa, ew bi planên li ser aqil û têgihê re ku hatina çêkirin bi çapameniyê re li ser wê re bi wê dike ku civatê rast bike, biadilêne û 'pêş bixe'. Lê ev pêşxistin j, renekê pêşxistinê ku hertimî divê ku mirov wê bike berlêpîrsînê de ya.. Ev rengê pêşxistinê ê bi çapameniyê, renekî ku bi çêkerî ji aliyê desthilatdarîyê ve ku hatîya çêkirin a. Di vê çerçoveyê de ev rengê çêkerî, renekî ku pêşîya pêşketinên xwezayî ê civatî jî digirê. Nahêle ku bi rastî civat bihizirê û li gorî rastîya xwe biafirêne û werêne ser ziman. Ji xwe, ev zihniyeta desthilatdarîyî a çapameniyî, hanîna ser ziman civatê ya xwezayî jî, dikarê li gorî xwe kêr û nerast jî bibînê. Her wusa di vê çerçoveyê de dikarê wê weke 'pêşketina ne hêrênî' yanî weke 'pêşketina ne baş' jî werêne ser ziman. Bo vê yekê, ew jî, êdî li gorî zihniyeta xwe ya rast çî ya ku êdî bikeve nava çêkirina wê de. Di vê çerçoveyê de, êdî ew bi çêkerî bide çêkirin.

Civatîtîya ku desthilatdar li ser çapameniyê re li pêşketin û pêşxistina wê dihizirin, weke **gûleka naylon** ku di nava axa ardê de weke ku çandî hatîya çikandin a. Ew naylon a. Wê nikaribê ji wê axa ku di nav de çandî hêzê bigrê û mazin bibe. Lê civatîtîya xweza, her wusa vajî, wê weke civatîtîya şîn û zîndî ku bi qûrmê xwe bi rastî di nava axê de li ardê hatîya çandin a. Çendî ku axa wê were avdan û hwd, wê ew mazin bibe. Ew, hertimî di pêvajoyak mazinbûnê de ya.

Li vir, divê ku mirov vê yekê jî, werêne ser ziman ku çapamenîya desthilatdar, xwe weke wê ardê ku li ser wê şînbûn dibe dike ku bi erk bike. Di vê çerçoveyê de di nava nêzîkatîyekê de ya. Lê ya ku di wê de di şaşî û xelatîyê de jî ya ev a. Di vê çerçoveyê de divê ku mirov werêne ser ziman ku di vê çerçoveyê de li ser çapameniyê re û li ser çêkerîya aqil ev di vê çerçoveyê de nêzîkatî kirin, em dikarin bibêjin ku bikarhanîna aqil û zanînê bi awayê herî xirab a. Aliyekî, vê rengê bikarhanîna aqil û zanînê, em dikarin bi ne fahmkirin û ne dîtina bi mejî re werênina ser ziman. Aliyê din jî, bi wê hêza afirandinîya zanînê ya bi afsûn re ku mirov xwe wînda dike û bi wê re ku ji jîyane qût dibe ya. Her wusa di vê çerçoveyê de weke aliyekî din ê ku em dikarin bi desthilatdarîyê re werênina ser ziman ku ew aliyê ku ew dixwezê ku xwe bike desthilatdar û hertiştî bike bin serwerî û serdestîya xwe de. Di vê çerçoveyê de ev

nêzîkatîya desthildarîyê, her timî û demî, temenê bişavtin û jenosîdkirina aqil û pêşketina civatê ya ku bi dîrokê re pêş dikeve ya.

Li vir, divê ku mirov vê yekê jî werêne ser ziman ku civatîtî, di vê çerçoveyê de di bin desthildarîyê de di bin pêvajoyên tûnakirinê de ya. Her wusa di vê çerçoveyê de divê ku mirov rastîya civatê werêne ser ziman. Li vir, ez divê ku vê yekê jî werênima ser ziman ku ji serdemên ku aqil pêşketîya û di jîyanê de di afirêne de, di wan de em di ti demê de rastîya têkiliyek baş ya di nava desthildarîyê û civatîtîyê û pêvajoyên wê ên pêşketina de nayên. Her wusa hertimî di çerçoveya serdestbûn û serwerîyê de nêzîkatî bi desthildarîyê re bûya. Çapameni jî, bûya amûrekî vê rastîyê ya serdemên me ku weke 'serdemên zanîn û ragihandinê ên hemdem'. Her wusa di vê çerçoveyê de divê ku mirov vê rastîyê jî baş werêne ser ziman ku rastîya civatîyan di vê demê de nayê jîyîn. Çend ku bahse civatîtîyan û civaknasîya wan dihê kirin û hwd jî, lê di aslê xwe de serdema me, weke çîreyeka ku fînda wê hatî kişandin li xwerê û rohnîya wê kembûya li civatê kirîya.

Di vê çerçoveyê de divê ku mirov vê yekê baş fahm bike ku çapamenî di vê çerçoveyê de weke aliyekî desthildarî mirov dikarê wê werêne ser ziman.. Em di roja me de nikarin çapameniyê bi rastîya civatîtîyê re di roja me de werênina ser ziman. Li ser aqil û zanîna ku pêşketî û hatî bi pergala kirin re wê desthildarî çawa biafirêne û bi rê ve bibe, di wê çerçoveyê de li ser çapameniyê re bi aqilê xwe re rêya xwe bi ber pêşarojê de çê dike. Civatê jî, di vê çerçoveyê de bi xwe re ku bi reng û awa dike re dixîşiqêne. Bi aqilê mirov û hinekî jî ê civatê ku bi dîrokê re û bi jîyane wê re pêşketîya wê rewşê dike. Lê wekî din desthildarî, bi aqil û zanîne, di çerçoveya serdestîya xwe de wê rêvebirinê li ser çapameniyê re dike.

Li vir, divê ku mirov vê yekê jî werêne ser ziman ku têgîna civatî, giringa ku mirov wê bi dîroka wê re bi rastî fahm bike û werêne ser ziman. Her wusa, aqil û zanîna wê ya ku pêşketîya ku hatîya xistin li şûna gelek tiştan de, di vê çerçoveyê de bi dîroka civatê, xate pêşketina wê û her wusa bi aqil û zanîne bi xwe re divê ku mirov careke din li wê bihizirê. Ev yek, bo pêşarojeka bê şer û pevçûn jî pêwîsta. Ji ber ku heta roja me, hemû şer û pevçûn jî, weke ancama wê rengê pêşketinê ê bi desthildarîyê û hwd re ya. Her wusa, di roja me de çapamenî pêşxistina û kirina xizmeta wê de. Li ser wê re pêvajoyên rêvebirna civatê û ankû afirandina civatê bi çêkerî dikin. Her wusa, di vê çerçoveyê de divê ku mirov werêne ser ziman ku di vê çerçoveyê de çendî ku ew ahang di nava

zanîn û civatê û pêşketina wê de were çêkirin, wê ew xwezayîti jî were girtin di nava jîyanê de. Her wusa, hinekî jî, windabûna xwezayîtiya jîyanî, bi desthilatdarîyê, hewldana serdestiya wê û her wusa rengên pêşketinê ên çapameniyê ên weke di roja me de ku heya na re dibê. Ev jî, weke aliyna ku divê ku mirov pîr zêde li ser wan bihizirê.

Rastîya jîyanê, divê ku mirov werêne ser ziman ku di çerçoveya civaknasîya civatî de pêşketina wê ya xwezayî bi wê re divê ku mirov bi wê re li jîyanê, pêşketina jîyanê û aqil û bikarhanîna aqil bihizirê. Di roja me de, sînorê bikarhanîna aqil nîn a. Her wusa, dema ku mirov tenê jî li rewşa çapameniyê binerê û li navaroka wê binerê, mirov wê vê rastiyê bi awayekî vekirî kifş bike. Her wusa, aqilê ku di xizmeta pêşketina jîyane mirov û civatî de ba, bi desthilatdarîyê re jîyane mirov û ya civatî kirîya bin serwerî û xizmeta xwe de. Ya ku bi wê re bi demê re pêşketiya jî, ji vê ne cûdatira. Her wusa têgîna civatî, di vê çerçoveyê de kifşkirina wê, fahmkirina wê û her wusa hanîna wê li ser ziman û li gorî wê berî hertiştî hanîna li ser ziman, wê weke aliyekî giring ê pêşketina jîyane mirov bê. Li vir, weke ku civat bi ser serê xwe ve dijî, rewşek dihê ditin û li berçav bi pêşketin û bi karhanîna aqil re bi rengên weke çapameniyê û hwd re. Ya ku li vir, di serî de li ser çapameniyê re ku mirov divê ku wê rast bike û werêne ser ziman wê ev bê. Ev alî, weke aliyekî giring ê ku divê ku mirov li ser wê bihizirê ya. Her wusa, li vir, em divê ku têgîna jîyane civatê weke têgîneka rast û cih de derxina li pêş. Di vê çerçoveyê de wê li gorî wê çawa pêşketin were kirin û aqil çawa were bikarhanîn, mirov divê ku li wê bihizirê. Her wusa, li vir, ya ku bi çapameniyê re divîyabû ku ne civatîti û jîyane wê ya bi dîrok re ba. Divîyabû ku bi aqil û bi vî rengî bi karhanîna wê re pêşîya pêşketinê civatî ên cûda ne hatiba asteng kirin. Tenê, di sedsala 20'an de ku bahse zimanên ku êdî nayêna bikarhanîn û hetina ji dîrokê birin ku mirov tenê li rewşa wan binerê, mirov wê rewş bi giringîya wê re baştir fahm bike. Di vê çerçoveyê de divê ku mirov li jîyanê û pêşketina wê ya bi dîrokê re li wê bihizirê. Her wusa, dîrok, di vê çerçoveya ku bi aqil û çapameniyê û hwd re ku bi çêkerî civat di çerçoveya desthilatdarîyê de dihê pêşxistin bi wê re ji aliyekî ve dîrok bi pêşketin û hebûna wê re tê înkarkirin û red kirin.

Zimanê fermî û çapamenî

Li vir, bi vir ve girêdayî divê ku mirov hinekî li ser zimanên fermî jî rawastihê. Her wusa dema ku bahse çapameniyê dihê kirin jî, ji aliyekî ve wê di cih de di çerçoveya têgîna desthilatdarîyê de wê bi ziman fermî re

çapamenî were fahm kirin.. Di vê çerçoveyê de weke mijaraka ku divê ku mirov bi teybetî hilde li dest a. Têgîna zimanên fermî, têngîneka desthilatdarî ya. Her wusa, em nikarin zimanê fermî weke zimanê dayikê şîrove bikin. Lê her desthilatdarî, zimanê xwe yê fermî, weke zimanê dayikê ê hemû mirovên di nava sînore wê de dike ku bi bide ravakirin û werêne ser ziman. Di vê çerçoveyê de weke ku ji wê zimanê û pê ve ti zimanên din tûna na, li ser wê zimanê fermî re bahse ziman dikin. Her wusa, dema ku bahse ziman hat kirin jî, wê di cih de zimanê çapameniyê wê were dayîn nîşandin û wê hewl bêdayîn ku were herê kirin. Di vê çerçoveyê de **tûndûtûjîya(şideta) deronî** û fizîkî jî ji aliyê rejim û desthilatdarîyê ve dihê bikarhanîn bo ku wî zimanî di wê çerçoveyê de bide herê kirin. Her wusa bo ku wî zimanê fermî serdest bike jî, wê hewl bide ku weke zimanekî yekane yê têkildanînê wê dêne ber mirovan. Her wusa, wê ji wî zimanî û pê de, nehêle ku agahdarkirin, ragihandin û ravakirin were kirin. Di vê çerçoveyê de zimanê fermî, bi çapameniyê her wusa aliyên weke agahdarkirin, ragihandin û ravakirin û hwd, wê hewl bê dayîn ku tenê bi wê were kirin. Zimanên din ku hena ku zimanên civatên din in, wê tûna bihasibênin weke li tirkîya, îran û welatên din. Her wusa, wê li dijî wan propaganda bikin û piçûk bidina nîşandin. Wê heta ku weke ne ziman jî, wê hewl bidin ku werênina ser ziman. Di vê çerçoveyê de bo ku zimanê fermî ê desthiladarîyê serdest bikin, wê hemû zimanên din ên civatî wê di vê çerçoveyê de red bikin, piçûk bikin, bikina bin zorê de û nehêlin ku bi wê hanîna ser ziman bibe bo ku pêşnekeve.

Di vê çerçoveyê de têngîna zimanî dihê kirin. Her wusa, hertişt di çerçoveya zimanê fermî de dihê kirin. Çapamenî jî, tenê bi zimanê fermî ya. Her wusa, wê êdî wê întîbayê jî bidina afirandin ku tenê ew ziman, weke zimanê zanînê û mirov dikarê baş xwe bi wê werêne ser ziman. Dervî wê, wê nehêlin ku bi zimanê din hanîna ser ziman bibê. Di vê çerçoveyê de têngîna zimanê fermî, wê bi çapameniyê re bikin weke zimanekî serdest. Her wusa, di vê çerçoveyê de zimanê ku weke zimanê fermî ne hatina bijartin jî, weke 'zimanên ku mahkûm in ku ji dîrokê herin'. Her wusa di vê çerçoveyê de ew ziman, xwediyê nerînekê na.

Li vir, dema ku em bahse çapameniyê bikin, di cih de zimanên fermî dihên bîra mirov. Her wusa zimanê fermî jî zimanê wê desthilatdarîyê ku ji xwe re weke zimanê ragihandin û hwd bijartîya ya. Di vê çerçoveyê de nêzîkatî dihê kirin. Zimanê din ên dervî zimanê fermî, weke ku rejima tirk û rejima Îranê li ser zimanê kurdî pêşxistina, wê qadaxayê bi destûrî

û hwd dênina li ser ziman û hewl bidin ku wî zimanî ji jîyanê dûr bikin. Yên ku wî zimanê bikarbênin, girtin, êşkence dîtin, kuştin û her wusa her cûre serpêhatîyên din ên bi vî rengî wê ji aliyê rejimê ve werê hanîn li serê wan. Mirovên ku berê deh sal berê bi zimanê kurdî di nivîsandin, di hatina girtin û kuştin jî. Ez bixwe jî, weke nivîskarê van rêzan, 12 salan bo zimanê dayika xwe di zindana rejima tirk de zindan kirî mama. Her roj jî, ji ber wê zimanê kurdî ku ez bi wê diaxifim, êşkence li min dikirin. Bo vê yekê jî, min li ser milê xwe û ji xwe re weke berpîrsîyarîyaka ahlaqî, wijdanî û mirovî dîtiya ku ez vî zimanê civatê kurd zimanê kurdî biparêzêm û çiqasî karibim pêş bixim di wê de pêşketinê bidime çê kirin.

Î ro di roja me de, divê ku mirov vê yekê werêne ser ziman ku zimanên civatî ên weke zimanê kurdî, ji kurdan bi xwe re jî qadaxa na. Tu mirovekî kurd, lê zimanê kurdî yanî zimanê civate ji ter qadaxaya ku ti bikarbêne. Tenê, mafê te heya ku tu zimanê desthilatdarîyê ku weke zimanê fermî bijartiya bikarbêne heya. Ji bilî wê, qadaxa ya. Di vê çerçoveyê de dema ku em bahse têgîna çapemeniyê bikin, divê ku em di vê çerçoveya wê de bi zimanên fermî re wê qadaxaya fermî ya bib destûran û ya ne fermî ku di filîyetê de rêveberîyan danîya ser zimanên din ên nefermî jî bibîr bikin. Ev jî, weke aliyekî ku divê ku mirov li vir di vê çerçoveyê de li ser bisekinê ya. Zimanê fermî, zimanê desthilatdarîyê ya. Ankû zimanê nîjadaka ku bi hijmara xwe hindik û yan jî zêde ku bûya desthiladar û serdest û ji wê bûna desthilatdar û serdestîya xwe sûtê digirê û ziman û çandên din bi civatên din bi qadaxaya ku danîya li ser wan re êdî wan ji dîrokê dibe. Her wusa di vê çerçoveyê de divê ku mirov zimanê fermî werêne ser ziman. Lê ew desthilatdarîya ku zimanê wê ya fermî heya, wê hewl bide ku ew zimanê fermî, ne tenê zimanê nîjadekê ya. Wê hewl bide ku bide fahmkirin ku ew ziman, êdî zimanê hemû mirovên din jî ya. Vê yekê jî, bo ku wan zimanên din ji dîrokê bibe û ankû ji jîyane dûr bike û tenê wî zimanî li şûna wan bicih bike êdî dike.

Her wusa li vir, divê ku mirov vê yekê werêne ser ziman ku wê hewl bide ku hertiştî di wê zimanê fermî de werêne ser ziman. Wê bike ku bide nîşandin ku cihan û dûnya tenê ji wê zimanê fermî û pê de tûna ya. Wê vê hîse û întîbayê bike ku bide afirandin. Li ser wê re jî, wê giraniyê bide pergale perwerdeyê bi zimanê fermî. Her wusa di vê çerçoveyê de bi pergale perwerde re, wê hewl bide ku wan mirovên di nava sînorê xwe de hemûyan bi wî zimanê fermî perwerde bike û wî zimanê fermî teneê weke zimanê wan ê "dayikê" bide nîşandin. Xapandina desthilatdarîyê di vir de ya ku bi mirov û rayadar û nivîskarên xwe re dike ku wî zimanê

weke zimanê herî pêşketî, xweza û zimanê dayikê bide nîşandin a. Di vê çerçoveyê de wê êdî bike ku herkesek jîyane xwe di wê çerçoveyê de bide jîyan kirin. Her wusa, di vê çerçoveyê de divê ku mirov vê yekê jî werêne ser ziman ku di roja me de, li cihanê çend zimanê fermî hena, di nava wan û pergale wan ya ku bi desthilatdarî hati avakirin re gelek zimanên din di bin zorê de hatina hiştin û ji dîrokê çûnê re hatina terikendin. Di vê çerçoveyê de, ji xwe ya ku ew desthilatdarîyên ku xwediyê zimanên fermî na, vê yekê dixwezin. Dixwezin ku wan zimanên din, yan di nava zimanên xwe yên fermî de bi rêbazên weke ên 'bişavtinê' û hwd bihalênin û yan jî ku karibin weke ku rejima tirk û rejima îranê dike ku zimanê kurdî qadaxa dikin ku bi wê rengê bi tememî bi qadaxakirinê wî zimanê ji jîyanê dûr bike û li şûna wî zimanê xwe yê fermî

bicîh

bikin.

Di roja me de, çapamenî, di vê çerçoveyê de bi desthilatdarîyê re bûya çapameniya zimanên fermî jî. Di vê çerçoveyê de divê ku mirov bi teybetî vê têgîna 'çapameniya fermî' werêne ser ziman. Di vê çerçoveyê de çapameniya fermî, di çerçoveya wê zimanê fermî de ku li gorî wê desthilatdarîyê dihêne ser ziman, bi xwe re bi wate dike. Her wusa di vê çerçoveyê de di çerçoveya desthilatdarîyê de zimanê fermî û çapamenî bûna du lingên mirovekî. Di vê çerçoveyê de bihevdû re kirina. Ji zimanê fermî û pê ve, destûr ji zimanên din û pêşketina wan re bi desthilatdarî nayê hiştin. Ya ku bi teybetî jî, desthilatdar li wê dihizirin û dikin. Minaq, rejima tirk zimanê kurdî qadaxa kirîya, dema ku kurd derdikevin û xwepêşandinan li dardixin bo zimanê xwe û perwerdeya bi zimanê dayikê, wê rayadarên rejima tirk ên weke Bİlent Arınc derkevina berçapameniyê û bibêjin "zimanê kurdî, ne zimanekî şariştanî ya, nabê ku bi wê perwerde bibe." Her wusa di dewama wê de rayadarên rejimê ên weke Burhan Kuzu wê derkevin ber çapameniyê û wê bibêjin "xwestina mafê perwerdeya bi zimanê dayikê karê şeytên a." Di vê çerçoveyê de rêbazên hêrîşkirinê li ser zimanê fermî re li zimanên din ên ne fermî dikin. Di vê çerçoveyê de, tenê zimanê fermî weke zimanê 'şariştanîyê' didina nîşandin û di nava hewldana wê de na. Bi wê re jî, wê hemû zimanên din ên dervî zimanê fermî wê piçûk bixin û piçûk bidina nîşandin û ankû hêrîşî wan bikin. Di wê çerçoveyê de wê herina bi ser wan de. Zimanê fermî, weke zimanê yakane û sereka ku bi wê dikarê pêşketin bibe û her wusa zimanê yekana ku dikarê di wê de werê nivîsandin a. Di vê çerçoveyê de hêrîşî zimanên din dikin.

Hêrîşên ku di vê çerçoveyê de rayadarên rejimê dikin, her cûre rêbazî

bikardihênin bo ku zimanê fermî bikina zimanê herkesekî. Bo ku karibin wan di bin desthilatdarîya xwe kin, di wê çerçoveyê de dikin. Her wusa di vê çerçoveyê de desthilatdarî, ji xwe ber bi zimanê fermî û ji wê jî ber bi civatê û her wusa çapameniyê ve teherekê bi ziman û desthilatdarî û civatê dike ku pêş bixe. Ji ber vê yekê ya ku her kar û bar, dihê xwestin ku di zimanê fermî de were kirin. Wê zimanê fermî, tenê zimanê ku di her qada jîyanê de were bikarhanîn bê. Di vê çerçoveyê de wê zimanên din newina bikarhanîn. Her wusa, weke ku rejima tirk û rejima îranê dike, wê bi destûrî zimanên din qadaxa bikin. Ya ku di vê çerçoveyê de kirina ev a. Di vê çerçoveyê de di aslê xwe de, em dikarin li ser navê desthilatdarîyê û têngîna zimanê fermî, bi çapameniyê re vê rewşê weke rêbazeka jenosîdkirinê a hemdem ku bi aqil û zanîne hatî pêşxistin jî werênina ser ziman.

Her wusa di vê çerçoveyê de divê ku mirov werêne ser ziman ku zimanê fermî, weke zimanê yekane ku wê bê zimanê çapameniyê. Wê tenê di wê de hanîna ser ziman, ragihandin û agahdarkirin û hwd bibe. Dervî wê, zimanên din nayêna bikarhanîn. Qadaxa na. Çapamenî, di vê çerçoveyê de, di aslê xwe de weke rengê serdestkirina zimanê desthilatdarîyê ê fermî ya. Di vê çerçoveyê de, wê çawa zimanên din ji jîyanê dûr bikin, çapamenî bo wê dihê bikarhanîn. Heta roja me çapamenî bo vê yekê û armancê hatîya bikarhanîn. Bi desthilatdarîyê re çapamenî, bûya amûrê wê ku zimanên din ên civatî bi devikên wan re ji jîyanê dûr bikin her wusa tenê zimanê desthilatdarîyê ku weke zimanê fermî ya li jîyanê û li her qadên jîyanê serdest û serwer bike. Di vê çerçoveyê de çapamenî, het roja me jî, bûya weke rêbazeka bi vî rengîya bo zimanê fermî. Ji sedsale 20'an û pê de, hin bi hin û zûtir zimanên civatî ji jîyanê bidest çûyinê kirin. Ji ber ku hin bi hin çapamenî pêşket. Çapamenî, bi zimanê fermî ya. Dervî, derfetê nadê ti zimanên din ên civatî. Di vê çerçoveyê de çapamenî, di aslê xwe de, bi dîrokê re li ser têngîna civatî re civatê di pêvajoyên jenosîde re derbas dike. Çapamenî bûya rêyeka vê yekê. Ya ku heta roja me jî bûya ev a.

. Di vê çerçoveyê de divê ku mirov werêne ser ziman ku zimanê fermî, weke zimanê desthilatdarîyê ê ku tenê bi wê dikarê pêşketin were çêkirin û her wusa çapamenî were pêşxistin jî dihê ditin. Li ser wê re jî wê întîbayê didin çêkirin ku 'tenê zanînen ku di wê zimanê fermî de dihên ser ziman rast in.' Ev jî, weke aliyekî din ê ku divê ku mirov li ser wê bisekinê ya. Di vê çerçoveyê de têngîna netewîtyê, di aslê xwe de weke têngîneka ku divê ku mirov pirr zêde li ser wê bisekinê ya. Her wusa di vê

çerçoveyê de divê ku mirov werêne ser ziman. Di çerçoveya wê çapameniyê de 'têgînek netewî' û hwd dihê afirandin û pêşxistin û bi desthilatdarî serdest kirin. Ya ku bi wê re dihê kirin ev a. Têgîna çapameniyê di vê çerçoveyê de weke têgîneka ku mirov divê ku ji vê aliyê ve jî li ser civatîtiyê re li wê bihizirê ya. Her wusa têgîna civatîtiyê, bi çapameniya desthilatdarîyî ya serdest re tûna ya. Tenê têgîna 'netewek serdest' û her wusa ya zimanê wê heya. Ev netewîtiya serdest jî, di wê çerçoveyê de çapameniya wê pêşî weke ku hatîya pêşxistin. Li ser wê re bi zimanê wê yê ku hatî kifşkirin re êdî ew dihê hanîn li ser ziman.

Li vir, divê ku mirov vê yekê werêne ser ziman ku têgîna netewa serdest, li vir, di çerçoveya zimanê fermî û her wusa çapameniya fermî û hwd de li wê bihizirê û werêne ser ziman. Komên civatî ên ku hena, di nava wê de li wan dihê hizirin ku wê çawa werina haladin. Her wusa di vê çerçoveyê de li wê civatîtiya dîrokî ya demên berê heya. Ev netewîya serdest û bi desthilatdarî dihê afirandin, ji bilî dîrokeka ku ji wê re hatî nivîsandin û pê de, di jîyanê de ti dîroka wê tûna ya. Her wusa, di vê çerçoveyê de weke bêdîrok kirina ku bi wê re dihê kirin, divê ku mirov werêne ser ziman. Bêdîrok kirin, heta roja me di vê çerçoveyê de bi vê rengê çêkerîya netewan û hwd re xwe dide dîyarkirin. Her wusa civatên dîrokî ên heta roja me hebûna xwe dana domandin, li ber bayê wê çapameniya desthilatdarîya serdest û netewîtiya wê dihalihin. Û ankû dihên halandin. Di vê çerçoveyê de her wusa, bi zimanê wan re ew dihên ji dîrokê birin. Ked û paya çapameniyê di vê ji dîrokê çûyinê de pîrr zêde mazin heya. Ev jî, weke gotinaka ku divê ku mirov hinekî li ser wê bihizirê

ya.
Dema ku em dibêjin ku ked û paya çapameniyê di wê de pîrr zêde heya, em divê ku hinekî vê gotinê bidina fahmkirin.. Li vir, li ser reng û rêbazê bikarhanîna çapameniyê û pêşketina wê re her wusa ev rewş xwe dide dîyarkirin. Li vir, divê ku mirov vê yekê werêne ser ziman ku çapamenî, di vê çerçoveyê de dema ku di çerçoveya têgîna 'zimanê fermî' de bû weke 'çapameniyek fermî' wê desthilatdarîya ku bi wê heya re, hingî di vê çerçoveyê de weyn û roleka ji dîrokê birinê dileyizê. Di vê çerçoveyê de qadaxaya çand û zimanan û ji dîrokê birina wan û hwd, di vê çerçoveyê de divê ku mirov pîrr zêde bi desthilatdarî û têgîna wê re li ser zimanê fermî û çapameniyê re di roja me de hilde li dest.

Di roja me de aqilê ku pêş dikeve, her wusa di vê çerçoveyê de weyn û roleka bi vî rengî dileyizê. Her wusa divê ku mirov werêne ser ziman ku di vê çerçoveyê de gotina 'bêdîrok' kirinê divê ku mirov fahm bike.

Ev jî, ew a ku temenê wê li ser wê rastîyê ya ku civatên ku bi dîrokê re hebûna xwe dana domandin heta roja me, ku ew dihên ji dîrokê birin û piştê li ser cenezeyên wan re bi têtînek desthilatdarî, wê 'netewîyekê' ji wê biafirênin. Her wusa, ew dîroka wan ya ku heta vê demê hatî, wê bi wan re dawî li wê were. Wê dawî li wê were hanîn. Bi qadaxaya li ser zimanê wan û hwd, re wê pêşîya xwe afirandin û pêşketina wan were girtin. Di vê çerçoveyê de wê li ser wan re jî, weke ku çawa ku berê di şeran de bi hezaran û deh hezaran mirov bi carekê di kuştin, wê rêbazeka ku li şûna wê were bikarhanîn ya 'bişavtinê' wê were bikarhanîn. Wê ew mirov, bi fizîkî newina kuştin. Wê wê bêtî bişavtin kirin. Li ser wê re jî, êdî wê bi awayekî ew bi civatî û nîrxên wan re werina ji dîrokê birin. Wê têtîna bişavtinê ya desthilatdarî, ew di bin wê de werina tûna kirin.

Li vir, divê ku mirov vê yekê jî werêne ser ziman ku çapamenî, di vê rewşê de weke awayekî hizrî û bikarhanîna hizir a ku dikarê hem vê bişavtinê bike û bibe sêrî û hem jî bi gelek Awa û rêbazên xwe yê ku pêşketinê re dikarê ser wê jî binûxûmêne. Di vê çerçoveyê de pergalek çapameniyê, weke pergalek desthilatdarî, divê ku mirov ji vê aliyê ve pîr zêde li ser wê bihizirê ku wê fahm bike. Çapamenî, bi rengê ku desthilatdar wê bikarhanîn, di çerçoveya pêşxistina netewek serdest û zimanekî fermî de wê dikin. Di vê çerçoveyê de di nava sînorê xwe yê ku kifşkirina de, wê çend ziman hebin, wê wan ji holê ra bikin û bi rêbazên perwerde û hebûn, wê zimanê xwe yê fermî bikina zimanê wan jî. Di vê çerçoveyê de çapameniya ku zanîn û pêşketina aqilê mirov bikardihêne û bi wê pêş dikeve, bi rengê hatî bi rêxistin kirin di çerçoveya têtîna desthilatdarîyê de, ji temen ve dikarê bi rêbazên weke bişavtinê û hwd re were birêxistin û bikarhanîn di çerçoveya aqilê wê desthilatdarîyê de.

Di roja me de, di vê çerçoveyê de dema ku em li çapameniyê dihizirin, em dibînin ku çapamenî, bi awayekî weke karekî serdemî ê bi zanînê jî pêş dikeve. Her wusa çendî ku dem têve diçê bihêztir û xorttir dihê kirin. Her wusa, zêdetir, zanebûn pêş dikeve. Bikarhanîna wê zanebûnê, rê û rêbazên wê desthilatdarî di destê xwe digirê. Di vê çerçoveyê de di serdema me de, weke ku di serdemên buhurî de keyaniyan çawa ku bi artîşan sefer dikirin û şer dikirin, î ro ew li ser aqilê mirovê ê pêşketî re ew dihê kirin. Tiştê ku herî zêde mirov xamgîn dike ku ew a ku aqilê mirov çawa di xizmeta têtîneka bi vî rengî ya jenosîdî de ku dihê bikarhanîn.

Tabî li vir, divê ku mirov vê yekê jî werêne ser ziman ku zimanê mirov di vê çerçoveyê de dihê bikarhanîn. Her wusa,, têtînen weke 'demokrasiyê', 'mafê mirovan', 'azadî' û hwd dihên bikarhanîn. Di aslê xwe de ev gotin di rengê ku dihên bikarhanîn de weke gotinna ku di vê çerçoveyê de tenê dihên bikarhanîn in. Wê çawa di çerçoveyeka ku hatî kifşkirin de wê desthilatdarî were avakirin û xalk û rengên din ên civatî werina halandin di nava rengê pêşketina desthilatdarîyê a çapameniyê de, di wê çerçoveyê de li ser wê dihê sekin in. Her wusa, dîroka xalkên herême weke ku li rojhlat dihê dîtin, pêşî dihê tûna hasibandin û piştê ji navê wan bixwe jî dihê standin. Ev, weke rêbazeka bişavtinê û ji dîrokê birinê ya. Pêşî tûna hasibandin û piştê tûna kirin. Minaq, weke ku çawa ku 'newroz'a weke cejnê kurdistanî ya civate kurd a ku di demê de bi gelek xalkan re pîrozkirina wê bûya, wê çawa civate kurd bi qadaxaya li ser zimanê wê re ji dîrokê bibin û bi wê ku divê ku pêşî civatîtiya wê were girtin û ji hevdû felîşandin, di çerçoveya wê de pêşî ew nîrxên wê ên weke newrozê ku civatîtiya kurdistanî li dora wê pêşketiya, pêşî wê dîkin ji navê wî gelî dûr biikin. Bo ku li dora wê civatîtibûn pêş nekeve. Her wusa di vê çerçoveyê de piştî ku ev hat kirin, wê piştê li ser çapameniyê re bi gotinên ku werênina ser ziman, wê hewl bidin ku wê bi devereke din ve girê bidin. Li ser wê re, di çerçoveya ku ew civat bêstatû hiştina de, wê piştê hin bi hin bi qadaxaya ku danîna ser zimanê wê re jî, wê bikin ku civatîtiya wê ji hevdû bi felîşênin û tûna bikin. Li ser wê re jî, êdî bidest pêvajoyên bişavtinê dîkin. Zimanê ku weke zimanê desthilatdarîya û zimanê fermî ya, wê bi mecbûrî bikin ku di wê de tenê perwerde hebe. Zimanê din, di vê çerçoveyê de wê jîyanê werina dîrkirin. Yanî, di vê çerçoveyê de bişavtin, êdî bi perwerdekirinê dihê pêşxistin. Çapamenî jî, weke rengê adilandina wê ya di çerçoveya têtîna desthilatdarîyê de ku rol û weyn dileyizê ya. Wê bi deronî û hwd, hewl bide ku desthilatdarîyê û rastiya wê di mejiyê mirovan de bicih bike. Di vê çerçoveyê de, kar û xabatê dike.

”

Propaganda û çapamenî

Her wusa di vê çerçoveyê de divê ku mirov werêne ser ziman ku têtîna propanganda di nava çapameniyê de pîrr zêde derketîya li holê. Herî zêde bi 'reklamê' û hwd re ev zêde derketîya li pêş. Lê li vir, divê ku mirov werêne ser ziman, têtîna 'propaganda' dema ku mirov hewl bide ku wê werêne ser ziman, divê ku mirov bibêje ku xwediyê dîrokek pîrr dem dirêj a. Her wusa, piştî ku têtîna desthilatdarî bi serdestî pêşket û

aqilê wê afirî û pê de, êdî ev pêşket. Lê li vir, divê ku mirov werêne ser ziman ku propaganda, herî zêde di serdema me de derket li holê. Di sedsala 20'an de li hemberê yekîtîya sovyet, emerika û rojava, tekoşîna desthilatdarîyê di çerçoveyek bîrdozî de bi kûrahî bû. Di wê çerçoveyê de wê çawa hevdû li berçavê gel reş bikin, di wê çerçoveyê de bidest li hemberî hevdû hanîna ser ziman a gotinê kirin. Di roja me de, di serdemeka ku aqil û çapamenî wusa û wilqasî pêşketî de têgîna propaganda, weke aliyekî giring ku êdî bi gelek rêzbazên aqil re dihê meşandin de pêş dikeve. Her wusa, 'teknîkên' axiftinê û her wusa levkirina gotinan û hwd, di çerçoveya gotina progaganda de wê weke karekî û hûnerî û hwd li ser çapameniyê re wê pêş bikeve. Di aslê xwe de, ev jî, weke aliyekî bikarhanîna çapameniyê ya. Her wusa, weke ku me li jor hanî ser ziman ku çawa ku rêveberî dike ku xwe di mejiyê mirov de bicih bike û hwd, di vê çerçoveyê de, li ser aqil re rêbaz û 'teknîkên' levhanîna gotinan pêş dixin û li ser wê re êdî bi rengê propaganda re wê pêş dixin.

Li vir, divê ku mirov werêne ser ziman ku propaganda, weke aliyekî ku temenê wê li ser hebûna têkiliyê ya bi mirov û mejiyê mirov re ya. Di çerçoveyekê de bi pêşketina aqil re, wê çawa bi awayekî şîrove were pêşxistin, di wê temenê wê de pêşketina wê dibê. Li vir, divê ku mirov werêne ser ziman, armanca propaganda di serî de girseyîn civatî ên ku hena na. Wê çawa, rastteqînîyên ku hena, werênina ser ziman û li ser wan re li hemberî hevdû gotinê bibêjin, di wê çerçoveyê de wê aqil çawa were bikarhanîn, di wê çerçoveyê de hizirkirin dihê kirin. Propaganda, di vê çerçoveyê de divê ku mirov bibêje ku aliyekî giring ê bikarhanîna aqil a. Di temenê wê de ji xwe karîna bikarhanîna aqil û zanînê heya. Hinekî jî, propaganda, weke regekî bikarhanîna zêhn jî xwe dide dîyarkirin. Her wusa di vê çerçoveyê de wê çawa di çerçoveya mijarekê û hwd de gotin li hevdû werina hûnandin û bi deng û hwd re were levkîrin, di wê de xwediyê awayekî na. Kirpandina bi deng ya gotinê bo balkişandina li ser wê jî, wê di vê çerçoveyê de weke rêbazeka wê ya ku dihê bikarhanîn bê. Di ramyarîyê de ramyarîvan, herî zêde di serdema me de vê yekê bikardihêne.

Bi wê re jî, weke aliyekî din propaganda, wê weke aliyekî ku çawa bike bin sehêde de jî bê. Ji xwe, di vê çerçoveyê de weke rêbazeka li ser fahmkirinê re ku dihê kirin a. Rengê propaganda, di vê çerçoveyê de bi gotinên ku di derbarê wan de hiş zêde bi heyî û heyîdarî û hwd heya, wê bi wan re û bi hûnandina wan ya bi hevdû re wê bike ku were û pêşkeve.

Di vê çerçoveyê de di rengê awayekî xweza ê meşandina aqil û ankû kirina şîroveyê û hwd de dihê kirin. Li hemberê yekîtiya sovyet, dema ku bidest propaganda kir û hwd, gotinên weke "nebûna azadîyê", "serbestîyê", "demokrasi" û hwd, bikardihanî. Çerçoveya van gotinan jî, bi rengê ku mirov bi mejî re ku xiyal bike û bi wê re di xwe de xweş û xoş bike de dihê şîrovekirin. Gotinên ku di wê çerçoveyî de bi wê re dihên hanîn li ser ziman.

Propaganda, di vê çerçoveyê de weke aliyekî ku mirov divê ku werêne ser ziman ku wê di nava jîyane ku weke 'jîyane hemdem' de wê hertimî weke rêbazekî cûr bi cûr wê hebe. Her wusa, hewldana danasîna tiştan weke bi 'reklemê', li hemberê hevdû bi ramyarî ku hanîna ser ziman ku ji hevdû çêtîrbûnê û hwd, wê weke aliyên wê bin. **Propagandaya ramyarî**, temen û çerçoveya wê li ser esasê hanîna ser ziman, ya rewşên bi pirsgirêk û bi wê re îdfiya ji wan re hanîna çareserîyê re dihê ser ziman. Di wê çerçoveyê de, li ser çerçova û temenekî pupûlerî û hwd de, 'xwe ji yê li hemberê xwe baştir hanîna li ser ziman', wê weke rengê wê yê kirinê bê. Hertimî xwe bi awayekî baştir dana nîşandinê wê bide dîyarkirin. Di vê çerçoveyê de rêbazên kirina propaganda, li ser aqil re bi hanîna li ser ziman a. Ev hanîna li ser ziman a bi aqil, dema ku mirov li wê dihizirê, mirov dikarê dîroka wê bibe ta serdemên destpêkê ên şariştaniyê jî. Minaq di serdema 'şerê qadeşê' de ku di nava misre kevn û împaratorîya hîtît de bû, 'hîyogrlif' ku misrîyan nivîsandina xwe di wan de serkevtî didina nîşandin. Em heman rewşê di nivîsandinên hîtîtan de jî dibînin. Di vê çerçoveyê de mirov dibîne ku herdû aliyan jî, her yekê ji aliyê xwe ve baştir û serkevtî daya nîşandin.

Ev rêbazên ku em diikarin di çerçoveya propagandatîfîyê de werênina ser ziman, wê piştî di nava olên ku bi aqil xwe diafirênin de jî wê werê ser ziman. Olên pîrr-yazdanî, di wan de ji wê zêdetirî rewşek li hemberê hevdû didana nîşandin û yek ji yê din mazitir û hwd didan nîşandin. Lê wê piştî olên bîaqil ku pêş dikevin, wê bi têgînên weke ên bi 'dojeh' û ankû 'bihştê' û hwd re wê werê ditin. Di vê çerçoveyê de divê ku mirov werêne ser ziman ku wê ev alî, her wusa, êdfî bi şîroveyên kûr û kûr ku bi gotinan pîrr xweşik û bi hevdû re ne di nava nakokîyên de na, wê werina pêşxistin. Li ser wê re jî, wê ew şîrove, dem bi dem werina pêşxistin. Şîroveyên olî, di vê çerçoveyê de wê li ser pêjn(figûr)an re wê xwe bidina dîyarkirin. Her pêjn, weke têgîneka salixkirî û şenber wê xwe bide dîyarkirin. Di vê çerçoveyê de bi gotinê, şîrove û hwd, wê yan 'baş' û yan jî 'ne baş' wê were hanîn li ser ziman. Di vê çerçoveyê de wê bê

hanîn li ser ziman. Em dema ku werina serdemên aqil, di vê çerçoveyê de li kurdistanê ji serdemên hûrî û mîtannîyan û heta ku dem tê serdemên Medîya û hwd, wê di vê çerçoveyê pêşketinaka kûr bi aqil were kirin. Şîroveyên li ser 'Ahrîman' re bi 'xirabî' dihên kirin û şîroveyên li ser 'Ahûra Mazda' re ku bi 'başî' dihên kirin, di vê çerçoveyê de wê xwediyê dûalîteyeka ku em dikarin bi dijberîya li hemberî hevdû ku yek ya din ne baş dide nîşandin û hwd re ku werênina ser ziman a. Di vê çerçoveyê de ev rengên şîroveyan ku Mîtrayîyan û piştî wan re Zerdeştîyan li kurdistanê pêşxistin, wê piştîre di nava ol û bawerîyên de jî bi qalibî cih bigrin û kifşkirinê bidina çêkiirn.

Dîroka, vê tégîna 'baş' û ya 'ne baş'ê em divê ku werêne ser ziman ku bi serdemên aqil ên şariştanîyê re wê herê heta serdemên sûmerîyan. Her wusa di vê çerçoveyê de mirov dikarê wê werêne ser ziman. Bi wê re jî, em dibînin ku weke ku bi Zerdeştîyan û di dema Medîya û hwd de, wê tégîhiştin û bîrewerîya di nava 'ya baş' û bîrewerîya di derbarê ya 'ne baş' de jî, wê were û hebe. Mînaq, Medî ku weke ku çawa ji xwûdayên xwe yên her damsalê re xêr û boraq(yasna) didin wê bi heman rengî ji gîyanên xirab ku bi navê 'daêva' û hwd re jî wê boraq bidin bo ku xirabiyê bi wan nekin. Di vê çerçoveyê de wê ahengê di nava qancî û xirabiyê de çê bikin. Ya 'rast', 'baş' û 'qanc' wê wasfê wê bi başî were kirin. Û ji wê bi başî bahs were kirin. Ya ne baş jî, wê bi ne başî bahse wê bikin. Di vê çerçoveyê de ji du aliyan ve wê şîroveyê bi 'başî' û 'ne başîyê' re bikin. Di çerçoveya van şîroveyan de tégînên weke ên 'dojeh(alîyê xirab)' û bihûşt(alîyê baş) bahse wan were kirin. Di vê çerçoveyê de ev rewş, wê weke rewşa ji hevdû cûdakirina ya 'baş' û 'ya ne baş' jî wê were şîrove kirin. Di vê çerçoveyê de yea baş wê li hemberî ya ku ne baş hatîya ditin, wê bahse wê bikin. Ji wê bi başî were kirin. Her wusa, ya başî, wê hertimî di vê çerçoveyê de weke xelat kirina wê, wê di jîyanê de bi başî bahse wê were kirin û were hanîn li ser ziman. Lê ya ne baş, wê bi xirabî bahse wê were kirin û wê were 'şermazar' kirin. Di vê çerçoveyê de ji hevdû dihên cudakirin.

Tégîna baş û ne başîyê, di çerçoveya ya ku mirov re baş a û ne baş a, di vê çerçoveyê de dihê kifşkirin. Ya ku ji mirov û jîyane mirov baş dihê ditin çi ya, di çerçoveya wê de wê bahse wê were kirin. Di vê çerçoveyê de vaca wê li ser wê dihê avakirin. Vaca ya ne baş û ankû ya xirab jî, wê li ser wê tiştî ku ji jîyane mirov re ne baş na û dikarê zîrerê bide mirov, wê li ser wê were avakirin. Di vê çerçoveya tégîna başî û ne nebaşîyê, di çerçoveya ya baş û ne baş de dihê ser ziman. Tiştêkî ku di jîyanê de

zirerê bide mirov, ew weke tiştêkî bi zirer û ne baş wê were ditin. Lê tiştêkî ku ji mirov re baş bê û fêdeya wê di jîyane mirov de ji mirov re hebe, wê weke tiştêkî baş weere hanîn li ser ziman, Di vê çerçoveyê vacaka ku ji 'rastîyên jîyanê' ên di jîyane mirov de ku ji mirov re bi kêr in û ne bikêr in, baş in û ne baş in, bi fêde na û ne bifêde na û hwd, wê di çerçoveya wan de bi têngîna başî û ne başîyê re were ser ziman. Ev rengê hanîna ser ziman, piştire bi awayekî şenber, bi rengê weke bi gotinên weke 'dojeh(ne baş)' û bihûşt(baş) re wê bicih bibin. Li ser wê re jî, êdî wê şîrove werina pêş xistin. Li ser wê re têngîn, hişmendî û birewerîya ku dihê pêşxistin, wê temenê nerîn û daraza mirov a ji jîyanê û li jîyanê bixwe jî bê.

Her wusa di vê çerçoveyê de tekoşîna di nava çîrokên de bi rengê 'di nava başî û ne başîyê' de ku heya, wê di vê çerçoveyê de xwe werêne ser ziman. Ev, weke aqilekî wê xwe bide dîyarkirin. Piştire jî, di serdemên aqil ên hemdem de, wê ev rewş û aqil, weke ku bi zanîna pêşketî wê werina kifşkirin. Propaganda, di vê çerçoveyê de wê reng bistêne. Yek, baş û yek ne baş a. Ya baş, wê were hanîn li ser ziman. Ankû, wê yek baş were dayîn nîşandin. Bo ku ev were kirin jî, wê yek, ne baş jî hebe û ankû ne baş were dayîn nîşandin. Li ser vê rewşê têngîna ku diafirê wê êdî jîyanê jî, di vê çerçoveyê de di çerçoveyekê de werêne ser ziman. Aqil, di vê çerçoveyê de di nava çapameniyê de jî dihê pêşxistin. Ya baş, ku mirov bii xwe baş û rast dibînê û ya ne baş ku bo xwe bi zirerî dibînê, wê bi têngînekê werina "salix kirin." Li ser wê re, êdî wê weke propagandayaka ku 'li hemberê hevdû' bê. Ev li hemberê hevdû, weke yeka qanc li hemberê yeka ne qanc, wê were ser ziman. Propaganda, hertimî ji aliyê yê ku were kirin ve, di çerçoveya xwe baş, rast û qanc dana nîşandinê de dihê kirin.. Di wê çerçoveyê de wê ya ne qanc, ne baş û ne rast jî, di vê çerçoveyê de li ser ya li hemberê xwe re werêne ser ziman. Ev, wê di serdemên aqil de, zêdetirî were kirin û pêşxistin.

Aqilê mirov di vê çerçoveyê de xwediyê pêşketinaka mazin ya bi demê re ya. Her wusa, di vê çerçoveyê de aqil, weke ku bi hişmendiyekê ji nû ve were şîrovekirin, dihê kirin. Propaganda, şroveyek baş û yan jî ne baş a ku dike. Her wusa di vê çerçoveyê de dihê ser ziman. Wê di çerçoveya têngîna ya 'baş û 'rast' de çawa xwe di mejî de bicih bike û ankû başîya ku dihê ser ziman di mejî de bicih bike, di vê çerçoveyê de li ser çapameniyê re di roja me de pîr zêde ev dihê pêşxistin. Aliyê ku herî zêde di roja me de hatîya pêşxistin jî ev a. Ya baş û ji mirov re bi

fêde ya, di wê çerçoveyê de hanîna ser ziman weke gotinê, wê di vê çerçoveyê de têngnekê bide me.

Li vir divê ku mirov vê yekê jî werêne ser ziman ku çapameni, weke aliyekî wê yê giring û pêşketî aliyê wê yê ku mirov di vê çerçoveyê de di roja me de ku li ser têngna propaganda re ku mirov werêne ser ziman a. Her wusa, desthilatdarîyên roja me, hertimî serî li vê rêbazê dana. ne başîyên xwe bi gotinan ku em dikarin weke 'propaganda' û 'demogojî' yê werênina ser ziman, dikin ku ji berçav bidina windakirin û mirov wan bi rastî kifş nekê. Lê beremberî wê û vajî wê jî, wê çawa xwe 'baş' bidina nîşandin, di wê çerçoveyê de çapameniyê bi awayekî bêsinor dinava civatê bikardihênin. Her wusa, di vê çerçoveyê de hebûna xwe di meji de bicihkirin, di çerçoveya wê de hertimî çapameniyê di çerçoveya propaganda û bi başî nîşandana xwe de bikardihênin. Dîroka çapameniyê ya nivîsandinê û hanîna ser ziman hemû bi gotinên ku hanîna ser ziman re ku mirov lê bikolê, mirov wê di vê çerçoveyê de rastiyên wan kifş bike. Wê çawa rastîyên ku berevajî bikin û xirabiyên ku kirina ji berçav dûr bikin û xwe baş bidina nîşandin û hwd, di wê çerçoveyê de dihênina ser ziman. Aqilê ku pêşketî, di vê çerçoveyê de bi oparasyonên têngihê ên li mejiyê mirovan bikardihênin. Di roja me de çapamenî, weke karekî wê jî, ew a ku **li** ser navê desthilatdarîyên ku girêdayî wê na, oparasyonên têngihê ku li mejiyê mirovan bikin û di wê çerçoveyê de têngiha di derbarê xwe de ya 'xirab' û 'ne baş' ku heya bidina gûharandin. Ji xwe di vê çerçoveyê de bo vê yekê oparasyonên têngihê dikin. Armanca **oparasyonên têngihê** ên desthilatdarîyê ku li ser çapameniyê re dike jî di vê çerçoveyê de divê ku mirov wê werêne ser ziman. Di vê çerçoveyê de çapamenî, dihê bikarhanîn. Her wusa, wê çawa 'propagandayaka baş' bo xwe bikin û xwe baş bidina nîşandin, hertimî li ser wê bi mejiyê xwe re xabatê dikin.

” **’Awadanîya civakî’ û çapamenî**

Çapamenî, dema ku em î ro di roja me de bahse wê bikin, divê ku em dibin gelek serekên ku em divê ku li bin wan nivîsandinê re wê werênina ser ziman. Weke aliyekî giring ê çapameniyê ku di çerçoveya têngna desthilatdarî de dihê kirin jî, her wusa "awadanîya civakî" ya. Awadanîya civakî, di çerçoveyeka tênginê de divê ku mirov li wê bihizirê. Her wusa, di vê çerçoveyê de weke rengê pêdeçûna civakê û rengê jîyanê û bi wê re rengê awayê keseyetîyê û hwd, bi xweste û mêlên wê û hwd re dihê ditin. Divê çerçoveyê de divê ku mirov werêne ser ziman ku dema ku mirov

nivîsekê dixwêne, ku di wê de bahse tiştêkî bixweşî dike û her wusa ankû dema ku bahse keseyetîyekê dike, di wê çerçoveyê de weke 'rol model' hanîna ser ziman, di vê çerçoveyê de wê weke aliyekî biawadanî kirin ê li ser çapameniyê re bê. Di roja me de, di vê çerçoveyê de weke deronîya gelemper ku di wê çerçoveyê de rol modeleka ku weke ku dihê hanîn ser ziman ku "ji aliyê gelemperîya civakî ve hatîya ditin, herê kirin û pejirendin" û hwd, weke aliyekî vê têngînê ya awadankirinê ya. Di vê çerçoveyê de dihê ditin ku keseyet û civat, çawa dihê bi reng kirin.

'Rol modeleka' ji filmekî, ankû tevgerîyeka ku deh mirov li wê dinerin ku heşt ji wan deh mirovan wê 'diacibênin', wê weke aliyekî vê yê bi awadankirinê bê. 'Xwe weke wê dîtin' û ankû 'xwe di rewşê de dîtin', bi deronî û civaknasî, wê di vê çerçoveyê de aliyekî wê yê bi rol modelîyê re bi têngîna awadanîya civakî re wê hebe. Di roja me de, afirandina çêkerîya civatî ku dihê kirin, di vê çerçoveyê de weke aliyekî ku me hinekî li jor jî hanîbû ser ziman bû. Lê li vir, di vê çerçoveya awadanîya civakî û hwd de divê ku mirov carek din li ser w bihizirê ku wê werêne ser ziman. Keseyet, wê çi ji xwe re rast bibînê? Wê çawa tevbigirihê? Çawa bê, wê bi deronî û hwd xwe rehet hîs bike? weke pirsna ku mirov divê ku pirsna wan digirihê ya. Lê ya ku di aslê xwe de di vê çerçoveya awadanîya civakî de ku li bersivê digirihê, wê çapamenî û hwd, bersiveka 'amede' dêne ber me. Mirov dema ku li wê bersivê dihizirê, her wusa dibêje ku "oohhhoo, ev weke ku ez im". Di wê çerçoveyê de dihêne ser ziman. Li vir, di vê çerçoveyê de divê ku mirov werêne ser ziman ku Dema ku mirov li ser çapameniyê dihizirê, mirov dibînê ku ev aliyên ku dihên kifşkiirn û bi wan re çêkerî dihê hanîn ser ziman, wê her wusa, têngînên deronî, civaknasî, felsefikî, civakî û hwd, ji pîrr aliyên ve wê werina li berçav girtin. Di vê çerçoveyê de pêşî kifşkirina xwestekê û mêle û li ser wê re çêkirina çêkerîyekê, wê weke aliyekî vê rewşê ku mirov divê ku wê kifş bike bê.

Li vir, divê ku mirov vê yekê werêne ser ziman ku keseyetî, di vê çerçoveyê de, dema ku xwe bi kîjan aliyê de bi tawêne, wê aliyekî xwe yê ku ji xwe re weke belgîh bikarbêne wê kifş bike.. Di vê çerçoveyê de divê ku mirov çapameniyê têngîna wê pîrr hêsanî newêne ser ziman. Di vê çerçoveyê de hizirkirina ji temen ve mirov di çerçoveya afirandinaka çêkerî ya bi civatî û hwd bi wê re di vê çerçoveyê de kifş dike. Her wusa di vê çerçoveyê de divê ku mirov vê yekê jî, bi aliyê têngîna çapameniyê ê 'awadanîya civakî' re werêne ser ziman. Awadanîya civakî, weke aliyekî ku di vê çerçoveyê de di çerçoveya wê de weke ku çapamenî dihê

û dibe. Lê di aslê xwe de, aliyekî wê yê vajî wê jî heya. Ne kû, çapamenî li gorî wê dibê. Çapamenî, bi rol modeleka wê awadanîyê û hwd re xwe dide dîyarkirin. Ya ku wê çapameniyê û rengê hanîna wê ya li ser ziman û çerçoveyên wê dide kifşkirin di vê çerçoveyê de divê ku mirov vê yekê bi teybetî kifş bike û werêne ser ziman.

Her wusa, têgîna pupûlerîteyê, di vê çerçoveyê de divê ku mirov cardin bibîr bixe. Li vir, têgîna pupûlerîteyê, weke aliyekî ku divê ku mirov li ser wê bihizirê ya. Her wusa, di vê çerçoveyê de wê bi çapameniyê re di çerçoveya têgîna 'rol modelê' de wê pêwîstîya wê hebe. Li ser wê re wê hanînîyek li ser ziman bibe. Têgîna li vir, dema ku mirov li wê dihizirê, mirov weke aliyekî giring di vê çerçoveyê de bi keseyetîyê re dibînê. Çerçoveya ku bi çapameniyê re hatî xîzkirin, weke çerçoveyeka ku wê dûbare bi çapameniyê re bahse wê were kirin. Ew jî, her wusa wê bi wê re di mejiyê mirov de were bicih kirin. Bicihkirina wê, wê di çerçoveya bi awakirinê de bê. Di vê çerçoveyê de divê ku mirov werêne ser ziman ku keseyet, di vê çerçoveyê de bi heyîna civatî re li ser çapameniyê re wê were afirandin. Di nava civatê de fektorên weke 'li hemberîya li ber hevdû' ku bi navê 'muxalifiyê' hwd re dihê ser ziman, di vê çerçoveyê de divê ku mirov werêne ser ziman.

Her wusa, li vir, tekoşîna danasîna bi başîyê, wê di çerçoveyê de li ser çapameniyê re xwe bide dîyarkirin. Çapamenî, di vê çerçoveyê de weke çerçoveyek propagandayî xwe dide dîyarkirin. Çapamenî, di vê çerçoveyê de divê ku mirov werêne ser ziman, weke çerçoveyeka awadanî ya civakî xwe bi desthilatdarîyê re dide dîyarkirin. Em li vir, divê ku vê yekê werêne ser ziman ku çapamenî, di vê çerçoveyê de weke awayekî bikarhanînê ê di vê çerçoveyê de jî ya.

Li vir, bi keseyetîyê û hwd re di nava civatê de mirov bi daraz û têgînên xwe re çerçoveya wî ya ku bi çapameniyê re hatî afirandin, di çerçoveya wê pergâlê de dernekeve dervî wê. Ankû, rêveber, naxwezê û nahêle ku derkeve dervî wê, di vê çerçoveyê de tekoşîna desthilatdarîyê bi mejiyê mirovê andamê civatê re di vê çerçoveyê de dayimî heya di çerçoveya hewldana xwe kirina desthilatdar de. Di vê çerçoveyê de weke ku me hinekî li jor jî hanî ser ziman, têgîna 'başî' û 'ne başîyê de wê ya baş û ne baş çi bê, di çerçoveya wê de pîrr zêde hizirkirinek dihê kirin. Her wusa, di nava pergâlê de û ankû yekî ku li hemberê pergâlê ku navê wî hatîya û derketîya, wê rayadarên wê desthilatdarîya wê pergâlê, li ser çapameniyê re di çerçoveya têgîna ne baş de pîr zêde bi navê wî re şîroveyê bikin. Li vir, ez divê ku vê yekê bibêjim ku di çerçoveya

çapameniya rejima tirk de, navê kurd û nirxên ku weke nirxên civate kurd in, bi awayekî 'ne baş' ên xirab dihên hanîn ser ziman. Minaq, kurdekî ku zimanê wî yî dayikê kurdî bê, ku doza mafê perwerdeya bi zimanê dayikê bike, rayadarekî rejimê dikarê derkeve berçapameniyê bêje û bêne ser ziman ku "**xwestina perwerdeya bi zimanê dayikê, karê şaytên a.**" Ev, weke tenê aliyek a. Her wusa di vê çerçoveyê de wê propagandaya perwerdeya bi tirkî ji wî kurdî re bikin. Li ser wê re jî, wê ti artarnatif ji wî re newê hiştin ku bi zimanê dayika xwe bi kurdî perwerde bibîne. Ev di mejiyê mirov kurd de heya. Lê wê çawa wê têgîna zimanê kurdî ji mejiyê mirovê kurd derbixin jî, li ser wê re jî êdî weke ku me hinekî li jor hanî ser ziman bi rê û rêbazên weke oprasyonên têgihê û reşkiirne û hwd re wê bide mudahaleya li mejiyê wî bikin. Wê hewl bidin ku wê reş bikin. Yanî, 'bêwate' bidina nîşandin. Wê di vê çerçoveyê de wusa werênina ser ziman ku ew mirovê kurd jî, karibê di mmejiya mejiyê xwe de 'perwerdeya bi zimanê xwe jî bêwate bibîne'. Ji xwe, armanca wan oprasyonên têgihê ên li mejî jî ev a. Kengî, wê mejiyê mirovê kurd ew bêwate dît, hingî ew gihiştîya armanca xwe.

Di vê çerçoveyê de divê ku mirov werêne ser ziman ku oprasyonên têgihê weke **oparasyonên deronî** jî ku mirov dikarê werêne ser ziman ên di vê çerçoveyê de li ser çapameniyê re bi rêbazên weke 'ne baş' û 'bêwate' û hwd nîşandinê re ku li meji dihên kirin, di vê çerçoveyê de armanca wê weke ku me di paragrafa li ser vê de hanî ser ziman, di çerçoveya kirina weke ya xwesteka xwe ya. Yanî, bi gotinaka din, 'xwesteka ne baş a', tenê xwesteka çî ya 'ya rast bo te çî ya ez dizanim li gorî min bijî û weke ku ez dibêjim bijî û hwd, di wê çerçoveyê de bi propaganda dihêne ser ziman. Rêbaza sereka ya propagandayî ya desthilatdarî ew a ku bi kirin û gotinên xwe re ji mejiyê mirov re bibêje ku "ya rast, ez dizanim bo te çî ya', ya. Di vê çerçoveyê de ji wê re di dewama wê de dibêje ku li gorî min bijî, bo ku tu rast bike. Di vê çerçoveyê de rengê hizirkirina wê pêşî di vê çerçoveyê de dide dîyarkirin. Ev jî, weke aliyana ku di wan de têgîna deronî pîrr zêde dihên bikarhanîn in. Li ser wan re, ew dihên ser ziman.

Mudahaleyên ku di vê çerçoveyê de desthilatdar bi çapameniyê re li mejî dike, wê di vê çerçoveyê de bê. Her wusa, di vê çerçoveyê de têgînên weke 'xwesetek', 'mêl', û hwd, di vê çerçoveyê de dihên kifşkirin û li ser wan re ev dihên kirin. Her wusa, em dema ku bahse çapameniyê bikin di vê çerçoveyê de divê ku mirov wê werêne ser ziman. Bi wê re jî, rewşên hêstî û hêstiyarî, weke ên aqil û hwd, pîrr zêde

di vê çerçoveyê de bihişmendiyeka bi aqilî ku hatina bi reng û awakirin, wê weke rewşna ku werina bikarhanîn bin. Hêstîyarî, mêl û xwestek, weke sê rewşên ku bi teybetî di vê çerçoveyê de dihên dahûr kirin in. Dema ku 'reklemek' dihê çêkiirin, ew 'reklem' xîtabî, hêstna û mêl û xwestekna dike. Di vê çerçoveyê de ew dihên hanîn li ser ziman. Di rewşên din ên hanîna li ser ziman de jî, ev wusa ya. Li ser mêl, xwestek û hêstê re zantkirin û her wusa weke ku dilgirtina mirov û keseyetîya mirov, di vê çerçoveyê de giringa ku mirov dahûrîya wê bike.

”

Şerê rejimê ê bi civate kurd re, propaganda û oparasyonên têgihê li dijî kurdan.

Tekoşîna kurdan, piştî salên 1990'î ku gurr bû, êdî hin bi hin gotinên weke 'nîjadparastiyê' dem bi dem hatina bikarhanîn. Car bi car, hat gotin ku "tevgera kurd ya nîjadparest" û ankû "tevgera netewparast" û hwd. Ev gotin, herdû dihên heman wateyê. Berî ku em li bersiva ku ji ber çî ev gotin ji bo kurdan û tekoşîna wan dihên bikarhanîn, di serî de divê ku em hinekî gotina 'nîjadparastiyê' fahm bikin û di kîjan rewşan de nîjadparastî dibê. Di serî de, piştî salên 2 hazaran û pê de heta ku sal tê salên 2012'an jî, dem bi dem ev gotin hatîya bikarhanîn. Mirovên weke Dogu Ergîl ku qaşo di zanko'yê de perwerde didin jî ev gotin bikarhanîya. Lê dema ku em li ser awa û şeklê bikarhanîna vê gotinê disekin in, di serî de dîsa dewlet derdikeve ber me. Ev gotin, wusa tê xuyakirin ku weke gotin ku weke xafkê, ku di rêya ku mirov têve diçê ku hatî danîn a. Ya ku dihê li berçav a.

Gelekî ku weke kurd, ku zimanê wan hatî qadaxa kirin, û em ku ev çend roja mana ku emê bi buhurina sale 2013'an jî ku hê bi zimanê xwe yê dayikê mafê xwe perwerdekirina bi zimanê xwe yê dayikê ji wê re tûna ya, çawa dibê ku dema ku tekoşîna bidest xistina vî mafêx we dide dibê 'nîjadparast'? Di vê serî de, divê ku mirov hinekî vê yekê fahm bike. Aliyekî din jî heya. Ew jî, ew a ku herî zêde mirovên ku wê gotinê ji bo kurdan bikar dihênin jî, ji wê dewleta ku zimanê kurdî qadaxa kirîya na. Gelek, ji wan jî li ser navê wê kar dikin û di qada navnetewî de ji bo wê û bi navê wê diplomasiyê jê re dikin. Ti carî ez naxwezim bêjim ku yekî ji wan mirovên ku ev gotin ji kurdan re bikarhanîna ku xwe bikina cihê kurdan de bihizirin. Ji xwe, ez ti carî wê mirovatiyê jî ji wan hêvî nakin. Ku ji xwe, ew mirovatî bi wan re heba, wê di serî de bihizir in û wê hinekî destê xwe dênina ser wijdanê xwe û wê ev gotin bigotan. Lê ji ber ku di vê dema ku ev gotin dihê bikarhanîn de ji mirovên ku wê

bikardihênin de ku ez dihizirim ku divê ku mirov hêvîya ti wijdanê nekê, edî ez wê nabêjim. Ku hinekî jî, bi awayekî bêalî û ankû bi 'objektîv' hizirîya ban, wê pêşî fahm kiriban ku kurd, tekoşîna mafê xwe yên xweza didin. Di serî de, zimanê wan hatîya qadaxa kirin, tekoşîna wê didin. Mafê wan nîn a, ku bi navê xwe sazî û û 'dernek'an ava kin û xwe têde bi rêxistin bikin û çanda xwe pêş bixin. Tekşîna wê didin. Her wusa, li ser axa xwe, wê mafê xwe yê ku karibin, bi zimanê xwe yê dayikê karibin xwe perwerde bikin û pêş bixin û xwe bi rêxistin bikin ji bo wê têdikoş in. Lê ew mafê wan nîn a. Yê ku ew mafê wan ji destê wan girtîya dewleta tirk a. Yê ji wan re dibêje ku "zimanê we yê dayikê qadaxaya û winê tenê bi tirkî pêş bixin û ji wê û pê ve ti mafê we nîn a" jî dîsa tirkîya. Yê ku zimanê kurdî qadaxa kirîya tirkîya ya. Lê di wê rewşê de, dema ku kurd li dijî wê qadaxayê zimanê xwe yê dayikê dixwezin û mafê xwe yên ku ji wan tê ên weke ziman û hwd ku tekoşîna wan didin, di wê tekoşîna de, yê ku ew qadaxa danî ser ziman nabê nîjadparast, lê çend mirovên ji navê wê ku di bin çî navî de bin wê derkevina li holê û wê bêjin "win nîjadparastiyê dikin".

Li vir, divê ku mirov ji wan mirovan bipirsê, yê ziman qadaxa kirîya dibê nîjadparast û an jî ê ku zimanê wî qadaxakirî ku tekoşîna wê dide dibê nîjadparast? Ji bo ku mirov bersiva wê zanibê û bide jî, hewce nakê ku mirov bi pirtûkxaneyan pirtûkan bixwexênê. Tenê hewce dike ku mirov û biahlaq bê beş a. Ev tenê, pêwîsta.

Ew mirovên wê gotinê ji bo kurdan bikardihênin, rojekê jî ji devê wan ti kesekî gotinek ne bihîstîya ku gotina "dewletê zimanê kurdan qadaxa kirîya". Li ser wê, li xoşa wan naçê ku gotinê bibêjin. Li ser wê qadaxaya li ser zimanê dayikê ê gelê kurd gotin ji devê wan derketin li hasabê wan nayê. Ji ber vê yekê, ew tenê, li ser navê dewletê, tenê edî ew hemû hêza didina xwe û bi van gotinên bi vî rengî diçina bi ser kurdan de.

Bi rastî, divê ku mirov hinekî li vir li dîrokê jî binerê. Heta nûha hin pirtûk jî hatina nivîsandin, û çend beşên dîroka kurd têde nivîsandina û li ser rûpela wê ya pêşî navê 'kurd' bi gotina 'nîjadparastiyê' re di hundurê heman hevokê de nivîsandina û bikarhanîn a û weşandina. Bi vî rengî, hatîya xwestin ku dîroka kurd jî, bi hin awayna bi hin renga ku dixwezin bidina nîşandin. Kî bi ziman bûya, di bin navê "nivîskarîyê" de, li ser kurdan xwestîya bi vî rengî çend gotin bide gotin. Bi van gotinên bi vî rengî, tenê dilê rayadarên dewletê xweş kirina. Lê gelê kurd jî, bi tekoşîna wê re xwestina ku reş bikin. Lê divê ku ez vê jî bi teybetî bin xat

bikim û bibêjim ku di tenê pirtûkekê ji wan pirtûkên di bin nav û gotina 'nîjadparastîyê' de bi dîroka kurd re hatîna nivîsandin de, mirov rastî gotina "qadaxaya li ser zimanê kurdî" û "komkujiyên weke ên komkujîya Dersimê" û an jî kû "komkujîya helebçê" mirov nayê. Ew mirovên ku wan pirtûkên bi vî rengî nivîsandina, rojekê jî li xoşa wan naçê ku li ser sedemên van komkujîyan ku ka ji ber çî bûna ne pirtûkekê lê nivîsekê jî binivîsênin. Ji ber ku binivîsênin, wê di serî de xwe li derewê biqalibênin. Ji ber ku wê were dîtin ku kurd bixwe jî di ancama nîjadparastîyekê de î ro zimanê wan hê qadaxaya û hê komkujîyên weke 'komkujîya Roboskî' ên weke wan komkujîyên ku berê bûna ên weke 'komkujîya Dersimê', 'komkujîya Helebçê' û hwd, dijîn. Komkujîya raboskî' di 28 mijdara 2011'an de bû. Di wê de bi dehan kurd hatina qatil kirin. Dewletê, piştî, hertimî hewlda ku ser wê bigrê.

Ev herdû mijar, yanî mijara qadaxaya li ser ziman û ya van komkujîyan û bûna, ti carî ev mirovên ku van gotinên nîjadparastîyê bikardihênin li ser wan serî nawastênin. her wusa, heta nûha ti kesekî ji devê yekî jî ji wan ne bihîstîya ku yek jî ji wan bahse sedemên bûna wan komkujîyan kirina. Ku yek ji wan rojekê li ser hevdu biaxivê, wê ji hemû deverên cihanê bi axivê û wê ji hezar derî gotinê bêne ser ziman. Lê ti carî wê gotin di nava axiftina wî de newê ser sedemên wan komkujîyên ku heta roja me dibe. Wê ti carî gotin di devê wan de newê ser sedema ku ji ber çî heta roja zimanê gelekî û ankû zimanê kurdî qadaxa ya. Bi vî rengî, di aslê xwe de, di bin navê demokratîyê de bê û rewşenbîrîyê û hwd de bê, ji van aliyan ve jî tekoşîneka dewletî li tirkîyê li dijî kurdan heya. Minaq, yekî ku qaşo 'dîploma' wî ya profesoriyê heya weke Burhan Kuzu dikarê derkeve ber telewîsyonê bibêje ku "perwerdehîya bi kurdî karê şaytên a." Yekî Dogu Ergîl, bêî ku bahse qadaxaya li ser zimanê kurdî û sedema wan bike û her wusa bahse komkujîyên li ser serê kurdan ên weke 'komkujîya Dersimê', 'komkujîya Helebçê', 'komkujîya Roboskî' û sedema wan bikin, dikarin ji kurdan re kurdan û tekoşîna wan re gotina 'nîjadparastîyê' bikarbênin. Di temenê bikarhanîna vê gotinê çî ya di mejîyê van mirovan de? Di serî de, dema ku em lê bikol in, em di serî de dikarin herin bibigihijina nîjadparastîyê tirk û 'şovenîsm'a wê.

Ku kurdekî zimanê tirk li tirkekî qadaxa kiriba û yekî tirk rabûba li dijî yê kurd tekoşîna mafê xwe yê zimanê dayikê daba û yê kurd rabûba û jê re gotiba "tû nîjadparastîyê dike" û ankû " tû nîjadparastî", wê hingî gelo van mirovên ku van gotinan bikardihênin, wê rast dîtiba? Divê ku

mirov bibêje ku di mantiqê zihniyeta van mirovan de ew rast dihê dîtin.

Nîjadparastî çî ya? Nîjadparastî, ew a ku dema ku dewletê zimanê gelekî qadaxa kir û zimanê xwe li ser wê ferz kir a. Mirovê nîjadparast kî ya û çawa ya? Ew jî, dema ku di temenê wê politikaya dewletê ya ku zimanê wî gelî qadaxa kirîya û ku dema ku gelê ku zimanê wê hatî qadaxa kirin ku tekoşîna zimanê xwe da û ku derket berê û ji wê tekoşînê re got gotina nîjadparatiyê bikarhanî, ew mirov nîjadparast a. Ji wê zêdetir û wîrdetir, mirovê serdest ku ji mirovê ku zimanê wî qadaxakirîya gotina 'nîjadparastiyê' bikarhanî, hingî, ew dihê wateyeka din jî. Ew jî ew a ku mirovê ku ziman qadaxa kirî û serdest a û dixwezê wê qadaxakirinê bide domandin, ew wê nîjadparastîya xwe diveşerê di bin bikarhanîna gotinên bi vî rengî ve ji aliyê xwe ve. Bi vî rengî, divê ku mirov, bi dîrokê re û têgihîştina serdestî û metingerîya wê re dahûrîyê û ankû 'analîzê' bike. Ji ber ku ev yek, di vir de pêwîsta.

Li vir, dixwezim li ser vê mijarê jî bisekinim. pirtûkên ku hatina nivîsandin ên di bi navê gotina 'nîjadparastiyê' ku di wan de bahse dîroka kurdan û tekoşîna wan dike, di serî de, divê ku mirov ji vî aliyê ve jî li wan pirtûkan bînerê. Di wê dîroka ku ji wê re gotina 'nîjadparast' dihê bikarhanîn, di hundurê wê dîrokê de komkujiyên weke komkujiya Dersimê, komkujiya Helebçê, komkujiya roboskî û hwd hena. Weke van komkujiya hena. Her wusa, divê ku mirov bi deh hezaran mirovên ku di 'qarakol'ên dewletê de piştî ku hatina binçavkirin û hatina qatîl kirin û heta roja me jî ku xizm û dayikê û bavên wan li wan digerihin jî, perçeyek ji vê dîrokê bihasibêne. Her wusa, divê ku mirov dubaher bêne ser ziman ku qadaxaya ziman jî, bahse wê wê dîrokê ya. Ew gelê û ankû xalkê ku ev dîroka bi komkujiyan dîroka wê ya, zimanê wan ê dayikê jî qadaxa ya. Yê ku jê re dibêje 'nîjadparast' kî ya? Dewlet û hin mirovên ku ji bo dewletê kar dikin in. Yê ku ew komkuji kirina kîya? Yên ku ew mirov binçavkirina û piştî qatîl kirina kî ya? dewlet û rayadarên wê na. Ji ber çî ..? ji ber ku wan, tekoşîna mafê û azadîya xwe dide. Ji ber ku wan dixwest ku qadaxaya li ser zimanê wan were rakirin. Ji ber ku ew dixwestin, hatin binçavkirin û qatilkirin. Ji ber ku ew xwestin, ew komkujiyên mazin jîn kirin. Tevî vê jî, mirov rabê û ji wî gelî û ankî xalkî re gotina 'nîjadparastiyê' bikarbêne, ji bêahlaqî û bêwijdaniyekê zêdetir ne ti tiştêkî di ya.

Li vir, di serî de, divê ku mirov mirov fahm bike ku li ser navê kîjan aliyê mirov ji kîjan aliyê re gotina nîjadparastiyê bikardihêne. Di serî de, divê ku mirov kirin û kiryarên wan ên di serî de jî li berçav bigerê. Divê

ku mirov kirin û kiryarên herdû aliyan li berçav bigrê. Bi vê re jî, divê ku mirov bibîne û fahm bike ku kîjan alî ji dîjî kîjan aliyê tûndûtûjî bikarhanîya. Bêî ku mirov van aliyan bibîne û fahm bike, ku mirov bahse gotina 'nîjadparastiyê' bike, di serî de ne rast a û ne bi zanista. Gotina 'nîjadparastiyê', di temenê kirin û kiryarên mirov de dihê gotin. Ew kirin û kiryar jî, dema ku li dijî hebûna gelekî bin, hingî ji wan re dihê gotin. Di roja me de, dema ku ez wan gotinan dibîhîzim ku ji kurdan re dihên gotin, li min wusa tê ku weke ku Hîtlar derkeve ber Tv'ê û ji **Cihûyan** re bêje win nîjadparast in" Rewş, dibê rewşeka bi vî rengî. Çendî ku ku Hîtlar wê gotinê ji cihûyan re bêje û rast bê, wê wilqasî jî gotinên ku ji devê yekî tirk û rayadarên derkeve wê rast bê, ku ji kurdan re tê gotin 'nîjadparast'.

Em di vir de, bersiva wê jî bidin. yekî kurd, di tekoşîna xwe de heta ku zimanê wî qadaxa bê û nikaribê bi zimanê xwe perwerde bibîne û zimanê tirk li ser wî were farzkirin û heta ku çand û dîroka kurdan bi navê wan re qadaxa bê, ti carî nabê nîjadparast. Gotina 'nîjadparastiyê' ji bo wan bikarhanînê wê bi nîyeteka xirab bê. Ji xwe jî, î ro, bikarhanîna gotina 'nîjadparastiyê' ya ji bo kurdan, di serî de bi wê nîyeta xirab dihê gotin. Kurd, î ro tekoşîna maf û azadîya xwe didin. Ji bo ku pêşîya wan tekoşîna wan were girtin, ew gotin dihê bikarhanîn. Ji bo mirov nekevina nava tekoşînê ya bi dewletê re ew gotin dihê bikarhanîn. Di vê temenê de, bi wê reşbûn û rexneyên ku li gotina 'nîjadparastiyê' ku hatina kirin kurdan tewambar bike û bi wê re jî, ji aliyekî din ve pêşîya tekoşîna wan bide girtin. Hinekî jî, li vir, di serî de, divê ku mirov fahm bike ku ew gotin û bikarhanîna wê, hemû bi armanca reşkirin û pêşîlêgirtinê na. Dewletê, zimanê kurdan qadaxa kirîya. Lê ku yekî kurd li dijî dewletê tekoşînê bike û doza wî mafê xwe yê zimanê dayikê bike, ew bi tekoşîna xwe re dibe 'nîjadparast, lê ew dewleta ku ziman qadaxa kirî li gorî wan nabê nîjadparast. Ev, ku bibe, tenê dibe felsefe bêahlaqiyê. Yên ku wê dikin jî, tenê divê ku di zihniyeta 'makyawalîzmê' de bin. Vêca, ew mirovên ku vê gotinê bikardihênin hinek ji wan di zankp û ankû unîversîteyan de perwerdekar in. Li gorî vê, dema ku ez dihizirim, ew nîfşên ku ev mirov wan perwerde bikin, ku ew mazin, **xwûdê zane ku ew wê çawa bin.** ...

.. Kurd, li rojhilat hin bi hin bi gavên mazin pêşdikevin. kurdan, divê demê de bi stretejiyeka baş pêşveçûn. Lê hê jî telûkeyên mazin li ber kurdanm hena. Telûleya herî mazin jî tirkiye ya. Tirkiye, ji ber vê yekê, di nava xwe de, bi tememî kurd dane berxwe. Hêrîşa dîlokê, ku weke ku

pîspor jî tînina ser ziman ku "ji aliyê tirkiyê û îstihbarate wê ve hatîya kirin", piştî wê bûyarê bi konseptekê kurd dane ber xwe. Tirkiye, bi vê dayina ber xwe ya kurdan re dike û dixwezê ku kurdan têk bibe. Gelo tirkiye dikarê kurdan êdî têk bibe? Ev jî, êdî ji bo tirkiyê pirr zor a. Ev 30 salî di vî şerê li dijî kurdan de tirkiye piştgirî ji NATO û welatên rojava girt. Lê bi wê jî bi serneket. Î ro, kurd, ne di rewşa 30 salî berê de na. Î ro ji aliyê sîyasî û civakî ve xwediyê destkevtiyên pirr mazin û mayînda na. Tevî vanqasan jî tirkiya wê çawa karibê biser bikeve? Ji bo bawerîya tirkiyê bi vê hebe, divê ku ew don-kîşot bê. **Don-kîşot** çîqasî dikarî li dijî **aşên ardê** biser bikeve, wê ewçendî jî tirkiya li dijî kurdan biser bikeve.

Di vê demê de, çendî ku tirkiye çekên kimyewî jî bikarbêne li dijî kurdan û zirerê mazin jî bide wan, wê tirkiya nikaribê li ber wan êdî biser bikeve. Tirkiye, xelatîya wê ya dîrokî ew bû ku wê di nîjadperestîya ku ji ewropa îthal kirîya, di wê de li dijî kurdan îsrer kir. Ev jî, wê weke xelatîya wê ya dîrokê bê wê li ser navê wê li dîrokê were nivîsandin. Li kurdistanê, rewş, êdî ne rewşa deh sal berê jîya. Kurd, di vê demê de ne sal bi sal û ne heyv bi heyv jî pêşketina di xwe de çêdikin. Kurd, di vê demê de roj bi roj di xwe de pêşketinan didina çê kirin. Şerê tirkiyê û nîjadperewstîya wê ê li dijî kurdan, li dijî kurdan li ber dîrokê têkçûya. Mesele êdî ne tenê mesele serkevtineka leşkerî û wê ya. Ji wê zêdetir û wirdetir, mesele êdî bûya mesele serkevtina civakî. Kurdan, di nava vê tekoşîna 30 salî de, di xwe de û di nava xwe de şoraşên mazin dan kirin. Di serî de, ji aliyê çandî, civaknasî û têkiliyên di naqabîna jin û mêr û hwd, de şoraş di xwe de dane çê kirin. Li ser vê pêşketina wan ya ku wan di vî 30 salî de ku di xwe de çêkirîya re, divê ku mirov bahse serkevtina wan bike.

Kurd, êdî li herêmê hêzek in. Ti kesek êdî hebûna wan înkâr nakê ji tirkiyê û pê ve. Tirkiye jî, bi vî înkara xwe ya li dijî kurdan û domandina wê re hêtê dûyemin ê Çînê li ber xwe di dîrokê de dide çê kirin. Hêzeka bi vî rengî êdî evqasî dijberîya kurdan dike, wê kurd çawa karibin ku bi wê re êdî bijîn. Çend ku hin demokratên tirk jî di nav de kurd bahse "biratîyê" dikin jî, êdî tirkiye bi van kirin û kiryarê xwe re di aslê xwe de temenê wê bi tememî ji holê dirakê. Bi vî rengî, ji vê demê û pê de, her dijberî, wê ne tenê weke dijberiyekê di nava kurd û tirkan de bimêne. Wê ji wê zêdetir, weke hêtekî ku di dîrokê de hatî danîn jî bê.

Zaneyên tirk ên ku ti carî nikarîna xwe ji bin şowenîzma tirkitiyê rizgar bikin ên weke Dogu Ergil jî dipirsê ku "netewperestîya tirkitiyê, netewperestîya kurdan derxist li holê?". Di serî de, ev pirsên bi vî rengî ji

aliyê têgihîştina wan ve hin pirsên xavkî na. Xafk, di van pirsan de heya. Di serî de, armancaka van pirsan heya ku rê û rêbazê danûstandin û nîqaşan bidina kifşkirin in. Ev jî, nêzîkatîyên beredeyî ên ku di temenê "netewe serdest" de tê dayîn nîşand in a. Di vê çerçovê de, li ser van nêzîkatîyan re jî êdî wê ti ancama bidest newê xistin.

Di vir de, emê weke pirsê di serî de bipirs in û bersiva wê bixwe jî bidin. Kurd, netewperestî bi wan re heya? Bersiva wê pirsê bi rastî wê pîr li xoşa Dogu Ergîl neçê, lê nîn a. Neteweka ku zimanê wan bê û çanda wan bê, ku ji her aliyê ve di bin hêrîşê de bin û zimanê wan hê qadaxakirî bê, mirov nikarê bahse netewperestîya wan bike. Lê netewa ku serdest bê û ziman qadaxa kiribê û ku mirov bahse netewperestîya wê bike, hingî ev di cih de ya. Ji xwe bi pirsên weke ên Dogu Ergil û hwd re, heta vê roja me temenî vî şerê li dijî kurdan di bin navê gotinên "demokrasi" û "demokrasiya pêşketî" de hat domandin. Ew jê re dibêjin "îlêrî demokrasi".

Li kurdistanê, kurd, î ro di vê dema ku ew tekoşîna azadîya xwe didin, bigotina "netewperestîyê" çûna bi ser wan de û salixkirin û tarîfkirina tevgerên wan, tenê di derxistina astangîyekê li pêşîya tekoşîna wan ji aliyê dewletê ve. Ji ber vê yekê di serî de divê ku mirov van gotinên ku ji devê hin mirovên bi vî rengî têna gotin, em wan fahm bike û têgihîştina ku ew bi wê wan gotinan dibêjin wan fahm bikin. Ev gotinên ku em divê ku bi gotina hesan dikarin wan "weke gotinên xavkî" wan şîrove bike û salix bike, di serî de di vê demê de ji devê yên weke dogu Ergil, çima di vê demê de bi dengê bilind têna gotin û ser ziman? Di vir de, di vê dema ku ji aliyê ve li ser sazî û keseyetîyên kurd hêrîşeka organîzekirî ku tê kirin, gotina van gotin di vê demê de bi vî rengî, di serî de ji aliyekî din ve çûna bi ser kurdan a. Yanî bi gotinaka din, ji aliyekî din ve hêrîşeka din a li ser serê kurdan a. Dogu Ergil, bi vê gotina xwe ya bi vî rengî ku çend mirovên din ên weke wî tînina ser ziman, tenê awaykî din ê hêrîşkirin û çûna bi ser kurdan de ya.

Di vê demê de, li ser tekoşîna kurdan û tevgerîya wê re hewldane çêkirina teorîyeka "netewperestîyê" tenê zîyeneka ji aqil re ya. Ji wê û pê de ne ti tiştêkî din a. Di vê demê de pirsîna van pirsan, di serî de temenê hin hêrîşên di demên pêş de ku li kurdan bidina çê kirin a. Ji wê û pê de ne ti tiştêkî din a. Li kurdistanê, rewş û şerê ku heya, mirov dikarê ji du aliyên ve wê bêna ser ziman. Yek ji aliyê kurdan ve ku ji aliyê kurdan dibê tekoşîna maf û azadîya xwe ya. Tekloşîna bidest xistina statûya xwe ya. Tekoşîna, qadaxayê ji ser zimanê xwe yê dayikê rakirin a. Ji aliyê din

ê duyemin ve jî mirov karê ji aliyê dewleta tirkîyê ve wê şîrove bike. Ji aliyê tirkîye ve dibê şerê metingeriyê û tirkîyê û şowenîzme wê. Ku yekî tirk ku ji xwe re dibêje "profesor" ku bi vî rengî rewşê bixwêne, hingî mirov dikarê bibêje ku bi gotina herî sivik, mirov karê bi nezanbûn û cehaleta wan re bêne ser ziman. Ev pirsên bi vî rengî jî ên ku weke Dogu Ergil dipirsê, mirov dikarê ji du aliyan ve lê binerê. Aliyê pêşî ew a ku weke xavkna ku li ser têgihiştinê re bi gotinên "netewperestiyê" ku weke ku tê xwestin were afirandin a. Bi vê jî, dihê xwestin ku karibin astengîyna di serê mirovan de li pêşîya tekoşîna azadiyê pêşketina wê dênin. Bi gotina netewperestiyê, ku karibin, li gorî xwe çend mirovan jî ji tekoşîna wan dûr bikin, ji vê aliyê ve li gorî wan dibê qazancek. Lê divê ku mirov bibêje ku kurd, êdî van nêzîkatîyê demode fahm kirina û êdî wê ev nêzîkatîyên demode ku weke xavkna na ku dewlet bi wan dixwezê ku hin bendna li pêşîya kurdan dênin, wê kurd li wan ne sekinin.

Ya rastî, hê şerî li nêzîkatîyên bi vî rengî xistin jî, wilo dide nîşandin ku dewlet êdî li ber kurdan êdî têkçûya. Êdî dewlet di serê kurdan de mirîya. Lê Ên weke Dogu Ergil dixwezî ku wî mirîyî sax bidina nîşandin û rakina ser pîyan. Bi vî rengî êdî diçîna bi ser kurdan de. Lê ev gotin û nîqaşên ku tê xwestin ku li ser van re bîn kirin, hinekî jî bi armanca kirina bin kontrolê û di rêyekê de meşandina mejiyê hin rewşenbîrên kurd a jî. Hinekî jî ji vî aliyê ve mirov karê lê binerê.

Dewlet, kontrolkirinê tenê bi hin rêbazên leşkerî nadê kirin. Ji wê zêdetir, hinekî jî bi vî rengî li ser rêbazên bi vî rengî re jî dike û dixwezê ku bike. Hinekî jî, bi gotina nîjardperestiyê, hewl tê dayin ku kurd hinekî di hizirandina xwe ya di serê xwe de, heta ku ji wan were ku hinekî wan derxistina dervî têgihiştina netewtîya wan û bi wê re bînina ser ziman. Bi vî rengî, di temenê van nîqaşan de, hin nêzîkatîyên teybet ên ku mirov wan fahm bike hena. Bi vî rengî jî, li ser nêzîkatîyên bi vî rengî jî, hewl tê dayin ku ji aliyê gîyanî ve ku kurd êdî ji dewletê dûrketina. Hinekî jî ku karibin, bi vî rengî pêşîya wan bigrin ku ew di xwe de bi nîrxên xwe pêş bikevin. Ev listikên ku hinekî jî têgihiştinê û nîqaşan re hewl tê dayin ku werina leyistin û li gor min wilo zêde zanebûnaka mazin jî di wan de nîn a, li ser wan re, rêbazeka din ya kontrolkirina kurdan dikin ku pêş bixin. Di serî de, di zihniyetê de kurd, çendî ku dewlet di xwe de şikandin, ewçendî jî bi serketin. Bi vî rengî, armanca ji şikandinê xilaskirina dewletê ya di kurdan de, tenê armancaka wê heya ku dihê xwestin ku kurd bi dewletê ve girêdayî werina girtin û

hiştin. Ev pirsên ku têne pirsîn, tenê di nava kurdan de dihê xwestin ku werina pirsin û xitabî mejiyê kurdan bikin. Bi vî rengî, hewl tê dayin ku li ser wan nîqaşan re bi nîqaşên ku bidina kirin re hinekî jî xûf û gûmanna bidina kirin û li ser wan re kurdan di sînorekî li cem xwe de bidina hiştin.

Dewlet, bi vî rengî, tê biser kurdan de. Ev nêzîkatîyên vî rengî, nêzîkatî û hewldanên metingerîya zihnî na. **Metingerîya zihnî**, di serî de, bi kifşkirina nîqaşên te re dibê. Bi kifşkirina rêya hizirkirin û aqilê tê re dibê. Bi vî rengî, di serî de pêşîya ji bo xwe hizirkirinê tê girtin. Bi vê re, êdî metingerîya zihnî tê xwestin ku were pêşxistin. Kurd, heta vê demê jî, ji aliyê metingerîya zihnî ve ne hatina bindestkirin. Ji ber ku çandeka wan ya dîrokî ya mazin hebû. Heta vê demê, ew metingerîya zihnîya ku dewleta tirkîyê nekarî bike, gelo wê Dogu Ergil, bi serê xwe bidest pirsna beredeyî wê bike? Ji dêla ku çend pirsên ji çareserîya pirsgirêka kurd re xizmetê bikin bên pirsîn, vajî wê, çend pirsên ku wê çawa karibin, wê zihniyeta metingerî bi nîqaşan di zihniyetan û mejiyên de bidina domandin, ji bo wê pirsîna çend pirsan, di serî de ev mirovên ku bi vî rengî ku van pirsan dipirsin, hinekî jî mirov karê mirovatîya wan li ser wan pirsan re bike ber lêpirsînê de. Di serî de, ewqasî jî zanebûna van mirovên bi vî rengî nîn a ku bi zanîna kurdan ya dîrokî re karibin qama xwe bipîvin. Bi wan pirsan, di serî de ên weke Dogu Ergil, weke acotkan dimênin.

Dewlet ji ber haliyê ve metingerîya wê li ser serê kurdan şikeştîya. Hinekî jî, êdî hewl tê dayin ku wê di serîyan de bidina afirandin. Gelo, Dogu Ergil, bi aqilê kifşnekirîya ku ev 80 sal in ku bi bikarhnaîna hemû rêbazan re ew metingerî di serîyan de ne hat afirandin, wê di vê demê de bide afirandin? Yekî ku ji bawerîya wî bi vê hebe jî, dibê ku zora wî ji aqilê wî hebe. Di vê demê de, ew dijberîya tirkîyê ya li kurdan, li ser çend pirsna bi vî rengî di serîyan de hewldane salixkirin, aliyekî din ê vê lîstika metingerîyê ya. Bi vê jî, em vê jî bêjin ku ev, pêşketina yekbûna kurdan û tirsna dewletê ya ji jê jî dide li berçav.

”**Gotina ‘terorê’, oparasyona têgihê û çapamenî**

Di roja me de weke gotinaka ku li ser wê re pirr ‘manipûlasyon’ dihê kirin gotina ‘terorê’ ya. Her wusa di vê çerçoveyê de di dewama şerê rejîma tirk ê li hemberê civate kurd ku bi armanca jenosîdkirinê re ya, divê ku mirov hinekî jî bi dahûrî vê gotinê werêne ser ziman. Ji ber ku ev weke aliyekî vê mijarê ya di çerçoveya ‘oparasyonên têgihê’ ên hem li hemberî civate kurd û hem jî li ser serê civate kurd. Bo vê yekê, weke

aliyekî giring ku mirov divê ku vê yekê bi teybetî werêne ser ziman. Di bin vê gotinê de bi sedan komkuji hatina hanîn serê civate kurd. Zimanê kurd, hatîya qadaxakirin û dema ku kurdan li dijî wê qadaxayê rabûna, bi gotina 'terorê' hatina gûnehbarkirin. Bo vê yekê ev gotina ku weke oparasyonaka têgihî ku li mejiyê mirov serdema me dihê kirin, li hemberî tekoşîna azadiya kurdistanîya ya maf û azadiyê jî hatîya bikarhanîna. Bo çi hatîya bikarhanîn li hemberî kurdan? Gelek sedema mirov dikarê bo wê kifş bike. Lê di serî de çend sedemên sereka ev in, ku rejim pêşî bi bandûra deronî ya vê gotinê ku bi kurdan bi şûn ve gavê bide avêtin û nehêlê ku ew li tekoşîna xwe xwedî derkevin. Sedema din ya duyemin jî, dîsa li ser têgîna deroniyê re ya ku bi armanca şikandina deronîya tekoşînê ya. Sedema sêyemin, ku dîsa li ser têgîna deroniyê re ku rengê wê tekoşînê ku bi bo ku tekoşîna maf û azadiya civate kurd a, ku bin wê gotinê de were vêşartin a. Her wusa ev sedema dawî ya bi rengê "bo ku tekoşîna maf û azadiya civate kurd a, ku bin wê gotinê de were vêşartin a.", weke aliyekî giring ê ku em divê ku li vir di çerçoveya têgîna oparasyona têgihê ya li mejiyên de ku lêbikolin û bi dahûrî werênina ser ziman a.

Di vê çerçoveyê de çapamenî, weke aliyekî giring li ser têgînên bi vî rengî ên bi oparasyonî re şerekî mazin ê deronî û têgihî li ser çapameniyê re li hemberê wê tekoşîna maf û azadiya civate kurd daya. Her wusa ku em bahse bikarhanîna çapameniyê li hemberê tekoşîna azadiya civate kurd bikin, divê ku em vê aliyê bi teybetî werênina ser ziman. Car bi car, gelek kurdan jî hanîya ser ziman ku "rejima şerê teybet" bo rejima tirk.. Her wusa çendî ku ev gotin bo wê rewşên wê ên li ser çapameniyê re rast a, ji ber ku bi ne hatîya gihandin şenberîyekê di mejî de, êdî weke ku 'razber' maya. Li vir, di serî de divê ku mirov werêne ser ziman ku di çerçoveya vê gotina 'terorê' û oparasyonên têgihê ên li ser çapameniyê re dahûrîyek giring û bizaneyî bo fahmkirina vê rewşê divêt. Ev gotin, weke gotinaka ku di serî de bo 'kriminalize kirina' wê tekoşîna civate kurd ya maf û azadiyê pîr zêde hatîya bikarhanîn. Divê çerçoveyê de di serî de divê ku mirov werêne ser ziman. Gotina 'terorê', piştî salên 1990'î û pê de, piştî ku yekîtîya sovyet xûrîxî û pê de, pîr zêde êdî hat bikarhanîn. Her wusa, piştî ku yekîtîya sovyet xûrîxî û pê de, NATO jî, weke ku êdî ti ancama wê ya bo hebûna wê nema bû. Ew, li hemberê 'paxta warşowa' hatibû ava kirin. Piştî ku ew xûrîxî, êdî di vê çerçoveyê de temenê tekoşînê bi gotina 'terorê' re hat pêşxitin. Piştî bûyara '11'ê êlûnê a li Emerika, ev rewş zêdetirî hat li holê. Berî wê, di sale 1994'an de li

Roma, di civîna NATO de têngîna terorê´ di çerçoveyekê de weke konseptekê hatibû pêşxistin. Piştê li ser wê re êdî ev rewş hatina derxistin li holê.

Gotina ´terorê´ weke gotina ´dîtbar´, di kîjan awayê de ku mirov ji wê re şîroveyê werêne mirov dikarê wê bi wê salix bike. Her wusa, ev dîtbarîya gotina ´terorê´, wê ji rejimên weke rejima tirk ku li hemberê civatên weke civate kurd şerê jenosîdê didin jî, wê ji wan re temenê şîroveyên bi vî rengî wê biafirêne. Di vê çerçoveyê de li cihanê weke ku li qadên Efrîqa, rojhilat û hwd, wê di bin şerê ´terorê´ de, pêvajoyeka şerê desthilatdarî û serwerîyê wê bê pêşxistin. her wusa di vê çerçoveyê de li hemberê kurdan jî, ev rewş bûya û pêşketîya. Li hemberê civate kurd, şerê ku rejimên herêmê dana, bi gotina ´terorê´ hanîna ser ziman. Di vê çerçoveyê de wusa hasab bikin ku rejima tirk, zimanê civate kurd qadaxa dike, hemû maf û azadiya wê ji destê wê dike û wê bêstatû dike û piştê şerê wê ji dîrokê birinê bi wê re dide, û piştê ku ji civate kurd ji hemberê wê şerê wê yê qirêj li berxwedan pêş dikeve, wê êdî wê berxwedanê bi gotina terorê´ û hwd salix bike û werêne ser ziman. Di vê çerçoveyê de, di nava rûpelên rojmaneyên çapameniyê de bi gotina terorê hanîna li ser ziman, wê di vê çerçoveyê de weke hewldanaka sernûxûmandinê jî bê. Divê ku em bi karhanîna vê gotina ´terorê´ ya ji aliyê rayadarên rejima tirk û hwd ve bo civate kurd û tekoşîna wê ya ya maf û azadiyê, tenê bi armanca krimînalîze kirinê newênîna ser ziman. Ji ber ku ji wê zêdetirî, di bin vê gotinê û bikarhanîna wê de dihê vêşartin û heya. Bo vê yekê, giring dibê ku mirov dahûrîyeka pir bi zane bi vê gotinê re divê çerçoveyê de bike û werêne ser ziman.

Têngîna terorê´ li vir, divê ku mirov werêne ser ziman ku bo rejimên weke rejima tirk û hwd ên totorîter ku şerê jenosîdê bi civatna re didin, hemû ´muxalifên xwe´ jî bi gotina terorê dihanîn ser ziman. Li ser wê gotinê û bi karhanîna wê re bi çapameniyê dikirin ku ´meşrûtîyekê´ ji xwe re û ji wê şerê xwe re bidina çêkirin û di demên pêş de xwe ji ´mahkûmîyeteka´ bi dîrokê re ku bo wan bibe xwe ji wê xilas bikin a. Bo vê yekê jî, gotina terorê´, di du çerçoveyan e dihat bikarhanîn. Yek, bo krimînalîze kirinê ya. Ya jî, bo berevajî kirin û sernûxûmandina rastîyan a. Her wusa di vê çerçoveyê de gotina terorê hatîya bikarhanîn. Li kurdistanê di vê çerçoveyê de divê ku mirov dîroka vê rewşê baş fahm bike. Dîroka tekoşîna maf û azadiyê a civate kurd, ji van aliyan ve wê weke lebratûwarekê bê ku wê gelek fêran di van waran de wê bide me.

Li vir, divê ku mirov di vê çerçoveyê de werêne ser ziman ku

têgîna 'terorê', di çerçoveya oparasyonên têgihî ên li ser çapameniyê re pîrr zêde dihê bikarhanîn. Her wusa, di vê çerçoveyê de lêkolînên li ser çapameniyê wê fêrna baş bidina ma. Şerên rejimên bi vî rengî ên şerdest ku li hemberî civatên weke civatê kurd û hwd didin, şerê jenosîde ya. Bo vê yekê jî, gotina terorê bo wan bikarhanîn, bo sernûxûmandinê û kriminalize kirinê ya. Di vê çerçoveyê de oparasyonên têgihê di çerçoveya di dîrokê de xwe ji mahkûmîyetên dîrokî xilas bikin, vê yekê bikardihênin. Di vê çerçoveyê de oparasyonên têgihê çawa li ser çapameniyê re hatina meşandin, em dema ku çavekî li rewşên çapameniyê didin em dibînin û fahm dikin. Heta roja me, bo rêberê gelê kurd birêz Ocalan ku bi milyonan wî weke vîna xwe bijartîya, bo wî gotina 'terorê' bikarhanîn, di vê çerçoveyê de divê ku mirov di çerçoveya van oparasyonên têgihê ên rejimê ên qirêj de werêne ser ziman. Aliyê van oparasyonên têgihê ên qirêj ên li ser çapameniyê re, ê giring ew a ku bi deronî dixwezin ku bandûrê li mejiyê mirovan bikin. Heta ku gelek kurdên ku di bin bandûra van oparasyonên têgihê ên bi gotina 'terorê' re de dimênin û li zimanê xwe û çanda xwe bixwe jî xwedî dernekevin. Ev, weke aliyekî ku mirov bi serkevtina van oparasyonên têgihê ên qirêj re werêne ser ziman a. Di roja me de, bi sadan mirovên ku xwe weke 'nivîskarên kurd' bi nav dikin û bi zimanê tirkî dinivîsênin ji civate kurd re ku zimanê wê zimanê kurdîya, divê ku mirov di çerçoveya vê oparasyona têgihê de werêne ser ziman. Çend sedem ji wê rengê nivîsandinê ku ji aliyê van mirovan bixwe ve jî were ser ziman, dîsa rast ev

a.

Li hemberê civate kurd oparasyonên têgihê ên bi vî rengî ku rejima tirk û rejimên ên ku ku pîrsgirêka wan ya kurd heya ku dimeşênin, heta roja me jî, wan oparasyonên xwe yê têgihê dimeşênin. Her wusa di vê çerçoveyê de bi van oparasyonên têgihê re dixwezin ku bi deronî pêşîya mirov zant bikin. Dema ku mijara oparasyona têgihê bê û li ser çapameniyê re bê, hingî divê ku mirov divê çerçoveyê de di çerçoveya bandûrê û hwd de, mijarê ji gelek aliyan ve hilde li dest. Her wusa, bi wê bandûrê, heta ku di demên buhurî de mirovê kurd ê ku ji rastîya xwe ya civatî fihêt jî fikir, di vê çerçoveyê de divê ku mirov werêne ser ziman. Weke ancâmên wê oparasyona têgihê ya bi gotina terorê û hwd re, divê ku mirov wan rewşên ji rastîya xwe ya civatî ya ravînê ya mirovê kurd jî werêne ser ziman. Ev rewş, hemû bi gelek rewşên din re, ancâmên oparasyonê têgihê ên li ser çapameniyê re ku hemberê keseyetîya kurd û li mejiyê wê dihên meşandin in.

.. **Bi tēgîna** ‘oparasyonên tēgîhê’ û çapamenî re em şîroveya bidomênin. Çapamenî, weke rewşeka ku rojeve mirov hem ya giştî û hem jî ya teybet ku dide dîyarkirin a. Her wusa di vê çerçoveyê de çapamenî, weke ku xwediyê erk û kar a. Mirov dema ku serê sibehê rabû û piştire ku xwe amede kir û çû û li ser sofraya taştê rûnişt, wê pêşî rojneme werina berdest ku li wan binerê ku di rojê de di rojevê de çi heya, çi qawimîya û her wusa wê çi bibe û ankû biqawimê. Di wê çerçoveyê de çapamenî, weke aliyekî giring ê kifşkirina jîyanê xwediyê weyneke ya di jîyanê de. Li ser wê re jî, ‘bi xwandina weke ‘pirtûk’ û hwd re mirov zanîna xwe pêş dixê.’ Pirtûk, wê ji aliyê zanînî ve wê aliyê zanebûnê ya li gorî demê, rojevê û mijarên ku di rojevê û hwd de na jî, wê tēgînekê bi mirov re bidina çêkirin. Ji wê zêdetir, ev weke aliyekî bixwaandinê ya. Lê dema ku mirov bi bahse çapameniyê bike, ev mijar hemû, wê weke rewşna afirandina tēgîhê wê xwe bidina dîyarkirin.

Li vir, divê ku mirov vê yekê werêne ser ziman ku minaq, desthilatdarî û ankû rejim li ser gotina ‘terorê’ û ankû ya ‘tûndûtûjî(şidet)yê re wê rojevê bide dîyarkirin. Yan jî, wê nexwezê ku ev tēgîn ji rojevê dîrkeve û vajî wê ku wê deroniyê xirabike, biafirê. Bo vê yekê, minaq, weke ku di ‘pêvajoya çareseriyê’ a di nava kurdan û rejima tirk de, rejima tirk bo ku mijarê li ser tēgîha ‘terorê’ re bide nîqaşkirin, oparasyonên tēgîhê dike. Aliyê pêşî li pêşîya navê kurd yan wê gotina ‘terorê’ bicih bike û yan jî wê li pêşîya navê tevger û saziyên kurd wê gotinê bicih bike. Li ser wê re jî, weke întîba, wê hertimî mijarê bi wê re bide nîqaş kirin. Dema ku kurd, tekoşîna maf û azadiyê didin, wê bi awayekî pirr bişitt li hemberê radest kirina maf û azadiya wan xwediyê helwestê bê. Lê li aliyê din jî, dema ku kurdan, tekoşîna maf û azadiyê da, wê di bin sernava ‘tûndûtûjîyê’ de wê bi gotina terorê’ re hewl bide ku wê tekoşîna maf û azadiyê kriminalize bike. Ev tenê weke aliyekî ya. Bi vir ve girêdayî, divê ku mirov vê yekê werêne ser ziman ku hertimî ew tēgha bi gotina ‘terorê’ re ku di mejîyan de zindî bimêne, wê oparasyonên tēgîhê weke ku di roja destpêka nîşana 2015’an de ku male dadgehê a li Stembûlê kir û di wê de serdozger Mehmet Selim Kiraz û hwd bi çend mirovên din re da kuştin û piştire li ser wan re hewl da ku di nava rûpelên rojnemeyan de ku bi wê tēgîna ‘tûndûtûjîyê’ re oparasyona xwe ya tēgîhê ya li ser gotina ‘terorê’ re bide domandin. Ev rengekê ‘oparasyona tēgîhê’ ya li ser çapameniyê re a herî li berçav a. Ev rewş, tenê rewşeka. Her wusa, weke vê rewşê mirov dikarê bi sadana minaqên ku di vê çerçoveyê de bi kirina oparasyonên tēgîhê re ku dihê kirin

werêne ser ziman. Kurd, vala nabêjin 'rejima şerê teybet'. Kurd, van rewşan hemûyan dibînin, û li ser van rewşan û nîyetên rejimê û rayadarên rejimê re bo wê û desthilatdarîya wê û rejima wê gotina 'rejima şerê teybet' bikardihênin. Wateya ku kurd, li vê gotinê dikin jî di mejiyê xwe de ew a ku 'li ser çapameniyê re bi vî rengî bi oparasyonên têgihê ku pêvajoyên şer û hwd, li hemberê civate kurd û hwd bi rêve dibe.

Ev rewş, tenê rewşeka ku mirov dikarê di vê çerçoveyê de ku werêne ser ziman a. Li vir, dema ku mijar, çapamenî û oparasyonên têgihê bê, di vê çerçoveyê de li ser çapameniyê û 'kifşkirina rojevê' re mirov wê karibê gelek tiştan ji nava çapameniyê kifş bike û werêne ser ziman. Her wusa, di vê çerçoveyê de divê ku em di çerçoveya desthilatdarîyê de gotina 'çapameniyê' weke konseptekê li vir hilde li dest û werêne ser ziman. Weke koneptekê hildena li dest û hanîna li ser ziman a gotina çapameniyê, wê tenê aliyekî wê werêne ser ziman. Lê bi wê re gelek aliyên wê bi başî û ne başîya wê re hena ku mirov dikarê wan jî di dewama wê de werêne ser ziman. Her wusa, dema ku em bahse oparasyonên têgihê bi çapameniyê re bikin, divê ku em bi desthilatdarîyê re bahse armancên wê yên xwe serwerkirina wê jî bikin. Ji ber ku ev bi hevdu ve ji navikê ve girêdayî na. Di destê desthilatdarîyekê de weke konseptekê bikarhanîna çapameniyê, di vê çerçoveyê de bo vê armancê ya. Her wusa, di çerçoveya vê armancê de xwe serdest kirin û kirina rewş û mijarên di rojevê de bin sehêt(kontrol)a xwe de. Bo vê yekê û armancê ji xwe ev yek di vê çerçoveyê de dihê kirin. Em dema ku hewl didin ku li vir mijarê fahm dikin, em di vê têgihê de na ku ev konsept bo çî dihên çêkirin. Li ser wê zanîna re em bi têgîn û zanîna wê ya li ser çapameniyê re wê dihênina li ser ziman.

Her wusa li vir, divê ku mirov vê yekê jî werêne ser ziman ku gotinên terorê û hwd, gotinên ku li ser çapameniyê re bi wan oparasyonên têgihê li mejiyên dihê kirin, divê ku mirov wan baş hilde li dest. Li ser çapameniyê re pêşî wê, ji aliyê deronî ve li mijarê were hizirîn ku ka çawa û di çî rewş û rengê de ku were hanîn li ser ziman û bi kîjan argûmanan were hanîn li ser ziman wê bandûrê li mejiyê mirov bike û wê mirov bike bin sehêta xwe de. Ev, bi hevdu re weke konseptekê bi wê re dihêne lê hizirîn. Li vir, divê ku mirovê yekê jî, werêne ser ziman ku ev alî hemû, weke oparasyonna têgihê ên li civaknasîya civatî jî na. Ev jî, weke aliyekî din ku mirov divê ku bi pêşveçûnên civatî û hwd re ji aliyekî din ve ku werêne ser ziman in. Her wusa di vê çerçoveyê de divê ku mirov werêne ser ziman ku têgîna

çapameniyê di vê çerçoveyê de weke konsepteke ku bi wê civat dihê xwestin ku were xistin bin sehête de ya. Di vê çerçoveyê de çapameni, di serî de di vê beşa nivîsê de bi sereke bi du konseptan wê xwe bide dîyarkirin. Konseptên pêşî ya bi reng û armanca kirina bin sehête ya civatê, pêşketinên nava wê û her wusa pêşveçûna wê ya bi ber pêşarajê ve ya. Aliyên din ê konseptî, di çerçoveya rêvebirina desthilatdarîyê ve xwe dide dîyarkirin. Her wusa, di vê çerçoveyê de wê çawa civatê bi rê ve bibin li ser çapameniyê û hwd re, di vê çerçoveyê de di serî de konseptên çapameniyê ya bi lingê wê yê têgihî ê rêveberiyê re divê ku mirov fahm bike.

Li vir, divê ku mirov vê yekê jî werêne ser ziman ku ev herdû alî weke konseptekê bi çapameniyê re xwe dide dîyarkirin. Dema ku em her wusa li ser konseptên bi armanca kirina bin sehête ya civatê û her wusa bi aliyê wê yê din re ê bi armanca rêvebirinê bi çapameniyê re fahm dikin, hingî ew gotina bi rengê 'bi çapameniyê re armanca kifşkirina rojevê' li ber vê yekê çend ku rast jî bê pîrr sivik dimêne. Li vir, ji ber ku dihê ditin ku armancek din ya maztir di wê çerçoveyê de bi çapameniyê re dihê ditin. Dema ku bahse 'çapameniyê' dihê kirin, bi teybetî herî hindik bi têgîna 'kifşkirina rojevê' re dihê hanîn li ser ziman. Bi wê re jî, bi naqşkirina pêşveçûnên nava civatê re dihê hanîn li ser ziman. Dema ku rewş ev bin û ev rast bin, hingî jî, çapamenî, weke konsepteke rêvebirinê ya serwer xwe dide dîyarkirin. Divê ku mirov jî, wê bi wê rengê hilde li dest û fahm bike. Di vê çerçoveyê de birêvebirina civateka roja me, ji gelek aliyên ve zanebûnê dixwezê. Her wusa, di vê çerçoveyê de bahse "rêvebirina bi zanebûnê û aqil" dihê kirin. Li vir, di serî de divê ku mirov gotina çapameniyê weke aliyekî û temenekê wê gotina "rêvebirina bi zanebûnê û aqil" werêne ser ziman. Her wusa di vê çerçoveyê de divê ku mirov di dewama wê de werêne ser ziman ku têgîna çapameniyê di vê çerçoveyê de ku di çerçoveya armancên desthilatdarîyên bi pêlên oparasyonên têgihê re rewş dihên 'dîzayn kirin', mirov divê ku di vê çerçoveyê de wê hilde li dest. Têgîna deroniyê ku weke têgîneka başkirina rewş û deronîya mirov a, di vê warê de weke têgîneka teorîkî ku di çerçoveya hewldana fahmkirina tevger, keseyet û hwd de, di temenê van oparasyonên têgihê de dihê bikarhanîn a.

Li vir, bi çapameniyê re dema ku mirov werêne ser ziman, di cih de mijaraka din jî bi gotina çapameniyê re di mejiyê me de şaq dide. Ew jî, ew a ku bi naqşkirin û ankû nivîsandinê re hildana rojevê û ankû ne hildana rojevê ya. Me di dema şerê çeteyên DAÎŞ'ê ê bi alikariya tirkiya

ku hêrîşî kobanê dikirin de di wê de di çapameniya cihanê de ku cih digirt, çapameniya tirk, tenê ji aliyê gotinên rayadarên rejimê û çeteyên DAÎŞ'ê ve dihilda li dest. Li ser wê re jî, aliyê weke 'serkevtina kurdan' bi wê re dihat ser ziman, bi teybetî, dixwestin ku ji nava gotinê derxin û wê newênina ser ziman. Wê çawa, yan bi navê kurdan re newênina ser ziman û bi navê 'komên muxalif' ên sûrî re werênina û yan jî wê bi awayekî din bi gotinên bi wan re deronî û têgiha wê serkevtina kurdan a li kobanê di wê de nebê, bi wê hewl didan ku werênina ser ziman. Di vê çerçoveyê de, armanc ew bû ku mirovên ku çapamenî di şopandin, ku wê deronîya serkevtina kurdan a li kobanê hîs nekin. Ankû, nebînin. Her wusa, di vê çerçoveyê de di bin vê çerçoveyê û nêzîkatîya weke konseptekê de, mirov dikarê gelek rewş, têgîn û nêzîkatîyên rejimê ên bi şerê wê yê jenosîdê ê bi civate kurd re kifş bike û werêne ser ziman. Aliyekî çapameniyê û oparasyonên têgihê ên li ser wê re ew a ku wê vê şerê jenosîdê ê rejimê ku li ser serê civate kurd dihê meşandin bi armanca bêstatû hiştin û ji dîrokê birina wê, ku bi navê gotinên weke 'terorê', 'tûndûtûjîyê' û hwd re werênina ser ziman.. Aliyekî wan oparasyonên têgihê ên bi van gotinên weke 'terorê' û hwd re, divê ku mirov bi vir ve girêdayî jî fahm bike û werêne ser ziman.

Oparasyonên têgihê, di vê çerçoveyê de divê ku mirov werêne ser ziman, bi armanc û plan dihên kirin. Bi aqil, asta ku zanîn û zêhnê mirov gihiştîyê de, di wê rewşa oparasyonên dihê de dihê bikarhanîn. Di vê çerçoveyê de aqilmendîya ku em dikarin di vê rewşê de kifş bikin, weke azmûneka ancama pêşketina aqilê mirov a bi dîrokê re ya. Di vê çerçoveyê de divê ku mirov li vir dûbare werêne ser ziman ku aqilê mirov, ti carî wilqasî ne hatibû xistin dijberîya rastîya mirov û dijminatîya mirov de. Her wusa li ser çapameniyê re dema ku mirov li wê rewş û rengê bikarhanîna aqil dinerê, weke ku "aqil, di xizmeta pêşketina mirov ya civatî de ya" bê rewşek dihê li berçav. Ev rewş jî, weke rewşeka sernûxûmandinê bi zanebûnî û ne bizanebûnî bê xwe dide dîyarkirin.

Rewşa çapameniyê di vê çerçoveyê de dema ku mirov dihilde li dest, weke ku me li jor hanî ser ziman bi gelek aliyên wê yên zanînî û ragihandinî, agahdarkirinê û hwd ê baş re û her wusa aliyê ne baş ên weke ku desthilatdarî di çerçoveya kirina bin sehêtê ya civatê û pêşxistina serwerîya xwe ya rêvebirî û hwd re mirov dikarê werêne ser ziman. Lê li vir, divê ku mirov werêne ser ziman, aliyê baş ku weke bi ragihandin, agahdarkirin û hwd re dihê ditin weke aliyekî masûmana, dibê maske jî ji aliyê din ê bikarhanîna çapameniyê ên weke bi

oparasyonên têgihê û hwd re. Di serî de divê ku mirov van aliyan jî di vê çerçoveyê de binxat bike û kifş bike. Çapamenî, di vê çerçoveyê de weke têgîn û rewşeka civatî ya ku mirov divê ku wê ji zehf(gelek) aliyan ve ku kifş bike û werêne ser ziman a. Ev yek, di roja me de di serdeme me ya ku evqas aqil û zanîn pêşketîya û çapamenî jîyane me bi reng û Awa dike de,, weke pêwîstîyekê ya. Ev tiştta ku bi awadanîyeka civakî jîyane me bi awa dike, divê ku mirov wê fahm bike. Em vê yekê, divê ku fahm bikin ku dema ku em li wê bi aqil û zanîna xwe re li wê ne serdest bin, ew wê li me û jîyane me serdest bê. Ev, weke cûda ti rêyên wê jî tûna na. Herwusa di vê çerçoveyê de divê ku mirov **çapameniyê weke rastîyaka cihane me ya biaqil** û zanîn jî werêne ser ziman. Çendî ku pêşketin û pêşveçûnên biaqil bi kifşkirinî dibin û ankû dihên kirin, weke bi 'telefonên biaqil' û hwd re, dihên xistin xizmeta wê de. Li ser wê re hêz û qûdreta wê ya li jîyanê û di nava jîyane civatê de maztir û zêdetir dihê kirin. Li ser wê re jî, serdestîyek bi desthilatdarî diafirê. Li bin wê jî, ku mirov di farqê de bê û ne di farqê de jî bê, bindestîyek bi civatî û hwd di çerçoveya sehêtkirinê û hwd re pêş dikeve. Di nava têgîna civatî de têgîna hiyererşîkî ku em ji jêr û ber jor û ankû ji jor û bi ber jêr de ku bahse dihê kirin, divê ku mirov hinekî jî di vê çerçoveyê de jî wê fahm bike.

..**Çapamenî**, bi wê re mijara rewîstê jî weke aliyekî ku divê ku mirov hilde li dest a. Mijara çapameniyê dema ku mirov wê dihêne ser ziman, weke aliyê 'oparasyonn têgihî' ku desthilatdar bo sehêtkirina civatê û rêvebirinê û hwd dike, di vê çerçoveyê de nêzîkatîya çapameniyê jî dide dîyarkirin. Dema ku mirov bahse nêzîkatîya çapameniyê bike, weke mijaraka giring, mijara 'rewîstê' wê xwe bi awayekî vekirî bide dîyarkirin. Di nerînê de hevbeşîya ku dihê çêkirin, di vê çerçoveyê de divê ku mirov hiinekî li ser wê rawastihê. Her wusa, li vir, divê ku mirov werêne ser ziman ku nêzîkatîya rewîstî, weke aliyekî ku di çerçoveya nêzîkatîyê û her wusa dîtîne de pîrr zêde bahse wê dihê kirin a. Her wusa, weke aliyekî rewîstî ku em dikarin ji gelek aliyan ve werênina ser ziman, wê di çerçoveya çapameniyê de xwe bide dîyarkirin. Di nerînê de dema ku bi çapameniyê de hanîna li ser ziman û weşandin û hwd, wê heman tiştê bi dîtîne û nerînê wê girse bi hevdu re bibînin. Tiştta ku ez dibînim wê weke min gelek mirovên din jî bibîne. Li ser wê re jî, her wusa li ser dîtîne re bi têgîna 'baş' û ankû 'ne baş' û hwd re dîtina bi nerînê re weke darazî ku dihê û diafirê, wê xwe bide dîyarkirin. Rexnekirina çapameniyê di vê çerçoveyê de weke aliyeka ku mirov li vir bibîr bike ya.

Wê li gorî çî pîvan, rewîst û nêzîkatîyê wê rexnekirin were kirin, di wê çerçoveyê de wê di nava çapameniyê de pêş bikeve. Ya ku bo yekî 'rast' a ku hat ditin bi çapameniyê re wê ew tişt, bi 'rastîya xwe re' wê bê malê gelek mirov din. Gelek mirovên din, wê wê yan 'rast' bînin û yan jî 'rast nebînin.' Her wusa di vê çerçoveyê de wê temenê nerînê were afirandin.

Di nava çapameniyê de têgîna 'mafê xwe gihandina ragihandin û agahiyê' û hwd, weke aliyekî ku di vê çerçoveyê de di çerçoveya mafê mirov re li wê dihê hizirîn a. Li ser wê re jî, wê çawa were ser ziman, ew weke aliyekî ku bi nerînê sernûxûmandî dimêne. Maê hanîna ser ziman û ragihandinê, wê weke têgîneka civatî wê xwe bide dîyarkirin. Tv'yên ku weşanê dikin, wê ji girseyên mazin re weşanê bikin. Her wusa, her tiştê ku di wan de hat weşandin û ditin, wê ji aliyê girseyan ve were dîtin. Wê bê malê wan jî. Di vê çerçoveyê de divê ku mirov werêne ser ziman ku çapamenî, weşana ku dihê kirin, ew darazên mirov ên ku hena, çendî li wan tê û nayê, wê xweweke mijarakê bide dîyarkirin. Lê di vê çerçoveyê de divê ku mirov werêne ser ziman, wê hertimî ew farqîti wê hebê. Wê ev jî temenê têgînên cûda û hwd bê. Lê hevbeşîya bi dîtinê re ku diafirê, wê weke aliyekî civatî ê bi çapameniyê re bê. Li vir, 'yekkirina' bi nerînê re, her wusa divê ku mirov li vir bibîr bike.

Her wusa, di nava çapameniyê de ya ku ji xwe re rast nebînin ku ji mirovên din re rast bibînin û li ser wê re werêne ser ziman. Ankû, ya ku li gorî mirovekî rast bê ku were weşandin ku ne li gorî mirovên din û nerîna wan bê. Di vê çerçoveyê de cûdahiyên ku hena, divê ku mirov li vir bibîr bike. Minaq, dema ku rejîma tirk û rayadarên wê, her tûr maf û azadiyê ji zimanê tirkî re dixwezînin û zimanê civate kurd ji civate kurd bixwe re qadaxa dikin, di vê çerçoveyê de weke prensîbekê jî divê ku mirov werêne ser ziman. Di aslê xwe de, ev rewş, wê nerîna çapameniya bi desthilatdarîyê re pîr baş werêne ser ziman. Berê, gotineka xalkê hebû. Di hat gotin ku "ya ku te ji xwe re rast nedît, ji yê li hemberê xwe re jî rast nebîna." Her wusa ev gotin, heta ku di nava nerîna bawerîyan de jî bicîh bûya. Weke gotinaka ku rengekî maf û rewîstê dihêne ser ziman a. Dema ku tenê ji xwe re rast dît û ji yê li hemberê xwe re rast nedît, ev wê weke nerîneka metingerî ya bi têgîna serdestîyê re ku xwe dide dîyarkirin a. Her wusa, çapameniya roja me ku bi aqil pêvajoyên xwe yê pêşketinê de ya, vê xalê çend ku dihêne ser ziman jî, vajî wê li gorî têgîna desthilatdarî dike. Li vir, divê ku mirov werêne ser ziman, mijara "ya ku te ji xwe re rast nedît, ji yê li hemberê xwe re jî rast nebîna.", di çerçoveya navaroka çapameniya roja me de weke mijara herî

zêde ya rewîstî ku xwe dide dîyarkirin a.

Weke nêzîkatîyekê divê ku mirov têgîna bi gotina weke bi "ya ku te ji xwe re rast nedît, ji yê li hemberê xwe re jî rast nebîna" re werêne ser ziman. Ev gotin, her wusa, dema ku em di çerçoveya wê de bi gotina çapameniyê re li wê dihizirin, em têdigihijina gelek rewşên ku em ji wan sûd bigrin û şîrove bikin. Her wusa, li vir, nêzîkatîya rewîstî, bi rengê ku "ya ku te ji xwe re rast nedît, ji yê li hemberê xwe re jî rast nebîna" re ku mirov li navarokê dihizirê, her wusa, li vir, mijara nerîne hevbeş xwe dide dîyarkirin. Ev weke aliyekî nerînî ya. Li vir, çapamenî di serî de weke aliyekî ku di van aliyan de weke ku 'erozyonê' ku hin bi hin li gorî têgîna rêveberîyê dikarê bike ya. Minaq, dema ku rejima tirk zimanê kurdî ê civate kurd qadaxa kirîya û ev şûcekî mirovahiyê ya. Bi nerîna weke ya "ya ku te ji xwe re rast nedît, ji yê li hemberê xwe re jî rast nebîna" re ev rewşeka ku bi gotinê were mahkûm kirin a. Li ser zimanê tirkî re bibêje ku "herkesek mafê wan ê perwerdeyê heya" û "dikarê bixwêne." Mirovekî ku li gotinê dihêne, dikarê ji gotinê gavê biavêje û bibêje ku "ti qadaxa li ser maf û azadiyê li tirkîya tûna ya." Lê ev gotin, çend ku bo aliyê tirk û mirov tirk rast a, li ser çapameniyê re bi vî rengî hanîna li ser ziman, dibe weke oparasyonaka têgihê û 'manîpûlasyoneka' bi derewînî. Yanî ne rast a. Li vir, di vê çerçoveyê de bi demê re domandina vê rewşê, wê bike 'kerixîn' bi mirovan re were çêkirin. Her wusa, rejim, wê di vê çerçoveyê de bo ku bide domandin wê qadaxaya li ser zimanê kurdî, wê weke argûman bêne ser ziman ku "di destûrê de tê gotin wê tenê perwerde bi zimanê tirkî bibê." Li ser wê re, weke "tişteki rast" wê aqil bimeşêne. Lê ev destûr, dema ku bahsê dike û dibêje "wê tenê perwerde bi zimanê tirkî bibe', çawa dibê ku dikarê werêne ser ziman ku mirovekî kurd û ji civate kurd ku wê bi zimanê xwe yê dayikê perwerde nebîne. Li vir, dema ku em ji vê aliyê re li vê prensîba destûrî ya destûra bingîhîn a tirk dihizirin, em weke "**pirsgirêkeka ahlaqî ya bi destûrê û nêzîkatîya wê re**" mirov dibîne.

Li vir, pirsgirêka ku weke pirsgirêka maf û azadiyê jî bê, çapamenî di nerîna li wê de bi têgînê gûharîna ku çê dike, wê li ser wê re 'ya ne rast weke ku rast' bide nîşandin. Di aslê xwe de ya ku heta roja me weke rejima tirk kirîya ew a ku 'ya ne rast weke ku rast' bide nîşandin a. Ev jî, bi rêya çapameniyê û weşanîyên wê ên bi dîtîna û nivîskî kirîya. Li ser wê re heta roja me, oparasyonên têgihê bi çapameniyê re kirina. Her wusa, ev rengê ku em weke ku bi çapameniya tirk re dihênina ser ziman ku 'ya ne rast weke ku rast' dana nîşandinê, bo civate kurd, bûya rêbazekê

şerkirinê ê li ser çapameniyê re ê bi civate kurd re jî. Di serî de divê ku mirov vê yekê weke aliyekî teybet werêne ser ziman.

Çerçoveya çapameniyê, dema ku mirov li wê dihizirê, her wusa divê ku mirov werêne ser ziman ku weke aliyekî di vê çerçoveyê re di çerçoveya 'dîzaynkirinekê' de xwediyê helbestê ya. Her wusa, vê yekê di çerçoveya çêkerîyeka bi aqil re de di nava civatê de dike. Tiştê ku rêveberîyê hanî ser ziman ku ji mirov re rast newê jî bi têngîna 'ya ne rast weke ku rast' re dike ku rast bide nîşandin. Ev, weke rêbazekê ku di temenê xwe domandina desthilatdarîyê bi vê rengê wê yê ku heya re. Her wusa, çapamenî, di vê çerçoveyê de dema ku em bahse 'oparasyonên têngihê' ên li ser wê re bike, di vê çerçoveyê de gotina 'ya ne rast weke ku rast', wê weke prensîbekê xwe bide nîşandin. Her wusa di vê çerçoveyê de 'li gorî xwe rastkirin û dîzaynkirin' her wusa di vê çerçoveyê de dihê kirin. Di roja me de, pêvajoyên bişavtinê, di vê çerçoveyê de hatina dayîn meşandin û domandin. Em divê ku vê yekê jî werênina ser ziman ku aqilê têngihê, di vê çerçoveyê de bi çapameniyê re di wê çerçoveyê de dihê ditin ku 'ya ku min bi nerîna xwe re rast ne dît ku bo min rast bide nîşandin' a. Her wusa di vê çerçoveyê de wê bi têngîna 'ya ne rast weke ku rast' dana nîşandinê re wê ev were kirin.

..Mijara 'rewîstî', weke mijaraka ku divê ku mirov wê bi teybetî hilde li dest a. Her wusa di vê çerçoveyê de divê ku mirov werêne ser ziman a. Têngîna 'baş dîtîne' û 'li gorî xwe dîtîne' û ankû 'li gorî xwe rast dîtîne' û hwd, wê di vê çerçoveyê de weke mijaraka bê. Bi dîtîna û nerîne re kirina weke hevdû, wê bi çapameniyê re bibe. Her wusa bi awayekî 'berember' kirina nêzîkatîyek 'rewîstî' ku 'weke hevdû rast dîtîna', bi teybetî bi rejimên otorîter ên weke rejima tirk û hwd re derkeve li holê. Her wusa di vê çerçoveyê de têngîna 'weke min bihizirê' û ankû 'weke min bibîne' û hwd, wê di vê çerçoveyê de xwe bide dîyarkirin. Ev, wê weke rewşna di temenê oparasyonên têngihê ên çapameniyê de bin. `Tu weke min nebîne jî, divê ku tu weke min bijî û werêne ser ziman.' Ev weke rêgezeka rejimên otorîter ên weke rejima tirk û hwd in. Dervî wê, wê di wan de newê herê kirin. Her wusa di vê çerçoveyê de bikarhanîna çapameniyê, bo ku bi rengkirin û bi dîzaynkirina wan xwe dide dîyarkirin. Mejiyê mirov di vê çerçoveyê de ku zorê bidîne ku weke wan bihizirê. Her wusa di vê çerçoveyê de rewşeka bi deronî û hwd, bi tûndûtûjî jî, bi oparasyonên têngihê re li ser çapameniyê re dimeşênin. Di çapameniya bi dîtîne de dîmenên ku dihên weşandin, wê di vê çerçoveyê de çawa ancamekê li gorî wan bide derxistin, herî zêde mijara ku li ser wê

dihizirin a. Bi heman rengê, bo çapameniya nivîskî jî mirov dikarê werêne ser ziman. Ev bi hevdû re di ahengekê de dihên kirin. Dîmenên oparasyonên leşkerî ên artîşa tirk ku dûbare û dûbare dihên weşandin û hwd, di vê çerçoveyê de weke rêbazeka sehêtkirinê dikin bikarbênin li ser serê civate kurd. Yanî, ew oparasyona ku li bejehiyê nekirina, bi dîmenan bi vî rengî li ser çapameniyê re weke ku kirina li mejîyan dikin. Li vir, dema ku em ji aliyê civate kurd li çapameniya tirk binerin, emê hertimî weke anîyeka ku bi wan û bi mejiyê wan re di şer de mirov wê bibînê. Wan jî, heta roja me, di vê çerçoveyê de dîtina. Her wusa, şerê rejimê ê bi civate kurd re ê bi armanca jenosîdê, di vê çerçoveyê de li ser çapameniyê re bi oparasyonên leşkerî, sîyesî, dadî û li jîyane civatî û hwd ku bi hevdû re dihên kirin bi hevdû re di ahengekî de dihên kirin. Di roja me de çapameni, di vê çerçoveyê de bo rejimên bi vî rengî otorîter weke anîyeka şer dihê dîtin. Di wê çerçoveyê de wê b rêxistin dikin û bierk dikin. Her wusa divê çerçoveyê de bi wê re hêrîşî civatan dikin. Bo wan rejiman, civatên wan bixwe jî, di wê çerçoveyê de di armanca oparasyonên wan ên têgihê de na, weke civatên ku di armanca wan de na. Bo vê yekê ya ku hertimî ji nava civate kurd mirovên kurd dibêjin ku "rejima tirk bi çar aliyan bi me re şer dike, aliyek li ser oparasyonên leşkerî re ya, aliyê duyem jî li ser oparasyonên ramiyarî(sîyesî) re ya, aliyê sêyem jî li ser oparasyonê dadî re ya û aliyê çarem jî li ser oparasyonên têgihê ên li ser çapameniyê re ya."

avrêl 2015, Kurdistan, Cizîra bota, Abdusamet Yigit

.....